

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1924.

Andra kammaren.

Nr 39.

Fredagen den 23 maj.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 16 och 17 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 29, statsutskottets utlåtanden nr 93 och 94 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 54—61.

§ 3.

Till avgörande förelåg nu särskilda utskottets utlåtande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 20, angående försvarsväsendets ordnande och nr 21 med förslag till värnpliktslag, ävensom i anledning av de inom riksdagens kamrar väckta motioner i dithörande ämnen.

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.

Till särskilda utskottets behandling hade, i fråga om ordnandet av rikets försvarsväsende och vad därmed ägde sammanhang, överlämnats följande

Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 20, angående försvarsväsendets ordnande och
nr 21, med förslag till värnpliktslag.

Därjämte hade till utskottet överlämnats följande inom riksdagens kamrar i ämnet väckta

motioner:

inom första kammaren:

nr 175 av herr *Lindhagen*, om ökad ersättning i anledning av kroppsskada, ådragan under militärtjänstgöring m. m.;

nr 176 av herr *Lindhagen*, om ökat skydd mot värnpliktigs skiljande från tjänst eller arbete m. m.;

nr 177 av herr *Lindhagen*, om ökad möjlighet till befrielse från värnplikts-tjänstgöring i vissa fall;

nr 205 av herr *Reuterskiöld m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 21 med förslag till värnpliktslag;

nr 206 av herr *Reuterskiöld m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 224 av herrar *Karl Johan Ekman* och *Rune*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;

Andra kammarens protokoll 1924. Nr 39.

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

- nr 225 av herr *Kobb*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 227 av herrar *Björkman* och *Aström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 228 av greve *Wachtmeister m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 229 av herr *Pålsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 230 av herr *Lindhagen m. fl.*, om krigsväsendets avrustning;
- nr 231 av herr *Lindhagen*, om avskrivning av den allmänna värnplikten m. m.;
- nr 232 av herr *Lindhagen*, om militärmusikens bibehållande i nuvarande omfattning m. m.;
- nr 233 av herr *Lindhagen*, om musikfanjunkares likställande med fanjunkare i ekonomiskt hänseende;
- nr 234 av herr *Lindhagen*, om fästningen Bodens nedläggande;
- nr 235 av herr *Lindhagen*, om vederlag i vissa fall för genom härorganisationens minskning vållade förluster;
- nr 236 av herr *Lindhagen*, angående utbildningstiden för värnpliktiga studenter m. fl.;
- nr 237 av herr *Kobb*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 238 av herr *Kobb*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 239 av herr *Öhngren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 240 av herr *Johan Bergman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 241 av herr *Ingeström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 242 av herr *Heyman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 243 av herr *Nils Anton Nilsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 244 av herr *Fehr*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 21 med förslag till värnpliktslag;
- nr 245 av herr *Rosén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 21 med förslag till värnpliktslag;
- nr 246 av herr *Stendahl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 247 av herr *Stendahl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 21 med förslag till värnpliktslag;
- nr 248 av herr *Wigforss m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 249 av herr *Wigforss m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 21 med förslag till värnpliktslag;
- nr 250 av herr *Dahl m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20 angående försvarsväsendets ordnande; och
- nr 251 av herr *Dahl m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 21 med förslag till värnpliktslag; samt

inom andra kammaren:

nr 4 av herr *Vennerström*, om ändrad lydelse av § 1 i lagen den 21 maj 1920 om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring;

nr 347 av herr *Wagnsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 348 av herr *Lindgren m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 21 med förslag till värnpliktslag;

nr 349 av herr *Lindgren m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 350 av herr *Bodén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 21 med förslag till värnpliktslag;

nr 351 av herr *Hamilton m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 352 av herr *Lövgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 353 av herr *Holmgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 354 av herr *Lovén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 355 av herr *Lindberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande, och nr 21 med förslag till värnpliktslag;

nr 356 av herr *Holmgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 361 av herr *Poppius*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 362 av herrar *Jensen* och *Olsson* i Gävle, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 363 av herr *Björkman m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 364 av herr *Holmgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 365 av herr *Holmgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 366 av herr *Pettersson* i Södertälje, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 367 av herr *Laurén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 368 av herr *Laurén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 369 av herr *Lindman m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 370 av herr *Lindman m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 21 med förslag till värnpliktslag;

nr 371 av herr *Lindman m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 372 av herr *Lindman m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 373 av herr *Hermelin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 21 med förslag till värnpliktslag;

nr 374 av herr *Winkler m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 375 av herr *Norman m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 376 av herr *Holmgren m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

- nr 377 av herr *Holmgren m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 378 av herr *Holmgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 379 av herr *Holmgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 380 av herr *Fjellman m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 21 med förslag till värnpliktslag;
- nr 381 av herr *Fjellman m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 382 av herr *Fjellman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 383 av herr *Starbäck*, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 21 med förslag till värnpliktslag och nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 384 av herr *Holmström* i Gävle, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 385 av herr *Holmström* i Gävle, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 21 med förslag till värnpliktslag;
- nr 386 av herr *Jeppsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 20, angående försvarsväsendets ordnande, och nr 21 med förslag till värnpliktslag;
- nr 387 av herr *Hansén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 388 av herr *Gustafsson* i Älvsered, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 389 av herr *Karlsson* i Gasabäck *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 390 av herr *Karlsson* i Gasabäck *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 391 av herr *Törnkvist* i Karlskrona *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 392 av herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 393 av herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 21 med förslag till värnpliktslag;
- nr 394 av herr *Kilbom m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 395 av herr *Kilbom m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 396 av herr *Kilbom m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 397 av herr *Kilbom m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 21 med förslag till värnpliktslag;
- nr 398 av herr *Kilbom m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 399 av herr *Lovén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande; och
- nr 400 av herrar *Svensson* i Långelanda och *Johanson* i Huskvarna, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 20, angående försvarsväsendets ordnande.

Under avdelningen I. Försvarsväsendets ordnande, hemställde utskottet — som förklarade sig förutsätta, att, utom såvitt avsåge flottans ersättningsbyggnad, frågan angående ordnandet av försvarsväsendets olika grenar borde avgöras i ett sammanhang —

1:o) att riksdagen — under förutsättning att riksdagen fattade beslut, som av Kungl. Maj:t godkändes, om antagande av ny värnpliktslag — under förklarande att Kungl. Maj:ts proposition nr 20 angående försvarsväsendets ordnande icke kunnat av riksdagen oförändrat bifallas, måtte bifalla av utskottet, i anledning av samma proposition ävensom de i ämnet väckta motionerna, under förevarande moment framställt förslag till försvarsorganisation;

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

2:o) att riksdagen måtte, i anledning av herr Reuterskiölds m. fl:s motion nr 205 och herr Lindgrens m. fl:s motion nr 348 samt herr Wigforss m. fl:s motion nr 248 och herr Hanssons i Stockholm m. fl:s motion nr 392, uti skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte för nästkommande års riksdag framlägga förslag till förbättrande av underofficerarnas tjänsteställning i enlighet med av utskottet förordade riktlinjer;

3:o) att riksdagen måtte, i anledning av herr Wigforss m. fl:s motion nr 248 och herr Hanssons i Stockholm m. fl:s motion nr 392 samt herr Normans m. fl:s motion nr 375, uti skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa förnyad utredning rörande åtgärder till höjande av det fast anställda manskapets utbildning, i syfte att förbättra manskapsrekryteringen, ävensom för riksdagen framlägga de förslag, vartill nämnda utredning kunde föranleda;

4:o) att riksdagen måtte, i anledning av herr Reuterskiölds m. fl:s motion nr 205, herr Lindgrens m. fl:s motion nr 348, herr Wigforss m. fl:s motion nr 248, herr Hanssons i Stockholms m. fl:s motion nr 392, herr Karlsons i Gasabäck m. fl:s motion nr 390 samt herr Kilboms m. fl:s motion nr 396, uti skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t, med beaktande av vad utskottet i ämnet anfört, måtte i samband med spørsmålet om förbättrande av underofficerarnas tjänsteställning även underkasta frågan om underbefäls och underofficerares befordran till officerare och reservofficerare förnyad allsidig utredning och för nästkommande års riksdag framlägga det förslag, vartill nämnda utredning kunde föranleda;

5:o) att riksdagen måtte, i anledning av herr Wigforss m. fl:s motion nr 248 och herr Hanssons i Stockholm m. fl:s motion nr 392, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag till tryggande av rekryteringen av officers- och underofficerskårerna vid de i Boden förlagda truppförbanden genom införande av passagesystem snarast möjligt måtte uppgöras och föreläggas riksdagen; samt

6:o) att

1) herr Reuterskiölds m. fl:s motion nr 205, såvitt avsåge försvarsorganisationen,

2) herr Reuterskiölds m. fl:s motion nr 206,

3) herrar Karl Johan Ekmans och Runes motion nr 224,

4) herr Kobbs motion nr 225,

5) herrar Björkmans och Åströms motion nr 227,

6) greve Wachtmeisters m. fl:s motion nr 228,

7) herr Pålssons motion nr 229,

8) herr Lindhagens m. fl:s motion nr 230,

9) herr Lindhagens motion nr 232,

10) herr Lindhagens motion nr 233,

11) herr Lindhagens motion nr 234,

12) herr Lindhagens motion nr 235,

13) herr Kobbs motion nr 237,

Ang. försvarsväsendets
ordnande
m. m.
(Forts.)

- 14) herr Kobbs motion nr 238,
- 15) herr Öhngrens motion nr 239,
- 16) herr Johan Bergmans motion nr 240,
- 17) herr Ingeströms motion nr 241, såvitt avsåge försvarsorganisationen,
- 18) herr Heymans motion nr 242,
- 19) herr Nils Anton Nilssons motion nr 243,
- 20) herr Stendahls motion nr 246,
- 21) herr Wigforss m. fl:s motion nr 248,
- 22) herr Dahls m. fl:s motion nr 250,
- 23) herr Lindgrens m. fl:s motion nr 348, såvitt avsåge försvarsorganisationen,
- 24) herr Lindgrens m. fl:s motion nr 349,
- 25) herr Hamiltons m. fl:s motion nr 351,
- 26) herr Lövgrens motion nr 352,
- 27) herr Holmgrens motion nr 353,
- 28) herr Lovéns motion nr 354,
- 29) herr Lindbergs m. fl:s motion nr 355, såvitt avsåge försvarsorganisationen,
- 30) herr Holmgrens motion nr 356,
- 31) herr Poppius motion nr 361,
- 32) herrar Jensens och Olssons i Gävle motion nr 362,
- 33) herr Björkmans m. fl:s motion nr 363,
- 34) herr Holmgrens motion nr 364,
- 35) herr Holmgrens motion nr 365,
- 36) herr Petterssons i Södertälje motion nr 366,
- 37) herr Lauréns motion nr 367,
- 38) herr Lauréns motion nr 368,
- 39) herr Lindmans m. fl:s motion nr 369,
- 40) herr Lindmans m. fl:s motion nr 371,
- 41) herr Lindmans m. fl:s motion nr 372,
- 42) herr Winklers m. fl:s motion nr 374,
- 43) herr Normans m. fl:s motion nr 375,
- 44) herr Holmgrens m. fl:s motion nr 376,
- 45) herr Holmgrens m. fl:s motion nr 377,
- 46) herr Holmgrens motion nr 378,
- 47) herr Holmgrens motion nr 379,
- 48) herr Fjellmans m. fl:s motion nr 381,
- 49) herr Fjellmans motion nr 382,
- 50) herr Starbäcks motion nr 383, såvitt avsåge försvarsorganisationen,
- 51) herr Holmströms i Gävle motion nr 384,
- 52) herr Jeppssons motion nr 386, såvitt avsåge försvarsorganisationen,
- 53) herr Hanséns motion nr 387,
- 54) herr Gustafssons i Älvsered motion nr 388,
- 55) herr Karlssons i Gasabäck m. fl:s motion nr 390,
- 56) herr Törnkvists i Karlskrona m. fl:s motion nr 391,
- 57) herr Hanssons i Stockholm m. fl:s motion nr 392,
- 58) herr Kilboms m. fl:s motion nr 394,
- 59) herr Kilboms m. fl:s motion nr 396,
- 60) herr Kilboms m. fl:s motion nr 398, och
- 61) herr Lovéns motion nr 399

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under punkterna 1:o)—5:o), icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

Under avdelningen II. Värnpliktslagen, hemställde utskottet,

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

1:o) att riksdagen — under förutsättning att riksdagen fattade beslut, som av Kungl. Maj:ts godkändes, angående försvarsväsendets ordnande — med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag till värnpliktslag icke kunnat av riksdagen oförändrat antagas, måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, för sin del besluta antaga i punkten intaget förslag till värnpliktslag;

2:o) att riksdagen — under förutsättning av bifall till utskottets hemställan under punkten 1:o) — måtte besluta, att det värnpliktiga jämlikt § 35 mom. 2 värnpliktslagen tillkommande penningbidrag skulle, i och med att den nya värnpliktslagens bestämmelser rörande tjänstgöringstiden trädde i tillämpning, utgå med femtio öre om dagen under hela tjänstgöringstiden;

3:o) att riksdagen måtte, i anledning av herr Vennerströms motion nr 4, för sin del antaga följande förslag till

Lag

angående ändrad lydelse av § 1 i lagen den 21 maj 1920 (nr 303) om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktsövning.

Häri genom förordnas, att § 1 i lagen den 21 maj 1920 om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring, skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 1.

Värnpliktig, som hyser allvarliga samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring i den ordning, gällande värnpliktslag förutsätter, må,

a) därest hans samvetsbetänkligheter avse tjänstgöring med vapen, fullgöra sin värnplikt vid krigsmakten utan att övas i vapens bruk eller bära vapen eller ammunition, samt

b) därest samvetsbetänkligheterna avse varje tjänstgöring vid krigsmakten, i stället för honom åliggande värnpliktstjänstgöring utföra civilt arbete för statens räkning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1924.

4:o) att

- a) herr Lindhagens motion nr 175,
- b) herr Lindhagens motion nr 176,
- c) herr Lindhagens motion nr 177,
- d) herr Reuterskiölds m. fl:s motion nr 205, såvitt avsåge värnpliktslagen,
- e) herr Lindhagens motion nr 231,
- f) herr Lindhagens motion nr 236,
- g) herr Ingeströms motion nr 241, såvitt avsåge värnpliktslagen,
- h) herr Fehrs motion nr 244,
- i) herr Roséns motion nr 245,
- j) herr Stendahls motion nr 247,
- k) herr Wigforss m. fl:s motion nr 249,
- l) herr Dahls m. fl:s motion nr 251,
- m) herr Wagnssons m. fl:s motion nr 347,
- n) herr Lindgrens m. fl:s motion nr 348, såvitt avsåge värnpliktslagen,
- o) herr Bodéns motion nr 350,
- p) herr Lindbergs m. fl:s motion nr 355, såvitt avsåge värnpliktslagen,
- q) herr Lindmans m. fl:s motion nr 370,
- r) herr Hermelins m. fl:s motion nr 373,
- s) herr Fjellmans m. fl:s motion nr 380,

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

- t) herr Starbäcks motion nr 383, såvitt avsåge värnpliktslagen,
- u) herr Holmströms i Gävle motion nr 385,
- v) herr Jeppssons motion nr 386, såvitt avsåge värnpliktslagen,
- x) herr Karlssons i Gasabäck m. fl:s motion nr 389,
- y) herr Hanssons i Stockholm m. fl:s motion nr 393,
- z) herr Kilboms m. fl:s motion nr 395,
- å) herr Kilboms m. fl:s motion nr 397, och
- ä) herrar Svenssons i Långelanda och Johansons i Huskvarna motion nr 400

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under punkterna 1:o), 2:o) och 3:o), icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Vennersten*, *Johan Nilsson*, *Widell* och *Johan Bernhard Johansson*, vilka hemställt,

dels beträffande försvarsväsendets ordnande,

1:o) att riksdagen måtte antaga av reservanterna framställt förslag till försvarsorganisation;

2:o)—6:o) i tillämpliga delar lika med utskottets hemställan;

dels beträffande värnpliktslagen

1:o) att riksdagen måtte antaga Kungl. Maj:ts förslag till värnpliktslag, dock att § 24 mom. 1 d, § 27 mom. 1 A och B, § 32 mom. 1 samt § 33 mom. 2 och 3 gäves av reservanterna föreslagen lydelse;

2:o) att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag rörande de värnpliktigas avlöning eller att penningbidrag skulle utgå med 30 öre om dagen under de 145 första dagarna av tjänstgöringstiden, 50 öre om dagen från och med den 146:e till och med den 240:e dagen, 75 öre om dagen från och med den 241:a dagen samt 1 krona om dagen under landstormsövning;

3:o) att herr *Vennerströms* motion nr 4 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

4:o) lika med utskottet;

av herr *Lindman*, som, med förklarande att han icke kunnat biträda det förslag till flygvapnets organisation, som av utskottet blivit framlagt, ej mindre i huvudsak instämt i vad förenämnda reservanter i övrigt föreslagit, dock med vissa ändringar, avseende dels infanteriets och artilleriets fredsorganisation, dels genomförandet av flottans ersättningsbyggnad, dels ock lydelsen av § 16 mom. 2 och 3 värnpliktslagen, än även beträffande flygvapnets organisation föreslagit, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till organisation av flygvapnet i huvudsaklig överensstämmelse med vissa av reservanten angivna grunder samt med den uppsättningstid och till de kostnader, som av honom förordats, ävensom att nämnda förslag måtte föreläggas 1925 års riksdag;

av herrar *Magnusson* i Tumhult och *Henrikson*, som förklarar, att de ansett sig kunna instämma i den av herr *Vennersten* m. fl. avgivna reservationen utom såvitt avsåge flygvapnet, i vilken del de anslutit sig till herr *Lindmans* reservation;

av herrar *Rosén*, *Bengtsson* i Norup och *Hamrin*, vilka hemställt,

dels beträffande försvarsväsendets ordnande,

1:o) att riksdagen — under förutsättning att riksdagen fattade beslut, som av

Kungl. Maj:t godkändes, om antagande av ny värnpliktslag — under förklarande att Kungl. Maj:ts proposition nr 20 angående försvarsväsendets ordnande icke kunnat av riksdagen oförändrat bifallas, måtte bifalla av reservanterna, i anledning av samma proposition ävensom de i ämnet väckta motionerna, framställt förslag till försvarsorganisation;

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

2:o) lika med utskottets förslag;

3:o) lika med utskottets förslag;

4:o) lika med utskottets förslag;

5:o) lika med utskottets förslag;

6:o) lika med utskottets förslag;

dels beträffande värnpliktslagen,

1:o) att riksdagen — under förutsättning att riksdagen fattade beslut, som av Kungl. Maj:t godkändes, angående försvarsväsendets ordnande — med förklarande, att Kungl. Maj:ts förslag till värnpliktslag icke kunnat av riksdagen oförändrat antagas, måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition samt i ämnet väckta motioner, för sin del besluta antaga av reservanterna framlagt förslag till värnpliktslag;

2:o) att riksdagen — under förutsättning av bifall till reservanternas hemställen under punkten 1:o) — måtte besluta, att det värnpliktiga jämlikt § 35 mom. 2 värnpliktslagen tillkommande penningbidrag skulle, i och med att den nya värnpliktslagens bestämmelser rörande tjänstgöringstiden trädde i tillämpning, utgå med 50 öre om dagen, dock att värnpliktiga, som uttoges till längre tjänstgöringstid än 140 dagar, skulle för överskjutande tid åtnjuta ett penningbidrag av 1 krona om dagen;

3:o) lika med utskottets förslag; och

4:o) lika med utskottets förslag;

av herrar *Reuterskiöld* och *Johansson* i Kälkebo, som ansett, att utskottet bort hemställa,

dels beträffande försvarsväsendets ordnande

1:o) att riksdagen — under förutsättning att riksdagen fattade beslut, som av Kungl. Maj:t godkändes, om antagande av ny värnpliktslag — med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition nr 20 angående försvarsväsendets ordnande icke kunnat av riksdagen oförändrat bifallas, måtte bifalla av reservanterna, i anledning av samma proposition ävensom de i ämnet väckta motionerna, framlagt förslag till försvarsorganisation;

2:o) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla dels om utfärdande av nödiga bestämmelser rörande indelningsverket i enlighet med i reservanternas förslag angivna grunder, dels ock om dessa bestämmelsers inarbetande i särskild lag om krigsmakten, vartill Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga förslag;

3:o) att riksdagen för sin del måtte besluta, att § 5 av kungörelsen 27 juni 1919 angående allmänna villkor och bestämmelser för statens egnahemslånerörelse, sådan den lydde enligt kungörelsen 25 maj 1923, skulle erhålla i reservationen angiven ändrad lydelse;

4:o) att riksdagen för sin del måtte besluta, att mom. 9 av kungörelsen 17 oktober 1913 angående grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar, sådant det lydde enligt kungörelsen 28 november 1919, skulle erhålla viss i reservationen angiven lydelse;

5:o) att riksdagen måtte, i anledning av herr Reuterskiölds m. fl. motion nr 205, herr Lindgrens m. fl. motion nr 348, herr Wigforss m. fl. motion

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

nr 248 och herr Hanssons i Stockholm m. fl. motion nr 392, uti skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte för nästkommande års riksdag framlägga förslag till förbättrande av underofficerarnas tjänsteställning i enlighet med av reservanterna förordade riktlinjer;

6:o) att riksdagen måtte, i anledning av herr Reuterskiölds motion nr 205, herr Lindgrens m. fl. motion nr 348, herr Wigforss m. fl. motion nr 248, herr Hanssons i Stockholm m. fl. motion nr 392, herr Karlssons i Gasabäck m. fl. motion nr 390 samt herr Kilboms m. fl. motion nr 396, uti skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t, med beaktande av vad reservanterna i ämnet anfört, måtte i samband med spørsmålet om förbättrande av underofficerarnas tjänsteställning även underkasta frågan om underbefäls och underofficerares befordran till officerare och reservofficerare förnyad slutlig utredning och för nästkommande års riksdag framlägga det förslag, vartill nämnda utredning kunde föranleda;

7:o) att riksdagen måtte, i anledning av herr Wigforss m. fl. motion nr 248 och herr Hanssons i Stockholm m. fl. motion nr 392, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att i samband med slutlig prövning av frågan om passagesystem förslag till tryggande av rekryteringen av officers- och underofficerskårerna vid de i Boden förlagda truppförbanden snarast möjligt måtte uppgöras och föreläggas riksdagen; samt

8:o) att övriga till utskottet överlämnade motioner, i vad de avsåge försvarets ordnande, i den mån de icke kunde anses besvarade genom reservanternas hemställan under punkterna 1:o)—7:o), icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

dels beträffande värnpliktslagen,

1:o) att riksdagen — under förutsättning att riksdagen fattade beslut, som av Kungl. Maj:t godkändes, angående försvarsväsendets ordnande — med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag till värnpliktslag icke kunnat av riksdagen oförändrat antagas, måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, för sin del antaga av reservanterna framlagt lagförslag i ämnet;

2:o) att det värnpliktigt jämlikt § 35 mom. 2 värnpliktslagen tillkommande penningbidrag skulle, i och med att den nya värnpliktslagens bestämmelser rörande tjänstgöringstiden trädde i tillämpning, utgå med femtio öre om dagen vid all tjänstgöring, dock att därutöver värnpliktigt, som fullgjort tvåhundra-sjuttio dagars utbildningstjänst jämlikt § 27 mom. B., vid tjänstgöringstidens slut skulle erhålla premie av tvåhundrafemtio kronor;

3:o) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande för nästa års riksdag av förslag till lag om krigsmakten, omfattande dels värnpliktslagen i förenklad form, dels ock grunderna såväl för stambefällets anställning och indelningsverket som för befälsrekrytering och befälsbefordran i allmänhet; och

4:o) att de till utskottet överlämnade motionerna rörande värnpliktslagen, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna hemställt under punkterna 1:o), 2:o) och 3:o), icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

av herr *Hellberg*, som hemställt, att riksdagen måtte

1) i fråga om lantarméns organisation besluta antaga en sådan på 5 fördelningar efter grunder, som vore angivna i den vid reservationen fogade bil. A;

2) i fråga om flottans indelning och organisation besluta i överensstämmelse med de vid reservationen fogade bilagorna B och C;

3) i fråga om engångskostnader för flottan och anslaget till flottans nybyggnad bevilja det i Kungl. Maj:ts proposition nr 20 föreslagna beloppet, dock med det förbehåll, att frågan om den nya jagaretypen lämnades öppen för att efter förutgången ny utredning särskilt underställas riksdagens prövning; samt

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Fortis.)

4) under förutsättning att yrkandet i mom. 1) vunne riksdagens bifall, besluta, att § 24 mom. 1) och § 27 mom. 1 F värnpliktslagen skulle erhålla viss i reservationen angiven lydelse;

av herr *Reuterskiöld*, som beträffande övergången till den nya härordningen ansett, att utskottet bort föreslå vissa av reservanten angivna allmänna riktlinjer för övergång av personal med fullmakt eller konstitutorial vid den nya organisationens genomförande; samt

av herr *Vennerström*, som beträffande utbildningstiden för värnpliktiga studenter och med dem likställda yrkat bifall till herr *Wagnssons* m. fl. motion nr 347.

Uti de yrkanden, som innefattades i ovan berörda av herr *Rosén* m. fl. avgivna reservation, hade herr *Hellström* instämt.

Vid utlåtandet var dessutom fogat ett av herr *Rydén* avgivet särskilt yttrande i fråga om lösningen av Sveriges försvarsfråga.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till föredragning, yttrade

Herr *Thorsson*: Herr talman! I avseende å föredragningen av särskilda utskottets utlåtande nr 2 hemställer jag,

att utskottets hemställanden under avdelningen I. Försvarsväsendets ordnande och under avdelningen II. Värnpliktslagen föredragas i nu nämnd ordning, vart för sig, punktvis och, där så erfordras, momentvis;

att vid behandlingen av utskottets i punkten 1) gjorda hemställan iakttages, att densamma, såvitt angår det under rubriken Sjöförsvaret. I. Flottan. A. Sjökrigsmaterielen upptagna momentet a), föredrages särskilt för sig, efter det övriga delar av punkten företagits till avgörande i ett sammanhang;

att punkten 1 av utskottets hemställan under avdelningen II företages till avgörande på det sätt, att först föredrages utskottets förslag till värnpliktslag paragrafvis, varvid början göres med § 27 och rubriken förekommer sist, samt därefter utskottets hemställan föredrages;

att lagtext ej må behöva uppläsa i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot påfordras;

att för den händelse utskottets förslag kommer att i en eller annan del till utskottet återförvisas, utskottet lämnas öppen rätt att i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av frågasatta ändringar i återförvisade delar;

att utskottet må äga att i avseende å bokstavs- och nummerbeteckning av underavdelningar i förslaget till försvarsväsendets ordnande samt av kapitel, paragrafer och moment i förslaget till värnpliktslag vidtaga de jämkningar, som påkallas av kamrarnas beslut; samt

att vid behandlingen av de delar utav punkten 1 utskottets hemställan under avdelningen I, som först föredragas, överläggningen må omfatta utlåtandet i dess helhet.

Denna hemställan bifölls.

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

Avdelningen I. Försvarsväsendets ordnande.

Punkten 1.

I enlighet med kammarens beslut i fråga om föredragnings sättet föredrogs först i ett sammanhang utskottets i punkten gjorda hemställan utom i avseende å det under rubriken Sjöförsvaret. I. Flottan. A. Sjökrigsmaterielen upptagna momentet a); och lämnades därvid på begäran ordet till

Hans excellens herr statsministern **Trygger**, som anförde: Herr talman! Det skulle varit mig synnerligen kärt, om jag kunnat framföra mitt tack till utskottet för en välvillig behandling, som utskottet låtit komma den kungl. propositionen till del. Men med bästa vilja är detta mig omöjligt. Såvitt jag har mig bekant, har utskottet icke blott i materiellt utan även i formellt avseende vägrat att giva propositionen en behandling enligt den kända formeln mest gynnad nation. I sistnämnda avseende vill jag erinra därom, att utskottet icke lagt den kungl. propositionen utan en enskild motion till grund för sin handläggning av försvarsfrågan. Detta förfaringssätt torde strida mot en gammal konstitutionell praxis, vilken har stöd i den centrala ställning, som riksdagsordningen tillerkänner en kungl. proposition i en fråga i förhållande till de angående samma fråga väckta motionerna. Då jag under de 31 riksdagar, som jag förut bevisat, icke funnit, att riksdagen någonsin velat brista i hänsyn för Kungl. Maj:t, förmodar jag, att utskottet låtit sig i detta fall bestämmas av den från vissa håll framställda uppfattningen, att Kungl. Maj:ts proposition skulle vara ett kompromissförslag och såsom sådant mera lämpat för ett senare stadium av frågans behandling. Emellertid, denna uppfattning av den kungl. propositionens karaktär är i alla avseenden felaktig. Visserligen är det sant, att det kungl. förslaget i försvarsfrågan, liksom varje åtgärd, som den nuvarande regeringen förordat, har varit ett uttryck av regeringens över partierna höjda samförståndspolitik. Detta innebär emellertid endast, att regeringen vid varje frågas avgörande frigjort sig från allt, som kunde karakteriseras såsom partipolitik, men det innebär ingalunda, att regeringen skulle utan hänsyn till saksakal sökt något mer eller mindre exakt medeltal mellan de olika partiernas meningar i de särskilda frågorna. Särskilt i försvarsfrågan skulle en dylik kompromisspolitik i regeringens hand ha varit oberättigad. De, som antaga dess tillvaro, hava förvisso ej gjort klart för sig, vad detta deras antagande innehåller av klandrande omdöme om regeringen och dess medlemmar. Regeringens icke blott rätt utan framför allt plikt har varit att för riksdagen framlägga det förslag i försvarsfrågan, som regeringen med hänsyn till alla på frågan inverkan omständigheter funnit kunna lända riket till största gagn. Denna plikt har regeringen enligt sin mening även uppfyllt. Efter framläggandet av det av Kungl. Maj:t antagna förslaget inträda riksdagens rätt och plikt till prövning och till avgörande. Om de olika meningar, som i frågan kunna finnas inom riksdagen, genom kompromiss eller annorledes böra samverka till ett riksdagens positiva beslut, detta är något, som riksdagen själv har att bestämma. Först därefter blir det Kungl. Maj:ts sak att upptaga ärendet till avgörande och därvid bestämman, huruvida riksdagens beslut bör bringas till verkställighet eller huru skall förfaras, därest så icke befinnes vara förhållandet.

Vad angår själva det materiella avgörande i frågan, som utskottet förordat och som innebär ett reducerande av de årliga organisationskostnaderna för försvarsväsendet från 1914 års organisations 181,9 miljoner kronor, från proviso-riets 138,5 miljoner och från de av Kungl. Maj:t föreslagna 129,1 miljoner till 88 miljoner, eller när engångskostnader och övergångskostnader tagas med i beräkning från Kungl. Maj:ts 138,5 miljoner kronor (därav 1,4 miljoner över-

gångskostnader) till 99.6 miljoner (därav 7.9 miljoner övergångskostnader), visar detta utskottets förslag, att utskottet icke ansett, att man nu bör begränsa sig till en skäligen befunden minskning i 1914 års organisation, utan funnit, att ett första steg redan nu bör tagas mot en principiellt godkänd avväpning. Detta intryck av utskottets förslag förstärkes ytterligare, då man tager del av de ändringar, utskottet föreslagit i värnpliktslagen, särskilt med avseende på övningstiden.

Att krigets avskaffande borde vara ett ideal för alla civiliserade folk, därom torde man icke behöva erinra den, som upplevat det förödande världskriget och allt elände, som därefter under snart sex årt. följt. Särskilt de stater, som icke deltagit i kriget, hava haft lättare än de krigförande att opartiskt bedöma den under och efter kriget inträdande situationen. Varje försök, varje ansats till ett bättre förhållande mellan segrare och besegrade måste vara ägnat att vinna den största sympati och det uppriktigaste understöd hos de under kriget neutrala. Dessa hava visserligen ej i samma mån som de krigförande lidit under själva kriget, men efter de s. k. frederna hava de daglig känning av, att även det fastast grundade välstånd undan för undan försvagas under den hotfulla brottning, som för närvarande råder i Europa. En avgrund av bitterhet och misär har öppnat sig inom denna förr så lyckliga kontinent, och ned i detta djup sugas så småningom icke blott besegrade och segrare utan även Europas övriga stater. Enda medlet att undgå en katastrof är hatets och misstroendets bannlysande samt stärkandet av känslan, att den enes död ej är den andres bröd, utan att allas väl är vars och ens bästa.

Blir denna syn på det europeiska problemet den allmänna, är det otvivelaktigt, att icke blott den av utskottet omförmälda kapprustningen mellan stormakterna upphör, utan ock att en minskning i rustningarna undan för undan kan äga rum. Den fullständiga avrustningen är emellertid för en stat en omöjlighet, så länge betydande stater finnas inom eller utom Europa, som ej vilja underkasta sig en sådan. Vill man ha ett exempel på vad en dylik avrustning innebär, när grannarna äro rustade, behöver man blott kasta blicken på Tysklands historia efter Versaillesfreden. Men enligt min mening skulle verklig avrustning för ett land under vissa omständigheter möjligen kunna innebära en med landets intressen föga förenlig politik, även om mäktiga grannar syntes gå i spetsen för densamma. Det skulle kanske därigenom på nåd och onåd överlämna sin frihet och sitt oberoende åt de mäktigare. I våra dagar spela nämligen för ett lands försvar icke militära hjälpmedel, såsom industriens utveckling, råvaror etc., understundom en roll, som är av samma betydelse, som det egentliga försvarsväsendet. Vid detta senares så gott som fulla avskaffande löper man följaktligen den risken, att de länder, som i fråga om den icke-militära försvarsberedskapen äga överlägsenhet i förhållande till andra stater, komma att intaga en privilegierad ställning, i det att de ojämförligt hastigare kunna åstadkomma en verklig krigsberedskap, därest de skulle vilja framkalla en konflikt. Nu har visserligen frågan om avväpning icke stor praktisk betydelse. Den tages blott upp i något valprogram eller i en förklaring av någon regering, som ej riskerar att i representationen vinna majoritet för ett framlagt avväpningsförslag. Jag kan dock icke underlåta, att till deras övervägande, som uppställt sitt lands avväpning som en programpunkt, hänskjuta frågan, om densamma verkligen skulle medföra de därmed avsedda fördelarna, därest ej i samband med avväpningen genomfördes en med verklig makt utrustad sammanlutning mellan de särskilda staterna. En så beskaffad statsgemenskap är icke, såvitt jag förstår, tänkbar utom i förbundsstatens eller statsförbundets form. Jag anser därför, att i de smärre staterna vännerna av avväpningen böra först bestämma sin ställning till frågan om en verklig statsgemenskap, innan de gå vidare på avväpningsvägen.

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

Ang. för-
svarsväsendets
ordmande
m. m.
(Forts.)

Man frågar kanske: Är icke Nationernas förbund en organisation av den art, att det kan anses giva förutsättningen för möjligheten att avrusta? Härpå vill jag svara, att ur Nationernas förbund visserligen kan utveckla sig ett europeiskt statsförbund och kanske från detta en förbundsstat, men härför erfordras en rekonstruktion, lika genomgripande, som om man ville förvandla en fredsförening till en parlamentarisk församling. Förbundsstaten, respektive statsförbundet innebär nämligen de särskilda staternas mer eller mindre fullständiga uppgivande av sin suveränitet och kan följaktligen giva de staterna det skydd, som erfordras. Nationernas förbund åter förutsätter just denna suveränitet och kan således å sin sida icke giva sina medlemmar samma skydd, som de förra sammanslutningarna kunna giva. Nationernas förbund, som aldrig bör uppgiva tanken på universalitet, har såsom ett världsförbund ej möjlighet att skapa och handhåva de militära maktmedel, som vid avvapning fordras till skydd för förbundets medlemmar. Detta skulle för ett dylikt förbund tydligen innebära en ööverstiglig uppgift.

Måste man således tills vidare lämna avvapningen utanför den praktiska politikens ram, är därmed visserligen ej förnekad, att man bör söka minska försvarsbördan för folken. Tvärtom, allt talar för strävanden i denna riktning. Först och främst stärkes därigenom den försonlighetens och broderskapets anda, som utgör en så viktig förutsättning för kulturellt framåtskridande. Men vidare påkallas detta av ekonomiska skäl, vilka skäl efter all den förstörelse, som världskriget åstadkommit, äro mera bjudande än någonsin. Äro vi så långt ense, är därmed dock ej klart, att vi kunna enas även angående tidpunkten för och omfattningen av denna minskning. Avgörande härför äro det nuvarande världsläget och våra ekonomiska och finansiella förhållanden. Detta erkänner även det särskilda utskottet. Vad då det allmänna världsläget beträffar, synes utskottet, ehuru med en svagare nyansering, vilja gå med på det av mig i den kungliga propositionen gjorde uttalandet angående detsamma, men utskottet gör å andra sidan gällande, att detta allmänna världsläges inflytande på de särskilda staternas militärpolitiska läge kan vara väsentligt olika. Detta vill jag ingalunda bestrida, men för att kunna bedöma, huruvida denna olikhet ger Sverige en speciellt gynnad ställning, är det erforderligt att något närmare gå in på några särskilda omständigheter, som karakterisera detta världsläge. Först och främst hava vi då ordnandet av skadeersättningsfrågan mellan Frankrike och Tyskland. Man har gjort gällande, att denna fråga kommit närmare en tillfredsställande lösning genom den MacDonaldska regeringen i England och utgången av valen till franska deputeradekammaren. Jag är ingalunda blind för att en viss ljusning i situationen inträtt särskilt genom sistnämnda förhållande. Emellertid, egendomligt är, att man från samma håll, som påpekat detta, icke tidigare kommit till insikt om att den politik, som förts i Frankrike och som vid senaste valen synes ha blivit underkänd, motverkade ett återvändande till lugnare och stabilare förhållanden i Europa. För min del har jag redan på våren 1920 i den reservation, som jag jämte fem andra utskottsledamöter avgav till särskilda utskottets betänkande i fråga om Sveriges inträde i Nationernas förbund, fäst uppmärksamheten på den sannolika oförmågan hos de män, som gjort upp stadgarna för förbundet, att fullgöra ett dylikt värv. I reservationen säges: »att de män, som på ett så lysande sätt gjort sig förtjänta av sina länder genom den kraft, de utvecklat till hävdande av deras intressen i världskriget, kanske just på grund därav haft svårt att ordna ett Nationernas förbund, där tillräckligt utrymme lämnades åt övriga statens berättigade intressen.» Av samma anledning ha dessa män varit ur stånd att på ett lyckligt sätt avveckla kriget och åvägabringa övergången till ett verkligt fredstillstånd. Nu är den siste, säkerligen den mest viljestarke bland dessa män, i färd med att för någon tid avgå från skådeplatsen, och därtill knyter

sig onekligen en viss förhoppning beträffande framtiden, men vad som skett under dessa fem år sedan fredsslutet har väsentligen försvårat en uppgörelse mellan parterna. Skulle emellertid en sådan uppgörelse i enlighet med expertkommissionernas förslag, såsom vi alla av hjärtat hoppas, komma till stånd, må det visserligen med hänsyn till det intryck av vederhäftighet, förslagen onekligen medföra, vara tillåtet att hoppas på möjligheten av deras praktiska genomförande. Men vem vill dock träda fram och garantera denna möjlighet? »Ultra posse nemo obligatur»: ingen är pliktig att fullgöra det, som är omöjligt, i den satsen ligger en juridisk sanning, men framför allt en praktisk anvisning. Den besvikelse, som ett underlåtet fullgörande av vad som nu kan överenskommas skulle medföra, kan lätteligen, trots skälens juridiska och moraliska berättigande, medföra en spänning, som alltför lätt kan utlösa sig i de mest ödesdigra följder. Då därtill kommer att runt om i Europa stater finnas, som antingen äro innehavare av liknande fordringar eller äro gäldenärer i dylika rättsförhållanden, behöver man icke ha något alltför starkt sinne för realiteter för att inse, vilka frön överallt äro nedlagda till förvecklingar mellan de europeiska staterna. Skulle emellertid dessa ersättningsfrågor låta sig ordnas, återstå alltjämt de interallierade skulderna, vilkas reglering säkerligen kommer att medföra svåra slitningar.

Men icke nog härmed, hela den uppdelning av stora delar av Europas område, som fredssluten åstadkommit, måste under en lång följd av år innebära en fara för freden, till dess den antingen modifierats eller vunnit ökad fasthet. Är det manne riktigt att antaga, att trots de djupa grepp, som gjorts i sedan sekler bestående förhållanden, de därav träffade människorna skola med lätthet gripas av tanken på samförstånd och forståelse? Jag tror det ej, och en dylik tro bör vara ännu svårare för dem, vilka anse det vara bevis på enfaldig godtrogenhet att en svensk statsminister i en fråga, där allas intressen äro de samma, vågat bygga en förhoppning på att man inom hans land skulle kunna ena sig om att samverka till en god lösning.

Vad som ytterligare gör situationen farlig i det nuvarande Europa är, att fattigdomen allt mera brett ut sig och därvid särskilt träffat den klass, som utgör samhällenas ryggrad, medelklassen. Därmed är motståndet mot anarki och upplösning undergrävt och risken ökad för att man på ledande håll skall i yttre äventyr söka avledning för missnöjet i det inre.

Utskottet har ock själv erkänt riktigheten av mitt påstående, att statssystemet fortfarande befinner sig i en jäsningsprocess, men i samma andedrag påstår utskottet, att jag icke hållit isär de faktiska riskerna för närvarande från de möjliga i framtiden. Jag måste öppet förklara, att mitt förstånd är alltför oskolat för att inse, vad utskottet härmed menar. En fortgående jäsningsprocess är väl om något en faktisk risk för närvarande, nämligen den risken att det vilket ögonblick som helst kan jäsa över. Och det är för den eventualiteten, som vi ha att genom våra försvarsanordningar säkerställa oss.

Till sist ber jag få rikta kammarens uppmärksamhet på en omständighet, som kanske mer än något annat gör den nuvarande världssituationen mindre betryggande för världsfreden. Denna omständighet är bristen inom de ledande länderna på statsmän, som inom och utom det egna landet hava obestridd auktoritet. De, som under kriget vunnit en sådan auktoritet, hava förlorat densamma. Situationen påminner i viss mån om vad jag hört berättas om ett av studenter bestående ordenssällskap, som i medio av förra århundradet lär ha funnits i en viss universitetsstad. De lägre graderna i orden fingo ej veta stort mera om densamma, än att de borde betala sina avgifter, och att de vid inträdet i högsta graden skulle av ordens ledare få del av den stora hemligheten. Aspiranterna fullgjorde troget sina inbetalningar, men den hemlighet, som till sist blev dem meddelad, var, att deras avgifter gått åt för betalandet

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets
ordnande
m. m.
(Forts.)

av de sammankomster, vid vilka högsta gradens innehavare haft intressanta men resultatlösa diskussioner. På liknande sätt hava de särskilda folken under alltmär stegrade försakerelser i andlös spänning avvaktat det ögonblick, då de skulle få del av den lösning av de genom världsfrederna framkallade problemen, som skulle återföra dem till normala och lugna levnadsförhållanden. De hava stått lyssnande utanför de ledande statsmännens hemliga konklaver, men för var gång resultaten av dessas överläggningar blivit för dem bekanta, har det hela utlöst sig i en enda missräkning. Att vid sådant förhållande tron på ledarnas förmåga försvagats, är helt naturligt, och att även de nya män, som trätt i de gamlas ställe, få allt svårare att bevara ledningen, kan icke väcka någon förvåning. Och dock är det intet, som så väl behövs under nuvarande förhållanden som auktoritet. Saknas sådan, kunna krafter göra sig gällande, som sätta icke blott den inre ordningen utan även freden i allvarlig fara.

Vad jag nu anfört torde vara tillräckligt för att ådagalägga, att det allmänna världsläget icke blott för andra folk utan även för vårt är mättat av ovisshet och osäkerhet. Den sålunda befintliga faran är enligt min mening i sig så stor, att den väl motiverar det allvarligaste aktgivande på vår försvarsberedskap. Men den är icke mer överhängande i dag än i morgon, och därför kan den ej mötas genom en kraftansträngning för en gång. Den fordrar däremot försvarsberedskap under en tid, vars längd vi ej nu kunna bedöma. Uthållighet blir följaktligen en egenskap, som är väsentlig för densamma. Vi måste därför ordna våra förhållanden så, att vi, så länge det kan vara erforderligt, kunna bära den rustning, vi pålagga oss. Gå vi än längre i fråga om försvarsanordningar, kan det hända att när vår försvarsberedskap bäst behöves, densamma av brist på medel redan är nedrostat. Landets ekonomiska och finansiella förmåga blir således, jämte det utrikespolitiska läget, en av huvudpunkterna vid ordnandet av vårt försvarsväsende.

Innan jag närmare ingår på denna i samband med försvaret stående andra huvudfråga, torde vi något böra dröja vid en av utskottet förmenad principiell olikhet mellan regeringens och utskottets uppfattning angående den erforderliga styrkan av vårt försvar. Utskottet påstår, att regeringen skulle ha utgått därifrån — det är utskottets egna ord — »att vårt lands frihet och självständighet kan tryggas genom militära rustningar, om blott folket kan förmås att giva de därför nödvändiga offren». Denna regeringens tillskrivna åsikt om möjligheten av ett betryggande militärt försvar förklarar sig utskottet ej dela. »Om», säger utskottet, »erfarenheten visar att de militära rustningarna icke icke ens för de större makterna skapa någon verklig säkerhet, så gäller detta i ännu mycket högre grad om småstaterna.» För min del har jag svårt att upptäcka, varifrån utskottet fått den övertygelsen, att regeringen skulle antagit, att vårt försvarsväsen kunde vinna den styrka, att det ovillkorligen skyddade oss, oberoende av mot vem och under vilka omständigheter vi hade att kämpa för vår integritet och oberoende. Jag kan icke förklara saken på annat sätt, än att utskottet hos regeringen trott sig finna en för all historisk erfarenhet blind naivitet. Men granskningen av den kungl. propositionen borde ha visat utskottet, att regeringen i fråga om försvarets absoluta effektivitet principiellt står på samma ståndpunkt som utskottet självt. Däremot är regeringen för visse av den meningen, att man bör taga sig till vara för att från den omständigheten, att man ej kan få ett absolut skydd, draga den slutsatsen, att man bör avstå ifrån effektiva skyddsanordningar i allmänhet. Detta medger för övrigt utskottet självt i viss mån, då det förklarar sig icke vilja förneka att militära anstalter från vårt lands sida kunna bidraga till att avhålla främmande makter från annars möjliga kränkningar av vår neutralitet eller angrepp mot vår självständighet och på så sätt under vissa förhållanden kunna spela en roll vid vår strävan att hålla vårt land utanför krigiska förveck-

lingar. Den frågan ligger det emellertid nära till hands att rikta till utskottet: Varför måste man icke ställa på försvaret den fordran, att det skall bidra till att skydda oss även i det fall, att vi trots allt indragas i ett krig? Jag kan icke fatta, huru utskottet skall kunna undgå att erkänna, att utskottets hela frågeställning varit felaktig samt att samma militära anstalter, som bidra till att avhålla en främmande makt från att angripa oss, även kunna och böra lämna bidrag till vårt skydd emot ett angrepp, som vi icke varit i tillfälle att undvika. Vad är det nämligen, som på en eventuell fiende verkar avhållande från angrepp? Jo, naturligtvis det motstånd, som han tror sig komma att möta, om han angriper. Utskottets begränsning i försvarets uppgift är en konsekvens av det av utskottet antagna, oklara begreppet neutralitetsförsvaret, vilket begrepp visserligen kan besticka den, som ej begriper det, men som faller ihop inför en logisk granskning.

Huru starkt försvar bör man nu äga för att kunna i största möjliga mån avvända ett angrepp eller möta ett sådant? Man kommer vid denna frågas besvarande sannerligen icke långt genom att, i likhet med utskottet, förklara det vilseledande, att i ett något mer eller ett något mindre av militära försvarsanstalter se den verkliga livsfrågan för vårt land. Denna bör enligt utskottet sökas annorstädes. Utskottet yttrar: »Det säkra värdet kring vår nationella frihet kan endast ernås i den mån, som våldet vid de internationella avgörandena får vika för rätten, i den mån fredliga uppgörelser träda i stället för krig vid slitandet av mellanfolkliga konflikter.» Med rätta tillägger utskottet, att vi i arbetet för en internationell rättsordning och ett verkligt fredstillstånd ha att göra en verklig insats. Men under tiden, medan vi göra denna insats och intill dess den internationella rättsordningen och det verkliga fredstillståndet blivit härskande i världen, vad skola vi göra? Skola vi, utan tvingande nödvändighet, påbörja avvapningen och därmed delvis avstå från möjligheten att bidra till att vi icke invecklas i krig eller till att vi i händelse av anfall kunna försvara oss? Eller skola vi upprätthålla en verklig försvarsberedskap och i så fall i vilken omfattning? Något principiellt svar härpå har utskottet icke lämnat. Däremot har utskottet tagit avstånd från tanken, att Nationernas förbund skulle lämna någon garanti för vårt oberoende, ehuru visserligen krigsriskerna genom dess tillvaro enligt utskottets mening förminskats.

Detta senare är emellertid endast en sanning med modifikation, ty för oss ökas genom vårt medlemskap i förbundet risken att dragas in i ett krig, som av en eller annan anledning kan uppstå. Med andra ord den neutralitet, som enligt utskottets mening vårt försvar hade till uteslutande uppgift att skydda, den ha vi genom förbundsaktens bestämmelser för vissa fall skyldighet att själva tillspillogiva. Detta är uppenbarligen något, som bör tillerkännas betydelse, då vi ordna vårt försvarsväsen. Å andra sidan bör för visso den hjälp, vi från övriga förbundsstater kunna påräkna, även tagas i betraktande vid vår försvarsfrågas avgörande. Men för smärre stater i deras förhållande till större är utkrävandet av en åtagen förpliktelse en långt säkrare eventualitet än tillgodonjutandet av en avtalad rättighet. För övrigt, vår nytta av de i förbundsstadgan föreskrivna sanktionerna mot våra angripare är icke jämförlig med vår risk av att rikta dylika sanktioner mot en stormakt, som angripit någon förbundsmedlem.

Vad jag nu gjort gällande beträffande vår ställning som medlem av Nationernas förbund torde för var och en göra klart, att den allmänna världssituationen på det intimaste bestämmer den större eller mindre sannolikheten för oss att dragas in i krig.

Letar man således förgäves i utskottets betänkande efter några i den utrikespolitiska situationen eller i försvarets uppgifter liggande rationella grunder

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

för utskottets väsentliga nedskrivning av vår försvarskraft icke blott i förhållande till 1914 års härordning utan även till det s. k. provisoriet, så återstår att undersöka, huruvida utskottet anfört några skäl för att de ekonomiska och finansiella förhållandena i vårt land skulle fordra en dylik reducering i vår försvarskraft. Denna undersökning är så mycket lättare att göra, som utskottet helt knapphändigt avfärdar hela denna fråga. Den av regeringen antagna kostnadsramen förklaras vara ett olämpligt mått för folkets bärkraft med avseende på militära utgifter, enär den grundar sig på den för 1924—1925 föreslagna budgeten, vilken vore en abnorm budget, bland annat, på grund av synnerlig inknappning av vissa anslag till andra än militära ändamål. Den av Kungl. Maj:t föreslagna försvarsbudgeten måste följaktligen, säger utskottet, underkastas en väsentlig reducering för att kunna anses svara mot folkets bärkraft. Därmed är denna viktiga fråga, enligt utskottets mening, tillräckligt lagd tillrätta för riksdagen och svenska folket. Man hade kunnat vänta, att utskottet skulle ha gett någon anvisning på att annorlunda avmäta svenska folkets bärkraft beträffande försvarskostnaden. Så har emellertid icke skett. Icke heller har utskottet granskat de särskilda posterna i budgetförslaget för 1924—1925 och med ledning av denna granskning kunnat framlägga en annan kostnadsram för försvaret. Varken inkomstposterna ha ådagalagts vara i det hela beräknade för högt eller utgiftsposterna för lågt. Sant är visserligen, att 1924—1925 års utgiftsstat innebär minskning av vissa anslagsposter, men detta har ägt rum icke blott på övriga huvudtitlar utan även på fjärde huvudtiteln. Den vilja att så långt det är möjligt minska statens utgifter, som regeringen gjort till sin ledande princip, har icke kraftigare träffat de civila behoven än de militära. Vad kan vid sådant förhållande ha varit bestämmande för utskottets omdöme om 1924—1925 års budgets abnorma karaktär med avseende på utgifter för civila ändamål i förhållande till försvarsutgifterna? En flik på den slöja, som täcker grunderna för utskottets uppfattning, har lyftats i en kortare artikel i tidningen Socialdemokraten. Sedan där omtalats, att socialdemokraterna helst velat höja dyrtidstilläggen utöver de nuvarande i riktning mot vissa socialdemokratiska motioner, förklarar, att riksdagens beslut att avslå Kungl. Maj:ts förslag om minskning och fixering av dyrtidstilläggen och att låta de nuvarande bestämmelserna förbli oförändrade skulle innebära en betydande rubbning i finansministerns budgetförslag. Vore finansministerns inkomstberäkning riktig, så innebure riksdagens beslut, enligt tidningens mening, att regeringens utgångspunkt för kostnadsramen för förslaget i försvarsfrågan vore felaktig. Man utgår således därifrån, att försvaret icke bör erhålla mera än vad som återstår, sedan man efter gottfinnande bestämt beloppet av utgifterna för övriga statsändamål. Ett synnerligen enkelt medel att konstatera folkets bärkraft beträffande de militära utgifterna. Denna bärkraft skulle man följaktligen kunna fullständigt tillintetgöra genom att blott överföra de för försvaret avsedda anslagsbeloppen till täckande av förhöjningar av andra utgiftsposter. De, som föra detta resonemang, hava emellertid förbisett, att regeringens budgetförslag för 1924—1925 ansetts kunna utgöra ett uttryck för folkets förmåga att bära där upptagna utgifter för försvaret icke av det skälet, att övriga i budgeten intagna utgiftsposter jämte anslagen under fjärde huvudtiteln täckas av de beräknade inkomsterna, utan därför att enligt regeringens mening sistnämnda anslag äro mera berättigade och nödvändiga än en höjning av övriga upptagna eller ifrågasatta anslag. En avvägning har således skett mellan de olika anslagens betydelse för rikets säkerhet och rikets väl, och då regeringen hänvisat till 1924—1925 års budget vid bestämmandet av kostnadsramen för försvaret, har regeringen satt riksdagen i tillfälle att själv kontrollera det berättigade i den av regeringen gjorda avvägningen. Min övertygelse är ock, att vad särskilt dyrtidstilläggen angår de, som av dessa komma

i åtnjutande, själva skulle avvisa tanken på att deras utgående till högre belopp skulle få ske på bekostnad av vad som erfordras för rikets säkerhet. Huruvida dessa dyrtidstillägg trots förhöjningen i alla fall kunna täckas, innebär emellertid ej något avgörande av, huruvida finansministerns inkomstberäkning varit riktig eller ej, utan möjligheten att genom en högre inkomstberäkning täcka dem kan bero på den styrka, som man vill skänka budgeten. Och i enlighet med regeringens enhälliga uppfattning att beräkningen av försvarsutgifterna borde vila icke på en svag utan på en stark budget, har finansministern för riksdagen framlagt en budget, som med avseende på sin styrka fullt håller måttet.

Jag måste således alltjämt fasthålla, att utskottet icke lyckats ersätta regeringens uppskattning av vårt folks förmåga att bära de föreslagna försvarsutgifterna med något annat än ett rent godtyckligt förklarande att regeringens kostnadsram skulle vara alltför betungande. Man torde icke heller misstaga sig, om man utgår ifrån att det för utskottet mera gällt att komma ett bra stycke in på vägen till avrustning än att omsorgsfullt avvåga rikets ekonomiska och finansiella bärkraft i fråga om försvarskostnaderna.

Övergår jag därefter till fördelningen av kostnaderna mellan de olika försvarsgrenarna, lantförsvaret, sjöförsvaret och luftförsvaret, så har jag att uttrycka min tillfredsställelse med att utskottet, låt vara med vissa avvikelser i organisatoriskt och kostnadsavseende, biträtt den tanke, som behärskat Kungl. Maj:ts förslag, eller att flygvapnet bör utgöra en självständig avdelning inom försvarsorganisationen. Vad åter angår den olika vikt, som bör läggas på lant- och sjöförsvaret och den därav följande fördelning av kostnaderna mellan dessa försvarsgrenar, anser utskottet visserligen, att båda böra reduceras men att man dock, såsom utskottet uttrycker sig, bör framgå med större varsamhet, då frågan gäller inskränkningar i flottorganisationen. Dess förslag utmynnar därför däri, att en större procentuell del av kostnaderna för båda dessa försvarsgrenar bör tillkomma sjöförsvaret i jämförelse med vad hittills varit fallet och med vad regeringen föreslagit. Detta av hänsyn för det s. k. neutralitetsförsvaret. Utskottet har tydligen den uppfattningen att en främmande makt blir mera rädd att kränka vår neutralitet, om vår flotta är stark, än om vår armé är stark, detta således även i det fallet, att nämnda makt är oss till sjöss väsentligen överlägsen.

Utskottets villighet att tillerkänna flottan en större procent av det för armén och flottan avsedda sammanlagda anslagsbeloppet utlöste helt naturligt hos flottans män en stor tillfredsställelse, och regeringen fick från många håll uppbära det största klander för att den varit blind för flottans stora betydelse, vilken däremot tillfullo insetts av det socialdemokratiska partiet. Sedan man emellertid inom dessa kretsar börjat få klart för sig, att betydelsen av ett högt procenttal kan bedömas endast i sammanhang med det belopp, varå procenten beräknas, och riktigheten härav ytterligare bestyrkts av en blick på utskottets förslag, torde regeringen kunna påräkna mera förståelse för sitt förslag även från flottans sida. Utskottet har nämligen stannat vid ett anslag till sjöförsvaret av 31,6 miljoner, medan Kungl. Maj:ts förslag upptager 41,6 miljoner, och mot ett av utskottet föreslaget nybyggnadsanslag under fem år på 23,7 miljoner, kommer ett av Kungl. Maj:t föreslaget belopp av 40 miljoner. Resultatet har således blivit, att utskottet principiellt tillerkänner flottan en större vikt för landets försvar än armén, medan däremot Kungl. Maj:t bättre tillgodosett flottans möjligheter att fullgöra sin försvarsuppgift.

Jag skulle icke så länge hava uppehållit mig vid denna sak, därest min avsikt endast varit att erinra om att man bör taga sig till vara för att sälja skinnet, innan man skjutit björnen. Men nu är min avsikt en annan, nämligen att gå något närmare in på hela detta stora problem angående flottans respektive flygvap-

*Ang. försvarsväsendets
ordnande
m. m.
(Forts.)*

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

nets ställning i förhållande till lanförsvaret. I en synnerligen pregnant form kastas detta program fram och förklaras löst i en viss riktning av herr Rydén i hans särskilda yttrande vid utskottets betänkande. Denne medlem av det särskilda utskottet, som biträtt majoritetens beslut, har i vissa satser angivit de riktlinjer, efter vilka vid försvarsfrågans omedelbart förnyade upptagande densamma borde föras till ett nytt avgörande, detta oberoende av försvarsfrågans utgång vid denna riksdag. Försvarsfrågans lösning borde enligt honom ske på följande sätt: 1) arméns nedskrivning till ett efter dess förminskade betydelse avpassat minimum, 2) den allmänna värnpliktens avskaffande och 3) flottans och flygvapnets erhållande av platsen som huvudelement i försvarsorganisationen. Det förefaller mig, som om endast förslagsställarens blygsamhet kunnat förmå honom att vara med om ett positivt avgörande av försvarsfrågan i år, då ju, därest ett sådant avgörande komme till stånd, detsamma måste vara ägnat att försinka genomförandet av herr Rydéns stora plan. Densammans effektivitet betingas emellertid av att Finlands självständighet äger bestånd, varigenom faran av ett fientligt anfall över våra landgränser, såsom herr Rydén uttrycker sig, praktiskt taget försvunnit. Möjligt är, att förslagsställaren velat först närmare undersöka de faror, som kunna hota Finland såsom självständig stat. Härmed må emellertid vara huru som helst, så vore väl, om herr Rydéns förslag följdes, detta första gången i världshistorien som en stat satsade sin egen självständighet på en annan stats självständighet, detta åtminstone i sådant fall att den förra staten icke vore förenad med den senare i den mest intima allians. Jag har emellertid svårt att tro, att någon allians av herr Rydén varit påtänkt, ty i så fall skulle väl Sverige förpliktas att själv gå över gränsen och med sin armé biträda Finland i försvaret av dess för Sveriges egen existens erforderliga självständighet, varav följden åter blivit en nödvändighet att ha kvar den armé, som herr Rydén vill avskaffa.

Låt oss emellertid utgå ifrån att Finlands självständighet, oberoende av alla allianser, är ett obestriddigt faktum, såsom den för herr Rydéns ståndpunkt mest gynnsamma situationen. Tänka vi oss då ett landstigningsförsök av fientliga trupper över havet, är det manne verkligen så, att armén förlorat sin väsentliga betydelse för rikets försvar? Ja, säger förslagsställaren, ty — och detta är hans egna ord — »undervattens- och torpedvapnets förmåga att kunna uppträda i öppen sjö jämte flygvapnets enorma utveckling jämväl i anfallskraft möjliggör för dessa vapen att avvisa landstigningsföretag över havet av fientliga trupper». Frågar man emellertid, huru detta kan vara möjligt, kan väl svaret icke vara något annat än det, att orsaken härtill vore den, att uppsättandet av flottan och flygvapnet kan ske för en relativt så låg kostnad, att Sverige har råd att i nämnda hänseende rusta sig tillräckligt för att med utsikt till framgång försvara sig mot vilken fiende som helst, som kan komma i fråga. Jag tror emellertid, att herr Rydén beträffande denna frågas finansiella del är alltför optimistisk. Med ett sådant program, som ifrågasatts för flotta och flygväsen, måste kostnaderna härför samt för den lilla armé utan värnplikt, vilken skulle efterträda den nuvarande, bliva synnerligen stora och, såvitt jag begriper, vida överstiga Kungl. Maj:ts slutsumma för försvarsväsendet i dess helhet. Man måste nämligen komma ihåg, att om Sverige i stort sett skreve bort sin armé, skulle en fiende, som beredde sig på att söka erövra vårt land, även han komma att lägga särskild vikt vid flotta och flygvapen.

Efter denna lilla extradans, till vilken jag haft äran mottaga herr Rydéns inbjudan, återvänder jag till flottan och dess ställning inom det nuvarande försvarssystemet. Enligt min mening är det ett misstag att antaga, att flottan i förhållande till armén vunnit i betydelse efter 1914, särskilt genom Finlands självständighet. Jag är visserligen den siste, som skulle vilja fränkänna flottan en framstående plats i fråga om Sveriges försvar, men jag kan icke finna

annat, än att det skulle vara ett självbedrägeri att på den flottan, vi kunna skaffa oss, i någon högre grad bygga säkerheten för vårt oberoende och självständighet. Framförallt kan icke flottan göra armén obehörlig eller övertaga några av dess väsentligare funktioner. Särskilt flygvapnet, som ju har den största betydelse såsom samverkande med flottan, utgör samtidigt hos fienden ett allvarligt hot mot vår flotta. Överhuvud taget torde det gälla med avseende på vår försvarsorganisation detsamma som är klokt vid en förmögenhetsplacering, nämligen att man icke bör lägga alla ägg i samma korg. Klickar ett av våra huvudförsvarsmedel, måste vi ha de övriga kvar att falla tillbaka på. Någon avsevärd förskjutning i flottans och arméns inbördes betydelse för vårt försvar kan icke anses påkallad av de efter 1914 inträdda förändringar i vårt militärpolitiska läge.

Av vad jag nu haft äran anföra framgår, att regeringen icke kan godkänna utskottets förslag. Regeringen har vid sitt tillträde satt som sin huvuduppgift att söka lösa — jag ber om ursäkt för ordet, jag menar ej för evigt — försvarsfrågan och därmed bereda oss möjlighet att komma ur det s. k. provisoriet, men regeringen kan självfallet icke taga någon som helst befattning med en fullständig eller partiell avvapning. Och enligt regeringens mening är utskottets förslag ett slags avvapningsförslag, trots det att åtskilliga av dess bestämmelser synbarligen äro uttryck för en inom stora socialdemokratiska kretsar otvivelaktigt befintlig oro över att ställa vårt fosterland alldeles försvarslöst. Principiellt står det förslag, som innehålles i den av herr Rosén m. fl. avgivna reservationen, visserligen på samma ståndpunkt som Kungl. Maj:ts proposition, men detsamma genomströmmas av en så stark känsla för underskattande av världssituationens farlighet, att regeringen, som i den delen har en alldeles annan uppfattning, icke kan giva sitt godkännande åt ifrågavarande förslag. Det av herr Hellberg i reservation framförda förslaget är endast delvis utformat, men företer, redan sådant det nu föreligger, allvarliga brister. Beträffande åter det av herrar Reuterskiöld och Johansson i Kälkebo tillstyrkta förslaget står detsamma onekligen ganska nära regeringens allmänna uppfattning angående försvarsväsendets styrka, men detsamma måste enligt regeringens mening anses i åtskilliga stycken mindre tillfredsställande och torde svårigen kunna erkännas giva tillräcklig valuta för de därmed förenade kostnaderna. Vad slutligen angår den av herr Vennersten m. fl. gjorda reservationen, ansluter densamma sig i det hela till Kungl. Maj:ts förslag. De tillägg till Kungl. Maj:ts förslag, som av reservanterna förordats, torde i vissa avseenden innebära förbättringar, som kompensera de mindre tillfredsställande ändringar, vilka blivit gjorda. I en punkt anser regeringen emellertid, att det med starkt skäl kan ifrågasättas, om icke allvarliga betänkligheter ställa sig emot den gjorda ändringen. Jag syftar på minskningen i övningstiden för de till underbefäl och fackmän uttagna värnpliktiga. Denna sak är dock icke av så väsentlig betydelse, att regeringen på grund därav skulle vara förhindrad att med tacksamhet emottaga det stöd, som reservanterna givit regeringen i dess försök att på samförståndets väg komma till ett avgörande i denna landets livsfråga.

Samförståndets politik, vad är detta egentligen för politik, frågar kanske mången bland kammarens ledamöter. Redan i början av mitt anförande har jag fäst uppmärksamheten på, att samförståndspolitik och kompromisspolitik äro två vitt skilda saker. Nu må det tillåtas mig att närmare ingå på vad en samförståndspolitik egentligen är. Först dock ett ord om dess stora förutsättning. Dess förutsättning är insikten om nödvändigheten av samverkan för att nå ett gott resultat. Men samförståndspolitiken själv innebär, att man i en fråga eller i en situation, där man vill tillämpa densamma, genom noggrann analys söker uppspara allt, som kan vara riktigt i en från ens egen skild uppfattning, samt med ökad skärpa granskar sin egen ståndpunkt för att kunna bedöma, huru ett tillvägagångssätt må kunna väljas, som icke kränker vare

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

sig den ena eller andra partens berättigade ståndpunkt. Samförståndspolitiken är i själva verket ett uttryck för den större principen, att man bör i sitt handlande skilja mellan huvudsak och bisak.

Den erfarenhet, som åtminstone jag vunnit under mitt politiska arbete, har varit den, att de särskilda partierna, vilkas nödvändighet jag till fullo inser, icke så sällan hakat upp sig på mindre väsentliga olikheter i uppfattning och därigenom mången gång satt sig ur stånd att samverka till det för riket mest tillfredsställande resultatet. Trots det att hos alla viljan att åstadkomma det bästa funnits, har man låtit denna vilja paralyseras av en ännu starkare vilja att visa, att den mening, man en gång antagit, verkligen är den enda rätta. Detta förhållande mellan partierna skapar uppenbarligen mindre olägenheter, då läget i världen är lugnt och påfrestningarna inåt och utåt icke äro alltför starka. Men i en världssituation som den nuvarande, då rikets livsintressen, ja, kanske dess tillvaro stå på spel, måste det för var och en vara en ovillkorlig plikt att i största möjliga mån göra sitt till för att vårt folk må stå såväl utåt som inåt såsom en man. Särskilt den utrikespolitiska situationen är i våra dagar sådan, att varje folk i stort sett icke har någon annan att lita till än sig självt. Detta inse till fullo de stora nationerna. De äro ock övertygade om att, allt tal om humanitet till trots, deras egen tillvaro och styrka är mänsklighetens förnämsta fråga. Man må emellertid icke förundra sig över, att de ej äro angelägna att ingjuta denna anda hos de små folken. Dessa anvisas däremot den smickrande platsen såsom de stora kulturella och humanitära idéernas tempeltjänare, men i stora reala intressespörsmål gör man anspråk på att de skola gruppera sig kring den ena eller andra maktkoncentrationen. Det senare märker man icke alltid inom de små nationerna, men desto mera det förra. Man berusas av sin erkänt höga kultur, man gripes av begär att träda ytterligare fram på detta område, man vill på detsamma ej vara tjänare, man vill gå i spetsen för utvecklingen. Men samtidigt glömmer man de faror, som hota den lysande ställningen. Därtill synes man beklagligt nog vara på väg i vissa bland de nordiska länderna. Var finnes större fredskärlek, var kan man uppspåra en vaknare känsla för rätt och rättfärdighet mellan folken, var är benägenhet för broderskap med andra folk starkare än i Norden? Men, må mitt yttrande ej någonstädes illa upptagas, var är man eljest i världen så sorglös som bland dessa högt stående folk, att man vågar ställa sig i spetsen för eller inslä på avvärningens väg, medan stormakterna, såsom socialdemokraterna inom särskilda utskottet kraftigt betonat, äro i färd med att kapprusta? Svaret är, Norden står i detta fall ensamt. Ännu är dock det slutliga beslutet icke fattat. Ännu är tid att lösgöra sig från förtrollningen. Ännu kunna vi göra till vår de stora nationernas politiska grundlag: »fosterlandets bestånd är det, som bör gå före allt annat. På den vägen, men endast på den kunna vi tjäna mänskligheten.» Denna fundamentalsats kunna vi ej i vårt land få antagen utan samverkan mellan partierna. Se där grunden till den samförståndspolitik, som regeringen gjort till sin. Må den avsätta sig i ett riksgagnande beslut i försvarsfrågan. Detta är mitt hopp. Skulle det svika, är dock tanken om samförstånd väckt, och den skall aldrig dö. Jag säger aldrig.

Vidare yttrade:

Herr Lindman: Herr talman! Utan tvivel står riksdagen i dessa dagar inför ett av de viktigaste avgöranden, som under långa tider förekommit, avgörandet om huru vi skola kunna skapa och upprätthålla ett försvar, som ytterst kan gälla Sveriges vara eller icke vara, Sveriges självständighet. Det är inför detta viktiga avgörande, som högerns representanter i försvarsutskottet avgivit sina reservationer. De gå ut på en den högsta anslagssumma, som förekommer

bland de avgivna förslagen, det är sant. Men må icke någon därav taga sig anledning att säga, att högerns förslag avser att lägga större rustningsbördor på vårt folk, än vad vi anse vara av omständigheterna påkallat. Högern vill icke rusta för rustningarnas egen skull. Funnes det möjlighet att kunna avskaffa kriget, så är högern den första att vilja vara med därom. Funnes möjlighet till fred mellan folken utan några rustningar, så är det icke tal om utan att det vore lyckligast. Men vi våga hysa den uppfattningen, att läget i världen ännu icke är sådant. Vi anse icke, att man vågar avrusta eller skrida så långt fram emot avrustningen, som i utskottets förslag föreslås, utan att samtidigt andra nationer göra detsamma. Nationernas förbund skulle ju vara avsett att skapa en sådan garanti som den, om vilken jag nyss talat. Men, märkvärdigt nog, ingen betraktar det ännu på det sättet. Ingen vågar sätta sin lit till, att det skall kunna fylla denna uppgift, även om man talar vackra ord om, att man hoppas, att så skall komma att bli fallet. Utskottet anser, att Nationernas förbund ännu icke nått den fasthet, att vi enbart på medlemskap däruti kunna grunda några avsevärda inskränkningar i vårt försvar. Nationernas förbund medför, som ju också alldeles nyss av hans excellens herr statsministern anfördes, vissa förpliktelser. Det kan åläggas även små länder utförande av sanktioner, som kunna medföra allvarliga konsekvenser för dessa mindre länder. Då så är fallet, anse vi, att vi måste nu som förr vara beredda att verkligen försvara oss.

Jag kan icke dela den uppfattningen, som gör sig gällande hos utskottet, att vi skulle kunna skilja vårt försvarsproblem i två delar vad tiden beträffar, en del, som skulle avse den nuvarande tiden, förhållandena just nu, då det förmenas, att vi befinna oss i ett mycket gynnsamt läge och äro mycket litet utsatta, och en del, som avser framtiden, ett läge, som vi visserligen sväva i ovisshet om, men vilket vi enligt utskottsmajoritetens mening icke behöva taga någon direkt hänsyn till, ett läge, i vilket förändringar väl kunna komma att inträffa, förändringar, som möjligen kunna gå till det sämre, men om vilka man f. n. icke känner något.

Vad beträffar läget just nu, så talas visserligen i utskottets betänkande om den förbättring, som kommit till stånd på grund av de s. k. randstaternas tillkomst. Utom det, efter min uppfattning, för oss nedsättande i detta tal om att söka skydd bakom randstaterna, så är det efter min uppfattning icke heller fullt på det sättet att de erbjuda något tillförlitligt skydd. Det skyddet gäller i varje fall icke havet och luften. Men vad tro kammarens ärade ledamöter, att man egentligen skall säga i dessa stater? Vad skall man tänka om oss, när vi högt och tydligt förklara, att vi vilja begagna det skydd, som de kunna erbjuda, för att därigenom bereda ett försvar åt oss själva? Det är icke tilltalande för ett sedan urminnes tider fritt folk som vårt att taga skydd bakom andras uppoffringar. Ett svagt försvar i Sverige är utan tvivel ägnat att försvaga även dessa små staters motståndskraft. Man gör sig f. ö. nu som ofta skyldig till det felet, att man talar om krigsläget, som om faran hotade endast från ett enda håll. Man tänker på en möjlig fiende, under det att man efter mitt sätt att se måste vara beredd att värna freden, varifrån den än hotas.

Det allmänna läget i världen berättigar icke heller till sådant tal som det nyss anförda. Efterdyningarna efter det stora kriget ha icke lagt sig. Det finnes alltjämt segrare och besegrade, det finnes underkuvade folk och nationaliteter, som lagts under främmande välden. Tror man överhuvud taget, att lugn och frid i vår världsdel skola spira upp ur en dylik jordmån? Krigsskadeståndet är icke klart, och, som här nyss mycket riktigt erinrades, de stora skuldbördor, som vissa land ha att bära för krigets förande för andra, de äro ännu icke uppljarade. Oro torde förvisso vara att vänta ännu länge.

Nu säger man, att dessa förhållanden icke så mycket beröra oss med vårt

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

avlägsna och därigenom skyddade läge i världen. Vi behöva icke ägna vår uppmärksamhet så mycket åt dessa förhållanden. Men hur vet man egentligen det? Vad vet man om, vad framtiden i detta hänseende bär i sitt sköte? Man kan visserligen tala om ett något förbättrat militärpolitiskt läge, men å andra sidan finnes det tillräckligt med orosanledningar i världen, för att den, som med vaken blick följer förhållandena, har anledning räkna med att nya förvecklingar kunna hota redan inom den tid, som ligger närmast framför oss. Hur uppkom t. ex. världskriget? Det uppkom i en ganska avlägsen del av Europa och spred sig därifrån över hela vår världsdal för att icke säga över hela världen. Det är sant, att vi undgingo de omedelbara följderna av det, men medelbart ha vi blivit drabbade även vi, på ett mycket kännbart sätt.

Man talar i utskottets betänkande om denna tid, under vilken faran icke skulle vara så stor. Men vad vet man egentligen, som jag nyss sade, om det som komma skall? Jag läste häromdagen, när jag studerade dessa frågor, en motion, som avgavs av det socialdemokratiska partiet här i andra kammaren den 7 juni 1914, och ur vilken jag gjorde ett litet utdrag. Det lyder, som följer: »Och vad angår den hotande risken för en världsbrand med oberäknliga följder även för oss, har man ingen rätt att i en officiell framställning av läget måla ensidigt i svart, med hänvisning till spända situationer för ett par år sedan, vilka lyckligen övervunnits, men utan att beakta den ljusning, som inträtt i och med den tydliga avspänningen, England—Tyskland; de senaste tecknen tyda ju till och med på möjligheten av, att den äldre och genom det förflutnas minnen ännu ömtäligare motsättningen Frankrike—Tyskland långt ifrån är oövervinnelig.» Förvisso voro undertecknarna av denna motion den 7 juni 1914 övertygade om, att läget i världen var sådant, som de skisserade det, men det visar, hurusom även mycket framstående politici som dessa undertecknare, nämligen herrar Thorsson, Branting, Palmstierna, Lindqvist, Viktor Larsson, Värner Rydén, Bernhard Eriksson, Sandler och Nils Persson, kunna misstaga sig, även när de tillhöra ett parti, som har så starka internationella förbindelser som det socialdemokratiska.

Utskottet bygger nu emellertid på sin framställning av förhållandena en mycket stark, ja en våldsamt nedskrivning av hela vårt försvarsväsen. Den socialdemokratiska motionen vid denna riksdag, som återopats av utskottet, har för denna nedskrivning även anfört ekonomiska skäl. Det heter där, att redan en ganska måttlig varaktighet hos en lugnare period skulle medföra avsevärda besparingar i direkta utgifter och personliga offer. Jag menar, att om vi behöva vara beredda att försvara oss, så måste vi även ha råd att göra det. Utskottet tyckes emellertid betvivla, att det tjänar mycket till att lägga ned stora kostnader på försvaret. Utskottet tror nämligen icke på ett betryggande försvar. Sådant hjälper icke ens, som här nyss sades, de stora makterna. Men utskottet förnekar icke, att militära anstalter kunna bidra till att avhålla främmande makter från annars möjliga kränkningar av vår neutralitet eller angrepp på vår självständighet. Utskottet ger sålunda i detta avseende en stor uppgift åt vårt försvar, ty om neutralitetskränkningar icke avvisas, så kan det leda till angrepp mot oss; neutralitetskränkningar *måste* avvisas, för så vitt nämligen icke utskottet avser att liksom skrämman andra från att förgripa sig på oss. Ty utskottet tror icke, att man därtill kan knyta någon förtröstan på en fortsatt självständighet. Vad bjudes då av utskottet? Jo, att värdet kring vår nationella frihet endast kan ernås i den mån, som våldet vid de internationella avgörandena får vika för rätten. På detta skulle vi sålunda bygga våra egna förhoppningar om en framtid i frihet och självständighet. Därför blir också för utskottet mer eller litet mindre tämligen likgiltigt. Och så har man skapat till ännu ett skäl för att kunna göra nedskrivningar.

En dylik tankegång är liktydig med nationell självuppgivelse. Ett land

måste vid anfall försvara sig, och det är min bestämda tro, att så skall även bli fallet i vårt land. För visso skulle någon tvekan att bjuda motstånd icke råda, om en hård nödvändighet kallade oss till försvar för fosterlandet, men med så reducerade försvarsanstalter som utskottet förordar vore kanske tiden då försutten att kunna bjuda ett effektivt motstånd. Nej, var och en måste göra vad han kan för att försvara sitt lands oberoende, om han anser, att det är värt något. Utskottets hela resonemang för emellertid fram till ett mycket nedskuret försvar, ett försvar, som kostar mycket i förhållande till sin effektivitet, utan att vara ett effektivt försvar. De socialdemokratiska motionärerna ha i sin motion uttalat, att man får väga, vilka risker man är villig att taga, emot det goda, som man vinner genom en minskning av försvarsbördorna. Motionärerna ha vägt, utskottet har vägt, och utskottet har funnit, att det icke är så farligt. Därför kan man skrida till minskning. Utskottet har icke, såvitt jag kan döma, förmått inse den svårighet, som ligger i att anpassa sig från tid till annan, att en försvarsorganisation är en mycket komplicerad sak, att en nedbruten organisation icke kan hastigt byggas upp igen, även om randstaterna slås för oss under tiden. Den anpassning, som det talas om, är en omöjlighet.

Man kunde till nöds ha förstått utskottets resonemang, om det hade gällt att liksom 1892, 1901 och 1914 bygga på vårt förutvarande försvar, göra det starkare, göra det bättre än det som vi ha haft förut. Men nu är det fråga om att minska, och utskottet minskar, minskar så, att det med fog kan sägas, att det försvar utskottet vill ge oss icke svarar mot de kostnader det drar. Utskottet går på denna sin väg nedåt t. o. m. lägre än det som riksdagen beslutade och det riksdagen ansåg sig kunna taga på sig för mer än 20 år sedan, nämligen 1901.

Då från högern reservationer avgivits till utskottets betänkande, en gemensam och en särskild, så är det min plikt och min önskan att något utveckla den åskådning, som ligger bakom dessa reservationer. Jag kommer därvid självfallet först in på organisationen, den viktigaste frågan av alla. Då den kungl. propositionen remitterades till särskilda utskottet, uttalade herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet i första kammaren, att de sex arméfördelningar, som föreslagits i den kungl. propositionen, endast utgjorde vid mobiliseringstillfälle hälften av vad som kunde åstadkommas genom 1914 års härordning, och dessa sex arméfördelningar vore, förklarade han, det minsta, som behöfves för att med någon utsikt till framgång upptaga försvaret mot en över landets gränser inträngande fiende. Utöver denna uppgift har emellertid också, såsom i den kungl. propositionen framhållits, försvaret den uppgiften att söka avvärja landstigningar. Hären måste jämte flottan kunna avvärja sådana. Detta kräver uppträdande på olika fronter, kanske i vitt skilda trakter av vårt land. Det är alldeles uppenbart eller bör åtminstone vara uppenbart för var och en, att en organisation, omfattande vare sig tre eller fyra arméfördelningar, icke kan fylla en sådan uppgift. En här måste i sitt uppträdande vara sammansatt av ett visst antal operativa enheter, de s. k. divisionerna. En division anses vara den minsta enhet, som kan uppträda självständigt. Tre sådana kunna icke räcka till för de uppgifter, som kunna bliva förelagda vår armé. Man må besinna att hären även har sig ålagda vissa sekundära uppgifter, såsom försvar av huvudstaden, försvar av viktiga kommunikationsleder och annat sådant. Landets stora utsträckning i norr och söder gör det för oss svårare än för länder, som hava en mindre utbredning, och kommunikationernas beskaffenhet gör det svårare att flytta trupper från en del av landet till en annan. Och vi kunna väl dock icke lägga försvaret så, att vi tänka oss endast försvar av vissa delar av vårt land med uppgivande av andra. Konsekvensen av det av socialdemokraterna dikterade utskottsbetänkandet blir dock denna, såsom det klart och tydligt uppvisats i det yttrande, som chefen för generalstaben helt nyss avgivit till försvarsutskottet. Det gäller i större eller mindre mån om alla förslag utom högerns förslag. Orga-

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets
ordnande
m. m.
(Forts.)

nisationen är, såsom jag nyss nämnde, en av grundpelarna för att försvaret skall ha möjlighet att kunna fylla sin uppgift. Därför böra våra regementen bibehållas, de böra bibehållas därför att de behövas för organisationen, därför att det behövs, som jag nyss nämnde, ett visst antal operativa enheter. Det är farligt att bryta ned organisationen, en organisation, som skapats delvis långt tillbaka i tiden av våra förfäder. Det är oriktigt även därför, att sambandet mellan bygd och regemente upphör och den vapenföra ungdomen tvingas för sin militära utbildning kanske långt från hemorten.

I högers reservation har man särskilt tagit fasta på två delar av organisationen, som man ansett vara viktiga. Den ena gäller det självständiga kavalleriet, den andra behovet av besättningstrupper i våra kustfästningar. Vad det självständiga kavalleriet beträffar, har jag förut haft tillfälle tala därom, då den kungl. propositionen remitterades. Det framgår av handlingarna, att vi för närvarande äga 50 ridande skvadroner. Den kungl. propositionen minskar detta antal till 25 och utskottet till 13. Då man går så långt, måste man ju känna sig övertygad om att kavalleriet icke längre har den betydelse, som det haft förut även i det rörliga kriget, vilket utan tvivel är vad vi måste räkna med, och man måste även känna sig övertygad om att uppträdande av ett självständigt kavalleri icke längre är erforderligt. Man avser då, att en stor del av kavalleriets uppgifter skall övertagas av flygvapnet. Men av den redogörelse, som från sakkunnigt håll lämnats inom försvarsutskottet, framgår, att flygvapnets uppgifter i detta fall äro ganska begränsade, beroende på förhållandena i vårt land, där man t. ex. måste räkna med dimma under 30—40 dagar av året och där man vidare måste räkna med helt mulna dagar, då man icke kan stiga till någon större höjd och då man således är utsatt för beskjutning, till ett antal av 92—147 dagar, vartill komma de mörka nätterna. Men i trots av detta menar man, att flygvapnet kan ersätta kavalleriet. Och det är riktigt, det kan det göra i en viss utsträckning, men långt ifrån helt och hållet, och dock skär man ned, för att räkna kavalleriet efter antalet hästar, från det nuvarande hästbeståndet 11,000 och propositionens 6,500 till i utskottets betänkande 3,400, således en oerhörd nedsättning. Man frågar sig, då man ser detta: vem skall, i händelse att den svenska hären är mobiliserad, är på krigsfot och är i strid mot en fiende, vem skall avlägsna överlägset kavalleri, vem skall kunna genom självständiga spaningar underrätta befälhavaren på den svenska sidan, vem skall kunna göra hastiga kupper såsom att besätta broar eller dylikt? Det ingår icke i den organisation, som här bjudes. Vem skall utföra spaning framför fronten av den svenska hären och vem skall skydda flanken, om icke det självständiga kavalleriet, som emellertid enligt förslaget icke finnes? Det kan icke ersättas av automobiler med infanteri på grund av våra terrängförhållanden och på grund av våra vägar. Vi ha att räkna med sådana förhållanden i vårt land särskilt beträffande vår terräng, vår skogiga terräng, att ett kavalleri måste finnas, om hären nämligen skall kunna fylla de uppgifter, som man utan tvivel även på socialdemokratiskt håll vill tilldela den. I den översikt över erfarenheterna från världskriget, som utarbetats av försvarsrevisionens militära sekretariat, framhålles, att kavalleriet visat sig oumbärligt i fråga om såväl den taktiska som den strategiska spaningen och att flygvapnets möjligheter att ersätta, särskilt den strategiska spaningen, voro begränsade. Krigserfarenheten hade sålunda otvetydigt givit vid handen att kavalleriet allt fortfarande väl hävdade sin plats i det rörliga kriget.

Beträffande infanteribesättning i kustfästningarna så har den borttagits i alla förslag utom högers och bondeförbundets. Om man tänker på betydelsen av en kustfästning, en fästning alltså vid kusten, som kan bli utsatt för anfall redan i krigets allra första skede, borde det vara den naturligaste sak i världen, synes det mig, att just en sådan plats borde vara försedd med besätt-

ning även i fredstid, i stället för att dylik besättning vid mobilisering skall erhållas från avlägset belägna regementen, varifrån den kanhända, då det kommer till avgörande, icke ännu hunnit fram. Det synes mig uppenbart, att infanteribesättning i kustfästningarna är en angelägenhet av stor vikt. Redan den omständigheten att dessa befästningstrupper skola kunna reda sig icke bara på land utan även på sjön och att de skola kunna dras från förläggningorten till öar ute i skärgården, innebär, att de måste erhålla en övning, som andra infanteriregementen icke få, att de måste vara förtrogna med ett samarbete med övriga till fästningens försvar avsedda försvarsgrenar såsom sjöförsvaret och kustartilleriet, att de måste känna terrängförhållandena, veta var en eventuell fiende kan tänkas komma att landstiga m. m. Det kan icke ske i tillfredsställande grad genom att det under korta tider av året dit förlägges för övning trupper från andra delar av landet. Dessa trupper skola dock användas vid mobilisering såsom fästningarnas krigsbesättning. Att mitt påstående torde vara riktigt, bevisas av verkligheten själv, ty när kriget utbröt, mobiliserades omedelbart några få regementen, men bland dessa just de båda kustfästningsregementena.

När jag talar om organisationen och regementena, kan jag icke förbigå att nämna något om Gotlands trupper och Gotlands försvar. Den socialdemokratiska motionen tar bort allt försvar på Gotland. Men det reste sig en opinion, som var för stark även för dem, som skrivit under den motionen, en opinion, som gjorde, att man måste slå något till reträtt och behålla ett visst försvar för Gotland, som kommer att bestå av en infanterikår, sålunda en ganska ringa försvarsstyrka. Jag tror att den opinion, som gjorde sig gällande på Gotland, är helt naturlig med det avskilda läge, som ön har mitt i Östersjön, där befolkningen har måst sätta sig in i den tankegången, att de vid inträffande krigstillfälle äro hänvisade till sig själva och måste bjuda fienden motstånd. Jag tror, att det vore orätt och oklokt att låta denna ö, som vi ju bruka kalla en pärla för Sverige i Östersjön, bliva i avsaknad av försvar eller få ett försvar av endast den omfattning, som socialdemokraterna vilja giva den enligt utskottets betänkande.

Nästa fråga, som jag ämnar upptaga, rör värnplikten. Jag vill där först nämna några ord om den s. k. kategoriklyvningen. Idén om kategoriklyvningen har med sällspord enighet fördömts. Den bibehålles likväl i alla förslag utom i den av mig avgivna reservationen. Den har icke något stöd, tror jag, i uppfattningen hos folkets stora massa. Man kan icke förstå denna kategoriklyvning: att vapenföra män icke skola utbildas för att bära vapen. Det militära berättigandet saknas naturligtvis fullständigt, ty enligt detta bör ju landets hela värnkraft kunna uttagas i händelse av behov. Den ringa merkostnad, som uppkommer genom den reservation jag avgivit, borde icke kunna berättiga till att bibehålla den motbjudande kategoriklyvningen.

En annan sak i värnpliktsförfattningen måste jag även uppehålla mig vid. Jag är där ensam reservant. Enligt nuvarande bestämmelser kan en familjeförsörjare frikallas endast på grund av omständigheter, som äro oberoende av honom själv. I den kungl. propositionen införes möjlighet till uppskov med inskrivning, i vissa fall befrielse för den, som har hustru, barn eller fosterbarn, som äro av hans arbete i väsentlig grad beroende. Den, som redan är inskriven, kan av samma anledning frikallas. Utskottet går ännu längre, mycket längre. Utskottet talar icke om uppskov, utan utskottet talar endast om frikallelse. Utskottet frikallar dem, och jag menar, att detta kan leda till betänkligheter. Visst vill man medgiva lindring för den, som har familj, men att därifrån taga ett så långt steg, som utskottet gör, att man t. ex. frikallar från värnpliktstjänstgöring den, som har barn utom äktenskap, det menar jag icke kan vara berättigat. Och jag går längre. Jag säger, att det är en

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

blodig orättvisa att göra på det sättet. Vad skall den unge man tänka, som fört ett oförvitligt liv i alla tider, när han måste in för att fullgöra sin tjänstgöring — om det nu skall betraktas såsom en stor börda att öva sig i vapnets bruk för fosterlandets försvar — under det att en yngling i grannskapet, som icke fört ett så exemplariskt liv som han, frikallas, därför att han har försörjningsplikt på grund av utomäktenskapliga förbindelser? I den reservation jag avgivit har jag tillåtit mig att opponera mig mot detta. Jag har där framhållit, att sådana frikallelser må kunna lämnas endast av Kungl. Maj:t i administrativ väg. För övrigt vet man icke, i vilken utsträckning dessa frikallelser kunna komma in fråga, och jag har därför även infört i § 24, att antalet inkallade icke får understiga det antal, som i paragrafen är föreskrivet.

Kommer jag så vidare till frågan om övningstiden, skulle jag vilja fråga: Finns det i den svenska riksdagen någon enda, som skulle kunna sakligt motivera en övningstid på 140 dagar? Finnes det någon enda, som med övertygelsens kraft skulle kunna försäkra: Jag tror att 90 dagars rekrytskola är tillräcklig? Jag vågar säga, herr talman, att det finns ingen, som kan göra det. Att nu gå ned under den övningstid, som vi fastställde 1901, låter ju redan i och för sig absurdt. Då fastställde vi 240 dagar, d. v. s. för 23 år sedan beslöt riksdagen, att övningstiden skulle vara 240 dagar, och nu förmenar man, att 140 dagar kunna vara tillräckliga. Jag har visserligen icke förbisett, att övningstiden skall utnyttjas bättre genom att handräkning icke skall förekomma i samma utsträckning som förut, men mitt påstående gäller lika fullt. Huru kan man förklara att under den korta tid, som förflutit, sedan försvarsrevisionen avgav sitt betänkande, det socialdemokratiska partiet och även andra partier gått, beträffande övningstiden, ned så mycket som de här gjort? Socialdemokratiska partiet hade då en övningstid av 180 dagar, men har nu kommit ned till 140 dagar, och detta samtidigt med att det genom erfarenheterna från världskriget tillkommit nya vapen, nya utbildningsgrenar, större krav på den enskilda soldatens duglighet och större krav på hans möjlighet till samverkan i förband. En tredjedel av de värnpliktiga erhåller enligt socialdemokraternas förslag icke någon utbildning. Jag anser, att detta låter sig icke försvara, om man nämligen menar, att hären skall kunna vid mobilisering vara duglig att gå i fält. Menar man återigen, att man har tid till att ytterligare utbilda den, blir förhållandet ju något annorlunda. Att fastställa den tid, som av regeringen föreslagits, och som vi högerreservanter biträtt, är redan det att gå mycket långt ned och borde i varje fall icke bli annat än ett provisorium.

Denna nedsättning av övningstiden blir ännu betänkligare genom att kadern inskränkts i så stor omfattning som här skett, och genom att repetitionsövningarna i vissa förslag minskats till två. Genom denna sistnämnda åtgärd kommer truppförbandsutbildningen att lida betydligt, och vi må dock besinna, att även befälet behöver ha sin utbildning. Man har sålunda inskränkt icke blott truppförbanden och övningstiden utan även kadern inom truppförbanden. Den har blivit väsentligt minskad. Om man ser på huru stor denna minskning är, så finner man, att enligt utskottets förslag, jämfört med nuvarande förhållanden, antalet officerare vid infanteriet minskas från 1,488 till 643 och antalet underofficerare från 1,090 till 453. Hänsyn tages uteslutande till fredsbehovet, och resultatet av allt detta blir, att varje möjlighet att skapa reservtrupper förfaller. Varje uppsättande av reservtrupper omedelbart vid mobilisering omöjliggöres, och deras uppsättande försvaras och fördröjes. Utbildningen av befäl, framför allt officerare, har visat sig vara ett av de mest svårlösta problemen under världskriget. Då utbildningstiden sänkes, borde därav snarast följa en ökning av kadern, och den ökningen borde vara ofrånkomlig för den, som ändå tänker sig, att uppsättandet av reservtrupper till sist blir en nödvändighet och att det icke tjänar så mycket till att utbilda hela vår värnpliktiga ung-

dom, om den i alla fall icke kommer att kunna användas för rikets försvar, om det behövs. Hur går det annars med de äldre årgångarna av de värnpliktiga? Vem tar hand om dem och deras utbildning, om de skola tagas i anspråk? Alla improvisationer äro i det fallet ödesdiga. Uppsättandet av reservtrupper omöjliggöres eller försvåras, och befälet måste för detta ändamål tagas från annat håll, där det också behövs. Mot dessa kadrer riktar man nu den starkaste stöten i utskottets betänkande. Huru kommer det att te sig beträffande uppsättandet av nya trupper? Huvuddelen av kadern tages i anspråk för linje-trupperna. Vid depåerna, alltså i hemorten, där reservmanskapet skall utbildas, finns icke annat än ett fåtal fast anställda av befälet såsom ledare för befälsutbildningen. Utbildningen övertages av pensionerat befäl och underbefäl med mer eller mindre modern uppfattning samt av reservbefäl, som äro utan rutin, och som icke någonsin blivit utbildade till att kunna utbilda andra. Resultatet vinnes för visso varken säkert eller väl.

Det ovan skisserade gäller framför allt det socialdemokratiska förslaget, men även de frisinnades förslag, vilka båda förslag äro så likartade, att det endast förekommer en jämförelsevis liten gradskillnad mellan dem. I det liberala förslaget, i den Hellbergska reservationen, ter sig saken visserligen något gynnsammare därutinnan, att antalet truppförband blir något större, men i stället är kaderstyrkan mycket försvagad, och förhållandet blir därför i stort sett icke bättre. I bondeförbundets reservation har man beträffande möjligheten att uppsätta reservtrupper frånfallit den goda föresats, som man hade i motionen, nämligen att arméfördelningarna skulle kunna svälla ut vid mobilisering. Detta är nu borttaget. Kadern är minskad. Indelningsverket utgör icke någon garanti för erhållande av underbefäl, i all synnerhet sedan de rekryteringskommissioner, som man tänkt sig inrättade i olika län, bli borttagna.

Jag har reserverat mig till förmån för något större kader på varje regemente för att därigenom från befälssynpunkt göra det möjligt att uppsätta reservtrupper, och med den reservationen vinnes möjlighet att öka infanteriets styrka med en tredjedel och artilleriets med en fjärdedel. Vapen och utrustning finns med undantag av kulsprutor och kulsprutegevär. Pjästillgången vid artilleriet är likaledes tillräcklig. Vad kostnaderna beträffar kunna de ju verka stora, då de uppgå till 1,600,000 kronor, men i betraktande av den utsvällning, som möjliggöres, synas de mig icke böra verka avskräckande, i all synnerhet som de under de närmaste åren på grund av minskad personaltillgång och till följd av minskad ansträngning av den s. k. övergångsstaten icke torde komma att uppgå till mer än 600,000 kronor om året.

Jag övergår härmed till frågan om sjökrigsmaterielen, och jag ber kammaren om ursäkt för att jag måste på detta sätt taga upp det ena ämnet efter det andra, men detta är ju beroende helt naturligt på föredragningsordningen, då hela organisationen skall behandlas på en gång. Om härens uppgift är att försvara rikets landgräns och hjälpa flottan att omintetgöra landstigningsförsök, är återigen flottans uppgift att försvara riket till sjöss. Den har att avvärja landstigning. Den har att hindra blockad av våra kuster, och den har att hindra anläggning i våra egna skärgårdar av flottbaser m. m. Jag har i min reservation vågat det påståendet, att utan fartyg finns icke något sjöförsvaret. Det kan förefalla som en paradox, ty alla vilja ju ha fartyg, men innebörden i de frisinnade och socialdemokratiska förslagen är den, att med det sjöförsvaret, som i dem bjüdes, kommer man icke att få en flotta som kan fylla sin uppgift. Jag tillät mig att vid remissen säga, att vad härens truppförband äro för armén, är flottans fartygsmateriel för sjöförsvaret. Den är a och o. Materielen är det, omkring vilket allt sjöförsvaret vänder sig. Alla de problem, som äro förknippade med sjöförsvaret, röra sig omkring fartygsbeståndet. Vad vill man nu ha? Det är den första frågan, som skall besvaras. Ja, kamma-

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

rens ledamöter ha sett de olika förslagen. Man gör i utskottet en ganska stor nedsättning av fartygens antal i kustflottan. Ja, man överför t. o. m. från kustflottan till de lokala styrkorna sådana fartyg, som ännu icke tjänat ut den tid, som börjar bli internationellt fastslagen för ett fartygs livslängd. Sjöförsvarets materiel har blivit oerhört försummad under de sista åren. Enligt 1914 års plan skulle vi år 1929 ha 6 pansarfartyg — i stället blir det 2 —, 14 jagare — i stället blir det 2 —, 11 torpedundervattensbåtar — i stället få vi 6. Det tillägg, som nu göres i den socialdemokratiska motionen, av 2 jagare och 2 torpedundervattensbåtar ändrar ingenting i det omdömet, att materielen blivit i alltför hög grad försummad genom bristande ersättningsbyggnad. Det frisinnade förslaget är ännu sämre.

Det som nu föreslås till ersättningsbyggnad enligt utskottets förslag räcker icke till underhåll av den reducerade flotta, som här upptagits. Intet förslag har upptagit den nybyggnad, som är erforderlig för underhåll av det antal fartyg, som man anser att vår flotta skall bestå av. Blott för underhållet enligt det socialdemokratiska förslaget erfordras för 8 jagare och 7 undervattensbåtar 6 miljoner kronor om året i stället för föreslagna 5. I den kungl. propositionen finns ingen flottplan uppgjord. Vi ha därför att röra oss med ett provisorium, men under detta provisorium borde vi väl skapa ersättning för det som nu finns. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på att under 4^{1/2} år med ett obetydligt undantag ingen ersättningsbyggnad gjorts för sjöförsvaret, och samtidigt ha flottans fartyg undergått en stark förslitning på grund av neutralitetsvakten. Ersättningsbyggnaden är därför trängande. Jag vågar säga, att det finns knappast något område inom hela vårt försvarsväsende, där försummelserna varit så stora som här, och därför skall jag för att ändock ge ett erkännande åt socialdemokratiska utskottsmajoriteten säga, att det är med tillfredsställelse jag bemärkt, att man brutit ut denna fråga om flottans ersättningsbyggnad. I det av marinmyndigheterna uppgjorda förslaget till ersättningsbyggnad av 4 jagare, 3 torpedundervattensbåtar och 2 mintorpedsbåtar under 3 år har i det kungl. förslaget gjorts den ändringen, att det erforderliga beloppet, 40 miljoner kronor, skulle utgå under 5 år. I den reservation, som jag avgivit, föreslås att det skall utgå under 4 år i stället för 5.

Beträffande flygvapnet kunna kammarens ledamöter se, att högerledamöterna i andra kammaren ha en särskild reservation. Det beror icke därpå, att det råder någon meningsskiljaktighet om huruvida vi skola ha ett flygvapen, utan meningsskiljaktigheterna röra sig mest om de organisatoriska frågorna. Utskottet förkastar Kungl. Maj:ts proposition. Utskottet anser, att de mera självständiga uppgifterna blivit ställda i bakgrunden, och att det icke skulle bli ett enhetligt flygvapen. Utskottet anser vidare, att den bärande grunden för organisationen av ett flygvapen är, att flygvapnet icke blott skall vara ett hjälpvapen för hären och flottan utan även ett självständigt uppträdande vapen. Ja, i det fallet råder ju någon meningsskiljaktighet, men den beror på vilken storlek och vilken omfattning man vill tillmäta detta flygvapen. Utskottet har här talat så, som om vi hade en mycket stor luftflotta till vårt förfogande, med vilken vi kunde företaga självständiga flygföretag till ett eventuellt fiendeland — en luftflotta, som kunde taga på sig snart sagt vilka självständiga uppgifter som helst. Men våra möjligheter äro begränsade, och kostnaderna måste begränsas. Flygstridskrafter äro emellertid oundgängliga vid härens och flottans operationer. Jag menar därför å min sida, att utskottet har varit alltför ensidigt, då det lagt huvudvikten på de självständiga uppgifterna och trängt flygvapnets nödvändiga uppgift såsom hjälpvapen vid härens och flottans operationer i bakgrunden. Först måste dock det nödvändiga tillgodoses, och det får icke riskeras genom ett sådant resonemang, som utskottet tydligen har fört. Självständiga uppgifter kunna komma till och bliva er-

forderliga, och de skola naturligtvis fyllas även med användande av den materiell, som är avsedd för hären och flottan, i den mån densamma icke behövs för pågående operationer.

Jag skall icke mera utveckla den saken, då den utförligt behandlats i min reservation, och de av kammarens ledamöter, som icke ha läst den, kunna ju vara vänliga att göra det, innan voteringen en gång kommer att bli. Det är ju god tid.

Kungl. Maj:t hade föreslagit en arméflygkår och en marinflygkår. Utskottet har föreslagit fyra kårer: en skolflygkår, en jagarflygkår, en bomb- och torpedflygkår och en spanarflygkår. Utskottet har icke velat höra talas om att det kunde vara behöfligt att ha specialutbildning för de olika uppgifter, som flygvapnet har att utföra för hären respektive flottan. Utskottet tror icke, att det överhuvud taget är behöfligt för en marinflygare att ha specialutbildning på det marina området, och därför försummar och åsidosätter utskottet en sådan utbildning.

Till sist ännu en sak i denna fråga. Utskottet har på en ganska kort och begränsad tid utarbetat ett helt nytt förslag. Jag förstår icke, hur utskottet har kunnat våga taga på sitt ansvar att med den korta tid till detaljgranskning, som stått till buds, framlägga ett på detta sätt tillkommet förslag till positivt och definitivt avgörande, utan att bereda tillfälle för de sakkunniga militära myndigheterna vid hären och flottan att framlägga ett sådant förslag. Jag förstår det så mycket mindre, som utskottet alls icke i det fallet varit presat av tiden, ty utredningen hade mycket väl kunnat företagas till nästa års riksdag. Jag har reserverat mig med begäran, att frågan skall gå till Kungl. Maj:t för utredning till nästa riksdag. Statsutskottet fattade härom dagen ett beslut som väckte åtskilligt upprende, nämligen i fråga om de enskilda läroverken. Från borgerligt håll fick statsutskottet då uppbära en del klander för att det på eget bevåg hade kunnat göra något sådant. Ja, mina herrar, här gör försvarsutskottet det, som väl ändå är vida värre, då utskottet gör upp en hel organisation för ett helt nytt vapen utan att ens bereda tillfälle för de militära myndigheterna att yttra sig därom.

Ja, jag ber att få säga kammarens ärade ledamöter, att jag icke har så mycket kvar. Jag vill endast i förbigående nämna några mindre, men därför alls icke oviktiga detaljfrågor.

Jag har fäst mig vid att man i den frisinna reservationen har strukit anslaget till den frivilliga skytterörelsen, och jag beklagar, att så har skett. I det socialdemokratiska förslaget var ju anslaget borta redan förut. Om jag har fattat saken rätt, har man dock tidigare på frisinnat håll varit av den uppfattningen beträffande det frivilliga skytteväsendet, att det skulle liksom inramas eller inlemmas i försvarsorganisationen. Det behövs väl nu bättre än någonsin, när man kortar av övningstiden så, som man gör. Om jag icke minner mig, var det helt nyss på det sättet, att det frisinna partiet bidrog till att föra fram det av dess ledare i första kammaren framställda förslaget om 500,000 kronor om året till den frivilliga skytterörelsen.

Jag har också fäst mig vid att man i det socialdemokratiska förslaget helt och hållet strukit hela regementspastorsinstitutionen. I det frisinna förslaget har man högst väsentligt inskränkt densamma. Jag förstår ju, att det finns många, som mena, att denna institution kan vara onödig, och att man kan, som det sägs i det socialdemokratiska förslaget, skapa andra möjligheter för att tillgodose de religiösa behoven. Jag menar, att det dock i vårt folk finns många, som med saknad och vemod skulle bevittna, att denna institution toges bort. Det finns mången far och mor, som ändå tänker att, när deras son skickas till förläggningssorten för att där få sin utbildning, kan det ändå utgöra en viss trygghet att veta, att vid regementet finns en regementspastor, till vilken

Ang. försvarsväsendets
ordnande
m. m.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets
ordnande
m. m.
(Forts.)

han kan vända sig, om han kommer i några bekymmer. Jag anser därför, att det är orätt att taga bort denna institution.

Nästa fråga gäller de samvetsömma. År 1920 avskog riksdagen en begäran, att man skulle frikalla även andra samvetsömma än de, som hyste samvetsbetänkligheter på grund av religiösa åsikter. Nu vill man frikalla även de så kallade ideellt samvetsömma. Jag förstår icke riktigt, hur man skall kunna göra detta, hur man skall kunna undvika de så kallade simulanterna, dessa, som låtsas sig hysa samvetsbetänkligheter av ideella skäl för att bli befriade från värnplik. Korrektivet skulle ligga i en längre arbetstid, men det finns väl ändå de, som föredraga arbete under en längre tid i större frihet än det tvång, som alltid äger rum på förlägningsplatsen. De etiskt samvetsömma, som det så vackert heter, kunna bli ganska många, herr talman. Det skulle rent av kunna hända, att det komme att gå liksom en epidemi av etisk samvetsörhet över en hel del av vår manliga ungdom, så att man på den vägen skulle åstadkomma en strejk mot militärutbildningen och göra det hela illusoriskt. Är det i alla fall icke litet äventyrligt att bereda dem möjlighet på detta sätt att utan vidare få utföra civilt arbete? Hur går det, om det blir många? Var skall arbetet tagas, och vad komma de andra arbetarna att säga, när de etiskt samvetsömma taga arbetet ifrån dem? Det är ju att märka, att friheten är mycket större, därför att de icke äro underkastade krigslagarna utan endast stå under civil lagstiftning.

Nu endast ett ord om kostnaderna. Utskottet har ju talat mycket om dem. Hans excellens herr statsministern har utförligt varit inne på det ämnet, och jag skall fatta mig kort. Utskottet säger, att budgetåret 1924—1925 icke är någon lämplig mätare på bärkraften. Vi ha en abnorm budget, och många anslag äro avknappade. De frisinnade säga, att regeringen har tagit ut i försvarskostnader allt, som det är möjligt att pressa fram ur en statsbudget, i vilken regeringen på en mängd andra områden nedpressat utgifterna. År 1901 utgjorde försvarsutgifterna i procent av samtliga verkliga utgifter i runt tal 48 procent, år 1905 51 procent, år 1910 44 procent och år 1914 40 procent. I budgeten 1924—1925 uppgå de till 25,5 procent. Jag menar, att ha vi kunnat bära försvarsutgifterna den tiden de utgjorde omkring hälften av statsutgifterna, så böra vi kunna bära även de nuvarande, i jämförelse härmed reducerade kostnaderna, bara vi vilja. Det tillägg, som jag gjort i min reservation beträffande härorganisationen, innebär visserligen en ökning utöver Kungl. Maj:ts förslag, vad armén beträffar, med 2,8 miljoner, men jag förmenar, att därigenom ytterst viktiga och för försvarsväsendets effektivitet rent av avgörande fördelar vinnas. Det är viktigt att få god valuta för pengarna, och det ger mitt förslag i högre grad än något annat.

Är det för övrigt klokt och ekonomiskt framsynt i en tid som denna, då vi nyss ha genomkämpat en stor arbetslöshet och på många områden ännu lida under en sådan, att sätta ur verksamhet stora massor av statstjänare, som därigenom bliva tvingade att söka sig ut till andra arbetsfält? Det är emellertid vad som kommer att ske med utskottets förslag. Utskottet vill sätta mer än hälften av härens officerare på övergångsstat. Med andra ord, utskottet vill behålla 1,306 officerare och föra över 1,351 på övergångsstat. Det vill vidare behålla 834 underofficerare och taga bort 738. Det vill behålla 1,013 furirer och taga bort 1,062. Utskottet skapar en övergångsstat som i det allra närmaste kostar 8 miljoner kronor. Jag undrar, om man har tänkt på, när man föreslagit detta, vilka olägenheter som komma att uppstå. Jag vill nu icke tala om de olägenheter, som uppstå för dem, som drabbas av denna indragning, och vilka orättvisor som därvidlag uppstå, då den ene blir indragen, men den andre får stå kvar. Om exempelvis en officer nyss flyttat från ett regemente till ett annat, kan han bliva indragen, under det att

han fått stå kvar, om han stannat vid sitt förra regemente. Alla dessa komma nu att trängas med andra på arbetsmarknaden. Härtill komma sedan alla volontärer och alla de, som i andra avseenden ha sin försörjning genom arbete för hären eller flottan, olika sorters hantverkare och många andra. Jag anser därför, att om man skulle ha gått den väg, som utskottet velat gå, skulle man ha gått fram etappvis och icke på det sätt, som man nu gjort. Utskottet hade därigenom även behållit möjligheten att kunna draga större nytta än vad nu är möjligt av dem, som dock ha utbildats för försvaret, som ställt detta som sin uppgift för livet och som nu kanske plötsligt i låga underordnade grader ryckas bort därifrån.

På grund av vad jag nu har anfört, kommer jag till ett yrkande. Det yrkandet, herr talman, blir,

att riksdagen måtte avslå såväl utskottets som Kungl. Maj:ts förslag i fråga om organisation av flygvapnet;

att riksdagen i övrigt måtte bifalla det mot nu föredragna delar av utskottets hemställan svarande förslag, som innefattas i den av herr Vennersten m. fl. avgivna reservationen, dock med de ändringar beträffande infanteriets och artilleriets fredsorganisation, som föreslagits i min reservation; samt

att riksdagen beträffande flygvapnets organisation ville bifalla det skrifvelseförslag, som innefattas i min reservation.

Herr talman och ärade ledamöter av kammaren! Jag menar, att inför de allvarliga avgöranden, inför vilka vi nu stå, är det icke någon nyck, att jag framfört dessa reservationer. De äro burna av en djup ansvarskänsla. Försvaret är och kommer att bliva det yttersta värnet för Sveriges oavhängighet. Ett nationellt försvar är redan i och för sig en garanti för freden. Vi måste skapa ett skydd icke blott för vår neutralitet utan även för vår självständighet. Det är för att trygga vår självständighet, för att garantera vårt oberoende så långt det är oss möjligt med våra krafter, som vi ytterst behöva försvaret. Det är med tanke på detta, som jag har framfört mitt yrkande.

I detta anförande instämde herrar andre vice talmannen *Nilsson, Starbäck, Nylander, Olsson* i Blådinge och *Persson* i Fritorp, fröken *Wellin* samt herrar *Jönsson* i Boa, *Winkler, Lindskog, Hermelin, Fjellman, Pehrsson* i Göteborg, *Lithander, Uddenberg* i Varberg, *Olsson* i Berg, *Leffler, Gustafsson* i Älvse-red, *Gustafsson* i Örebro, *Ros, Lorichs, Andersson* i Storegården, *Öberg, Holmström* i Gävle, *Lindmark, Nilsson* i Antnäs, *Lundquist, Laurén, Bolander, Kimanson* och *Olsson* i Kalmar.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare handläggningen av förevarande utlåtande till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 4.

Herr *Lovén* avlämnade en motion, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 225, med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 457, bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,57 e. m.

In fidem
Per Cronwall.

Fredagen den 23 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

Herr förste vice talmannen anmälde till fortsatt handläggning särskilda utskottets utlåtande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 20 angående försvarsväsendets ordnande och nr 21 med förslag till värnpliktslag, ävensom i anledning av de inom riksdagens kamrar väckta motioner i dithörande ämnen; och lämnades därvid, enligt förut skedd anteckning, ordet till

Herr **Thorsson**, som anförde: Herr förste vice talman! Hans excellens statsministern började sitt anförande med att framhålla, att särskilda utskottet lämnat den kungl. propositionen en behandling, som avvek ifrån gammal praxis inom riksdagsarbetet, och han konstaterade, att under hans 31-åriga verksamhet som riksdagsman, hade det icke någonsin brustit i fråga om hänsyn till Kungl. Maj:t. Jag kan försäkra hans excellens statsministern, att det icke alls varit av bristande hänsyn till Kungl. Maj:t, som utskottet vid behandlingen av propositionen kommit till det resultat, vartill det kommit. Den som läser igenom betänkandet skall finna, att Kungl. Maj:ts proposition har följts i många stycken. Men i de punkter, där den kungl. propositionen skiljer sig ifrån den uppfattning, som majoriteten i utskottet har företrätt, är det ganska naturligt, att vi icke ha kunnat ansluta oss till den kungl. propositionen. Det är nog icke så, som herr statsministern framförde, att denna praxis aldrig varit tillämplad i riksdagen under de senaste trettio åren. Det kan hända, att man glömmer, när man kommer på regeringsbänken, vad man i egenskap av riksdagsman varit med om och tvärtom. Det säger jag icke som en förebräelse mot den nuvarande excellensen. Det ha vi redan gjort och komma att göra oss skyldiga därtill litet var. Men, mina herrar, 1920 förelade Kungl. Maj:t riksdagen en proposition till förändring av vår kommunalskattelagstiftning. Uti det särskilda utskott, som behandlade denna proposition och där den nuvarande excellensen var vice ordförande, där beslöt man helt enkelt att lägga en inom riksdagen väckt motion till grund för utskottets behandling. Det är ingenting annat, som har skett nu, än att inom utskottet har det blivit majoritet för en motion, som i riksdagen väckts i laga ordning, och denna motion har i avgörande delar lagts till grund för ärendets behandling. Med hänvisning till vad som skedde 1920 synes det mig, att det särskilda utskottet haft ett högt föredöme, när utskottet handlat på sätt, som skett.

Jag skall nu tillåta mig att något beröra hans excellens herr statsministerns anförande. Han angav redan i början av detsamma, att Kungl. Maj:t fann utskottsutlåtandet fullständigt omöjligt, därför att det gav principiell anslutning

till avvärpningsstanken. Ja, det är klart, att vi kunna ha olika uppfattningar om avvärpningsproblemet, men jag tyckte mig finna, att längre fram i anförandet var hans excellens icke så fullständigt motståndare till avvärpningsstanken, för såvitt den omfattades av flera än en nation. Hans excellens framhöll emellertid, att innan man talade om avvärpning, borde åtminstone de små staterna bestämma sig för att bilda ett försvarsförbund, varigenom de sammantagna, förmodar jag, skulle kunna betyda någonting annat inom den internationella politiken, än vad de betyda var för sig. Men den omständigheten, att icke en sådan sammanslutning kommit till stånd, bör naturligtvis icke i och för sig hindra en nation att omlägga sitt försvarsväsen efter de grunder, som denna nation i och för sig kan anse vara för sig passande. Det är uppenbart, att medlemskapet i Nationernas förbund förpliktar en nation att vidtaga vissa åtgärder i försvarshänseende. Men jag förmodar, att ingen av den nuvarande regeringens ledamöter kan uppstå och säga, att om Sverige bär en kostnad för sitt försvarsväsen, som kan jämföras med vilket annat lands som helst av samma omfattning som vårt land och till och med med de länders, vars läge är betydligt svårare än vårt, jag förmodar, säger jag, att ingen kan uppstå och säga, att vi exempelvis genom ett bifall till det förslag, som utskottets yrkande innebär, icke skulle fylla de krav, som kunna ställas på oss ur den synpunkten, att vi tillhöra Nationernas förbund.

Som ett exempel på det oriktiga i att nu biträda en nedskrivning av rustningsbördorna anförde hans excellens herr statsministern, att skadestandsfrågan ännu är oavgjord, och som ett ytterligare skäl anförde han, att Versaillesfreden har ålagt Tyskland en avvärpning, som utgör ett varnande exempel för oss andra. Det är klart, att problemet om skadeståndets reglerande kan giva anledning till åtskillig oro ännu. Men trots allt måste man väl ändå erkänna, att det har inträffat en viss ljusning i dessa stycken. Den omständigheten, att Tyskland vid fredsslutet blivit ålagt att avvärpa, den omständigheten synes mig icke kunna anföras som ett bärande skäl mot en nedsättning av de militära bördorna i Sverige. När en nation genom eget åtgörande i en utomordentlig grad bidragit till förstörelsen, så kunna samma villkor, som i fredsslutet uppställts för en sådan nation, icke rimligen uppställas för en nation, som *icke alls* haft med krigets tillkomst att göra.

Även om, säger hans excellens, det nu kan bli en överenskommelse om skadestandsregleringen, så innebär detta i och för sig ingen garanti för freden, därför att de avtalsslutande parterna kunna brista i fullgörandet av villkoren och som en följd därav kan det uppstå nya slitningar. Mina damer och herrar! Skulle verkligen en liten nation som Sverige icke få ordna sin försvarsfråga, med hänsyn till att de avtalsslutande parterna kunna komma att krångla vid fullgörandet av sina förpliktelser? Jag kan icke förstå, att denna omständighet kan ha det direkta inflytandet på våra förhållanden och ha ett inflytande av den omfattningen, att vi icke ens en gång skulle våga att göra en nedskrivning av våra försvarskostnader.

Som en ytterligare olycka av världskriget har fattigdomen ryckt och rycker fram speciellt bland medelklassen, och därigenom ha nationerna mistat den ryggrad, som nationerna hittills haft mot anarkien. Mina herrar, det är icke fattigdomen, som satt världskriget i gång. Det är icke de befolkningsskikt, som slita och dragas med fattigdomen, utan det är de befolkningsskikt, som ha för mycket av denna världens goda och som ytterligare vilja förmera detta genom utsugning, det är dessa intressen, som ha satt världskriget i gång, och det är dessa intressen, som sätta anarkien i gång, men, mina herrar, mot anarkien duger egentligen varken bajonetter eller kulor. Det skola vi slå fast, att det är icke på det sättet, som nationens angelägenheter skola ordnas varken inåt eller utåt. Men detta lilla uttalande från hans excellens herr statsministern, det kom

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

Ang. försvarsväsendets
ordnande
m. m.
(Forts.)

som en blixtn från en klar himmel och visade oss, var skiljemuren går, när det gäller att bedöma, vad som erfordras för att skapa *trygghet* i ett land. Vi sträva efter att avskaffa fattigdomen, vi sträva efter att göra det dragligt för människorna och genom denna anordning förhindra anarkien.

Hans excellens herr statsministern berättade en liten anekdot om ett ordenssällskap i något litet samhälle—jag tror det var i en liten lärdomsstad—, där det var en del medlemmar, som voro placerade i olika klasser och grader, och de i den lägsta graden voro de betalande. Dessa skulle få veta, vartill deras medel användes, när de kommit upp i den högsta graden, och där fingo de också veta, att deras medel använts till sammanträden för dem, som intogo främsta rummet i sällskapet, och dessa hade använt pengarna på att tala om onyttiga ting, d. v. s. de hade använt dem till lokalhyra och organisationskostnader för att ingenting utträtta. Han nämnde detta i så nära anslutning till världskriget, att jag icke kan uraktlåta att göra en jämförelse. Mina damer och herrar, när världskriget utbröt, gingo nästan alla män i de olika länderna oberoende av politisk uppfattning mot gränsen. Varför gingo de mot gränsen? Jo för att *skydda sitt fädernesland*, en mycket god och vacker idé. Men det har sedan framkommit ur redogörelserna för förspelet till världskriget, att de gingo ut att offra sina liv lika okunniga, som de här ordensmedlemmarna marscherade från den lägsta betalningsklassen till den högre. De voro sorgfälligt utestängda från varje möjlighet att bedöma sitt lands utrikespolitiska förvaltning. Och varför? Jo, allt avgjordes av en mindre hovkamarilla och några av kapitalismens spetsar i förening med diplomaterna. Men den stora massan av dem, som gått ut och offrat sig, de hade ingen reda på vad de gingo ut för. De trodde sig alla draga ut för att försvara det land, som de kände såsom sitt, där de fötts och där de hade sin utkomst. Samhället är i detta fall en trogen återspeglning av hans excellens herr statsministerns ordenssällskap.

Jag delar hans excellens herr statsministerns uppfattning om att vi icke kunna avgöra, huru länge vi kunna få njuta fredens välsignelser. Men den omständigheten kan icke förleda mig till att vara med om att skapa och uppehålla en militär organisation, som just skulle leda till, vad hans excellens herr statsministern i en passus i sitt tal anförde, nämligen att om vi göra de årliga kostnaderna för stora, så ha vi utpumpat vår kraft i det avgörande ögonblicket.

Sedan frågade hans excellens: varför skall man icke trots allt försöka att försvara sig, om man blir angripen? Den frågan kunde jag låta gå förbi både mig och dem, som medverkat till särskilda utskottets utlåtande. Ty den kan icke riktas mot oss. Vi äro med på ett försvar, visserligen, som man säger, både för billigt och för dåligt, men vi äro dock med på en försvarskostnad av 100 miljoner kronor om året i runt tal, och om detta skulle innebära, att vi genom detta beslut icke skulle ha manifesterat vår fosterlandskänsla, vår kärlek till detta land och vår vilja att försvara detsamma, då får väl denna beskyllning läggas till så många andra, som i dessa dagar haglat över oss, som våga ha den meningen, som är företrädd i särskilda utskottets majoritets uttalande.

Sedan frågade hans excellens: hur starkt försvar bör man äga för att kunna försvara sig? Ja, det är den stora frågan. Den hänger samman med problemet, om man räknar landets försvarskraft och landets försvarsstyrka i så och så många kanoner, i så och så många karlar och så och så många hästar o. s. v., eller om man vill, utöver detta, räkna med den mänskliga insats, som på alla områden måste tagas i anspråk i det avgörande ögonblicket. Hans excellens kan ju gå till generalstabschefen, som synes mig ha givit beskedet, att enligt den militära uppfattningen är inte ens Kungl. Maj:ts förslag av den beskaffenheten, att det håller måttet. Utskottet har frågat generalstabschefen, hur förläggningen av truppförbanden bör ske, för att man ur mobiliseringssynpunkt lämpligast skall kunna utnyttja en försvarsorganisation, byggd på tre, fyra eller

fem arméfördelningar. I det svar, som avgivits, kan tydligt utläsas att generalstabschefen överhuvud taget *inte godkänner någonting, som krymper ihop 1914 års organisationsram*. Och jag skulle nära nog tro, att jag inte säger för mycket, om han i det stycket även har amiral Lindmans välsignelse med sig.

Vad innebär då 1914 års organisation? Jo, den innebär, att vi skola i det vanliga fredsutbildningsarbetet ha armén organiserad på 24 arméfördelningsinfanteriregementen, men att vi vid mobilisering skulle fördubbla detta antal. Jag har så ofta tillåtit mig säga, att 1914 års härordning var beräknad efter en folkmängd av 8 miljoner människor. Det har nämligen aldrig lyckats någon militär att visa, att man tillnärmelsevis kunnat fylla hålen i den ramen sedan 1914. Och om man kunnat skaka fram det mänskliga materialet, så hade det blivit synnerligen svårt att skaka fram de ekonomiska resurserna. Nu har hans excellens herr statsministern varit med om att borttaga den självständiga kavallerifördelningen, borttaga två kustinfanteriregementen och borttaga sex reservarméfördelningar. Mycket prutades ju inte, men ett stycke prutades genast. Och den, som varit med om något sådant, bör ju känna sig liksom sitta i glas-hus, när han söker att särskilt angripa oss andra för att vi ha gått ett stycke längre på vägen.

Jag kommer nu till den ekonomiska beräkningen. Där har utskottet tillåtit sig säga, att den budget, som är lagd till grund för beräkandet av våra försvarsorganisationer, inte är riktigt normal. Detta innebär inte, att den inte är rätt räknad, utan det innebär, att förutsättningarna för budgeten inte äro normala. Det innebär att den skakning, som samhället har varit utsatt för i ekonomiskt avseende, varit så omfattande, att vi efter alla dessa många års onormala ekonomiska förhållanden inte kunna sägas ha en normal budget. Hans excellens förebrädde särskilda utskottet för, att det inte hade gjort en närmare utredning, varpå det stödde sitt uttalande. Jag hade verkligen trott, att sådana som förhållandena äro, behövs det inga långa utredningar för att förklara, att vi ännu inte ha hunnit över besvärigheterna, och att vi med hänsyn därtill ha all anledning att i vår förvaltning så att säga hushålla efter den mera sparsamma principen.

Mot den avvägning, som utskottet har givit åt de olika vapenslagen, gjorde hans excellens den anmärkningen, att utskottet hade till förmån för flottan skjutit landförsvaret å sido, samtidigt som han konstaterade, att oaktat denna förskjutning måste flottans män nu konstatera, att Kungl. Maj:ts förslag innebär större anslag till flottan än utskottsmajoritetens. Men om man ställer sig på den ståndpunkten, att man vill nedskrivna försvarsanordningarna, så kan detta ske med olika belopp på de olika försvarsgrenarna. I detta fall har nedskrivningen företagits kraftigare vid armén än flottan, varigenom relationen förskjutits till förmån för flottan, även om anslagen inte komma upp till samma belopp som Kungl. Maj:ts. I fråga om organiseringen av flottan är det ju för övrigt bekant, att försvarsrevisionen trots tre års arbete inte blev färdig med att uppgöra en fullt genomtänkt plan. Kungl. Maj:t har inte heller uppgjort någon särskild plan, förmodligen av den anledning, att Kungl. Maj:t inte ansett sig behöva göra någon ny avvägning mellan armén och flottan, utan i stället sökt att genom nedskärning på båda vapnen i vissa fall bereda plats för flygvapnet. Vi gå en annan väg. Vi anse, att trots allt är vårt försvarspolitiska läge sådant, att det kan finnas möjlighet att kraftigt nedskära lantarmén. Jag vet full väl, att mot detta göres det anmärkningar, men om man har att välja mellan att å ena sidan tillgodose de nya krav som komma, och å andra sidan har att överföra på nationens axlar alltför stora ekonomiska bördor, då måste man väga mellan de olika intressena. Och då kan jag inte rå för att jag, ehuru jag på ett tidigare stadium vid behandlingen av denna fråga, 1914 exempelvis, tillmätte armén en annan betydelse än vad jag i dag tillmäter den, måst handla

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets
ordnande
m. m.
(Forts.)

i överensstämmelse därmed. Och jag handlar som en god svensk, om jag gör på det sättet.

När man talar om denna fråga, kommer man ju in på problemet, huru mycket vi överhuvud taget äro skyldiga att prestera för att hålla en fruktad fiende borta från våra knutar. Och i detta sammanhang anförde hans excellens herr statsministern, att utskottet hade missuppfattat den kungl. propositionen. I den kungl. propositionen hade icke regeringen uttalat, att regeringens förslag var så avvägt, att försvaret under alla omständigheter kunde tillbakalå ett anfall eller frälsa oss ifrån ett krig. Det gläder mig att hans excellens herr statsministern gjorde detta uttalande. Men, mina damer och herrar, i den allmänna diskussionen lägges problemet så, att om man lägger ut 100 miljoner, så kan man ingenting uträtta, men lägger man ut 138 miljoner, då är saken klar, då äro vi på den säkra sidan. En av regeringens egna ledamöter har offentligen givit ett kraftigt uttryck åt denna uppfattning. Herr finansministern klarade ju både våra strategiska och våra ekonomiska problem nere i Göteborg för en tid sedan. Jag har inte hämtat referatet ur Social-Demokraten, utan jag har hämtat det ur Nya Dagligt Allehanda, och av detta referat framgår, att herr finansministern har sagt följande: »Motionärernas» (det var vi sossar) »förslag är alltså inte ägnat att bereda vårt land ett försvar, till vilket det kan trygga sig i farans stund. Härför är det fullständigt otillräckligt. Men, säger man, det är ett billigt försvar. Ja, om man fäster sig endast vid kostnads-summan, men inte om man ser till den erhållna valutan. Dess kostnader uppgå till 99 miljoner kronor, motsvarande belopp enligt Kungl. Maj:ts förslag uppgår till 138 miljoner kronor. Den fråga varje svensk man och kvinna bör göra sig är därför: skola vi offra 138 miljoner om året för ett försvar, som bereder oss möjlighet att värna vår självständighet samt skydda vårt land och folk för krigets förödelse, eller skola vi offra inemot 100 miljoner kronor för en försvarsorganisation, som alldeles säkert inte skänker oss en sådan möjlighet? Svaret på denna fråga borde aldrig kunna bli annat än ett.»

Såvitt jag kan läsa innantill, måste jag ur det uttalandet läsa, att om den svenska nationen är villig att ge 138 miljoner kronor, så äro vi räddade, men vilja vi bara ge 100 miljoner kronor äro vi till spillo givna. För min del vill jag säga, att man kan inte ställa frågeställningen på det sättet, och helt enkelt därför, att det är så många faktorer, som inverka på en nations möjlighet att både bli utsatt för krig och för möjligheten att försvara sig. Det är på det viset att när av två grannar, som bo bredvid varandra, den ena är visserligen liten och klen, men ettrig och arg, och den andra är stor och stark, men relativt from, så är det ingen konst för den lille att till slut få den store arg, och då får han stryk. Och, mina damer och herrar, om vi använda metoden att dag för dag i pressen eller annorstädes ge vår store bror det ena nålstringet efter det andra, och genom att i övrigt blåsa upp oss och vara stora i orden, så är det ingen konst för oss att få ovänner. Men om vi iakttaga ett städad uppträdande både hemma och borta, länka vår samlevnad med andra människor efter de principer, som det tillkommer oss som ett av de mera kultiverade folken, så finnes det utsikt för oss att ännu i hundra år få leva i fred.

Herr Lindman jämförde vad vi nu procentiskt betala till försvarskostnader med vad vi betalade 1901, och ville därmed visa huru försvaret försumrats under de senare åren i förhållande till andra samhällskrav. 1901 gingo 48 % av samtliga våra budgetära kostnader till försvaret, nu hava de sjunkit ned till 25 $\frac{1}{2}$ %, menade herr Lindman, 1924—1925, och just det skulle vara ett kriterium på, att vi nu äro stadda på dekadans. Men procentberäkning kan användas på många vis. Det är ju så, att om jag icke enbart talar om procenten utan även om kronorna, befinnes det, att vi nu betala minst det dubbla till försvaret emot vad vi betalade 1901. Vi hava ju exempelvis, sedan 1914 och till nu, för för-

svarsändamål tagit ut två miljarder kronor eller i runt tal 200 miljoner kronor om året. Man kan komma alldeles på sned, herr amiral, om han håller sig utslutande till pocenträkning. Men vi hava flera gånger ändrat beräkningsmetoderna för budgeten och instoppat en rad belopp, som lågo utanför densamma 1901, och denna förändring, som i och för sig icke innebär något annat än en bokföringsåtgärd, kan strax hjälpa herr Lindman till ett agitationsämne, varigenom han genom den sänkta procenten lyckas visa i vilken hög grad vi försummat vårt försvar.

Sedan anförde herr Lindman, att i vårt förslag äro övergångskostnaderna så oproportionerligt stora, och att det hade varit riktigare, om vi hade lagt vår minskning i vissa etapper. Ja, om den saken kan man diskutera, det är klart, men här hava vi resonerat som så, herr Lindman, att dessa personer, som vi nu överföra till övergångsstat, även äro tillgängliga för försvarskraften i det avgörande ögonblicket, om vi överhuvud skulle behöva dem. Nu vet jag, att herr Lindman kommer att säga: ja, men när de gå bort från övergångsstaten, hava vi dem icke längre. — Ja, vi hava dem icke längre, om vi följa det av herr Lindman gjorda förslaget att taga dem i etapper, ty de leva icke längre för det.

Nu har man särskilt anført som ett skäl för svagheten i vårt förslag, att vi tillåtit oss taga 3 arméfördelningar i stället för 6. Ja, det är så, att arméfördelningarna återigen äro delade i brigader, så att den omständigheten att vi hava delat in försvaret på 3 arméfördelningar är i och för sig icke avgörande för dispositionen av de trupper, som finnas tillgängliga. Huvudsaken är ej huru många fördelningar som finnas utan vad fördelningarna innehålla. Att övergångsstaten kostar 8 miljoner kronor det hänger ju samman med den omständigheten, att när en person har fått anställning hos statsverket och han har erhållit konstitutorial eller fullmakt, så kan han icke entledigas utan måste hava sin lön helt eller delvis till den dag han skall avgå och därefter komma i åtnjutande av pension. Vid en omorganisation av ett verk kommer naturligtvis alltid detta att ligga som en blytyngd emot varje omorganisation, ty alltid kommer man att anförä: ja, men staten tjänar icke på det, ty vi måste betala detta folk ändock. Men det skall väl taga slut någon gång, åtminstone om man ger ramen en mindre omfattning.

Sedan anförde herr Lindman att han tyckte det var oriktigt, att nu alla dessa militärer skulle kastas ut på arbetsmarknaden och trängas med de andra. Ja, mina herrar, jag tycker tvärt om, att även om statsverket får ge dem en avkortad lön, så kommer deras arbete i det civila livet det nationella i allmänhet till godo, och det får icke betraktas som en försämring av det ekonomiska läget, att dessa människor utföra ett produktivt arbete, utan tvärtom blir väl det en förbättring i landets ekonomiska tillgångar, att de kunna kopplas in i något nyttigt arbete.

Slutligen anförde herr Lindman, att det kunde uppstå mycket bekymmer på lägerplatserna, därför att vi tagit bort regementspastorerna. Det är ju en underordnad fråga i och för sig, men när han tillmätte den den vikten, att han ansåg sig för deras räkning, som kunde komma i samvetsnöd, behöva hålla på regementspastorerna, så må jag säga, att den själavård, som kan erfordras på ett regemente, bör kunna tillgodoses av församlingens präst, om han har den rätta känslan för sin församling, och dit hör ju även regementet. Jag var en gång i egenskap av ledamot i eivilkommissionen och inspekterade ett regemente. Där fördes den saken på tal, och då sade översten: ja, ser ni mina herrar, ett regemente är intet pietistiskt sällskap, och därför får man tolerera, att de svära och äro litet frispråkiga. Jag tror icke, att den där själanöden, som nu bekymrade amiral Lindman, är så djupt rotad hos pojkar vid tjuguaråldern, eller att de skulle känna en särskild saknad om regementspastorerna försvinna.

Men sedan var det fråga om de etiskt samvetsömma. Ja, det är ju svårt att avgöra, om den religiösa övertygelsen är bättre grundad än den övertygelse som

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

viljar på vissa etiska moment. Jag har, när jag i utskottet tillstyrkt detta, ansett, att för att förekomma simulation måste sådana åtgärder tillgripas, att det icke blir mera lockande att fullgöra civil än militär värnpliktstjänst, och det finnes ju redan i den nuvarande lagen bestämmelser, som icke äro inbjudande för dem som vilja simulera. Det är en brist i den nuvarande lagen, och det är att icke samma ordnade bestämmelser finnas vid förläggningarna av dessa samvetsömma som det är vid vanliga truppförband, men den saken kan ju mycket enkelt klareras, och den lagändring, som nu av utskottet föreslås, skulle ju endast gälla ett år. Sedan skulle frågan tagas upp igen till förnyad behandling, och det får då ankomma på Kungl. Maj:t att försöka sådana avvärjande metoder, att de icke i onödan gå och sluta sig till den grupp, som vägrar fullgöra värnpliktstjänst. Men då man förmenar, att dessa samvetsömma, vare sig det grundar sig på den ena eller andra uppfattningen, skulle genom sitt civila arbete så att säga gå i vägen för de fria arbetarna, så synes det mig, att den frågan mycket enkelt kan klareras. Här hava vi ärligen ett förfärligt påkörande från norrbottningar och västerbottningar och norrlänningar ganska långt ned, som begära vägar, vägar och åter vägar för att komma fram i bygderna däruppe, gropar och åter gropar för att avleda vattnet och få skogarna att växa bättre. Jag är övertygad om, att om man organiserade ett eller ett par kompanier, som just inriktades på sådant arbete, så behöfde man icke riskera något, och skulle det händelsevis taga slut på milen i Norrland, så tar det inte slut på stenen där uppe på länge; då kan man spränga sten och bryta mark. Herr Lindman, som själv varit däruppe ganska mycket, menar jag, bör kunna instämma med mig däri, att den frågan kunna vi ordna utan att behöva komma i konflikt med den fria arbetsmarknaden.

Nu har det här riktats anmärkningar mot utskottets förslag och sagts att det samma icke tillgodosåge vad landets intressen kräva. Det har likaledes uti den allmänna diskussionen betonats att dess tillskyndare sakna den rätta känslan för landets säkerhet. För min del får jag säga, att jag betraktar mig som lika god och varm vän till detta land som många av dem, vilka jämt och ständigt föra till torgs sin fosterländskhet; men jag måste ju se till, att, när man löser en fråga som denna, man då löser den på det sättet, att man såvitt möjligt har folket med sig. Hade hans excellens herr statsministern följt den regeln, när *han var den bestämmande 1914*, då hade han icke behövt lägga fram den proposition, som han nu fått avslag på. Hans excellens herr statsministern har försäkrat, att utskottets förslag icke kan i någon mån befrämjas av den nuvarande regeringen. Det tillkommer icke mig att uttala mig om vad regeringen skall företa sig med det förslag, som slutligen kan komma att föreligga till regeringens omprövning, men det kan jag försöka hans excellens herr statsministern, att om han tänkt sig att endast godkänna en lösning av försvarsfrågan i den omfattning, som den kungliga propositionen innebär, då läser han få vänta en stund med sanktion. Min bestämda uppfattning är, att nästa gång denna fråga föreligger till behandling i riksdagen, så äro åtskilliga av de förslag, som nu utformats, åtskilligt ändrade, och varför det? Generalstabschefen har givit fingerisningen och antytt att om en lösning av försvarsfrågan skall ske efter de riktlinjer, som vänsterpartierna företråda, då måste egentligen hela förläggningen koncentreras till de mera feta bitarna av landet. Vi måste således då taga upp gamle Hedins en gång framförda tanke att allvarligt diskutera Bodens tillvaro, samt taga upp frågan om arméorganisationen i Norrland o. s. v., o. s. v.

Innan jag lämnar ordet skall jag nämna några ord om en motion, som väckts och som sedan föranlett reservation, det vill säga bondeförbundets. Jag nämner några ord om den, därför att den har sin särskilda speciella form. Alla övriga förslag äro lika till sin grund, det är endast nyanser i omfattningen, men bondeförbundets förslag är också till sin byggnad olika.

För omkring femtio år sedan stod det en förtvivlad strid i landet om lösningen av försvarsfrågan. Då ville de dåvarande bönderna hava indelningsverket avskaffat och lägga försvarsväsendet på den allmänna värnplikens grund. Dåvarande militärer kämpade och stredo för brinnande livet för att få ha kvar indelningsverket och de gamla gubbarna, ty dem kunde de väl lita på. Det var den konservativa andan, som regerade militären då som nu, något ombyte ville de icke ha men väl utökning och påbyggnad. Emellertid löstes frågan slutligen, indelningsverket avskrevs. Nu när vi gå till en omprövning av försvarsfrågan, finna vi den grupp av riksdagens ledamöter, som morgon, middag och kväll ge sig ut för att representera de speciella bondeintressena, i färd med att vilja återinföra indelningsverket igen. Man skulle ju nära på kunna tro, att de icke vore kött av samma kött och ben av samma ben som deras företrädare lantmanpartiet, men ser man litet närmare på saken, märker man, att i det nya indelningsverket är det egentligen endast namnet som är gemensamt. Jag ser, att bondeförbundets chef nickar bifall, och det var ju utmärkt att få det konstaterat. Ser ni, mina herrar och damer, förslaget går ut på att anställa en del av underbefäl och manskap på fast stat med avlöning i viss mån i form av egna hem eller jordbruk, men det är icke på det viset, att jordägarna nu skulle släppa till jorden eller underhålla torpen och i den formen avlöna knekten, utan det är meningen, att jorden skall kontant köpas, för varje man, som överföres till indelningsverket, skall det köpas en jordbit till honom. Betalningen skall kronan leverera. Vårt deklarationssystem sörjer för att bönderna icke betala lika stor skatt till staten som en del andra medborgare få göra i förhållande till inkomsten. Genom denna anordning blir det andra som få betala kalaset för det fasta underbefälet. Det är ur den synpunkten jag icke kan vara med på det förslaget. Vilja bondeförbundets ledamöter deklarerera, att de av intresse för saken släppa till sin jord, om icke gratis, så åtminstone till något billigare pris, tror jag, att jag skulle vara med att reflektera på saken. Men om det skall införas en form, varigenom man endast åstadkommer ett konstlat jordvärde, som i sin tur sedan har en ogynnsam inverkan på jordbrukets produktion, då vill jag verkligen icke vara med längre. Det är egentligen vad detta förslag innebär, det har ingenting mera gemensamt med indelningsverket än namnet, och jag finner förslaget fullständigt oacceptabelt. Dessutom är det ju också i och för sig det dyraste förslaget, det går utanpå Kungl. Maj:ts. Ursprungligen räknade man med att uppsätta icke mindre än 12 arméfördelningar, nu hava de prutat bort 7, men de 5 arméfördelningarna kräva i verkligheten en kostnad, som ligger nära Kungl. Maj:ts förslag eller 131 miljoner kronor. Jag anser förslaget ur ekonomisk synpunkt omöjligt och för lösningen av underbefälsfrågan är det heller icke framkomligt, sedan man experimenterat med det i fem eller tio år, är man säkerligen färdig med det sättet att lösa vår underbefälsfråga.

Herr förste vice talman, jag skall icke längre upptaga kammarens tid. Jag skall med de ord jag nu haft tillfälle yttra be att få yrka bifall till utskottets förslag i den nu föredragna punkten.

I detta yttrande instämde herrar *Branting*, *Lovén*, *Pettersson* i Hällbacken, *Öhman*, *O. Nilsson* i Örebro, *Molin* och *Uddenberg* i Karlskoga.

Härpå anförde:

Herr **Hamrin**: Herr förste vice talman! Hans excellens herr statsministern slutade sitt anförande med att betygsätta de olika förslag, som framkommit såsom resultat av försvarsutskottets arbete. Såvitt jag fattade honom rätt, lämnade han därvid ett klart C åt tvenne av de framlagda förslagen. Han ville med knapp nöd godkänna två. Högerreservationen erhöll, såvitt jag kunde förstå, AB, och det var endast herr Lindmans reservation, som erhöll stora A.

Ang. försvarsväsendets
ordnande
m. m.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

Vid det förhållande att det förslag, som jag biträtt inom försvarsutskottet sålunda blivit underkänt i den skriftliga prövningen, kan det ju förefalla, som om det vore föga lönt att försöka i den muntliga framföra några skäl till försvar för detsamma. Då den reservation, som frisinnade folkpartiets ledamöter i utskottet anslutit sig till, grundar sig på ett treårigt utredningsarbete, må det dock tillåtas mig, herr förste vice talman, att framföra några synpunkter och ange några skäl, varför vi stannat vid det förslag, som vi sålunda framlagt.

När statsminister Hammarskjöld den 12 september 1914 började debatten om försvarsfrågan i denna kammare, uttalade han den mening, att nyssnämnda datum skulle komma att inskrivas som en märkesdag i vårt lands historia. Han fortsatte med att förklara, att »den rustning, som Sverige nu aktar nödigt ikläda sig — beräknad icke under *nuvarande* exceptionella förhållanden utan under lugnare sådana — överskrider på intet sätt vad som anses nödvändigt». Den nuvarande statsministern, dåvarande ledaren av förstakammarhögern, sekunderade i första kammaren med följande ord: »Så länge vi ej vidtagit den omgestaltning av vårt försvarsväsende, som sakkunskap och erfarenhet anse nödvändig, kunna vi ej vara trygga.» Visserligen har den nuvarande statsministern ändrat ordalagen med avseende på motiveringen för sin nuvarande ståndpunkt, men beträffande *gärningarna* synes statsminister Trygger stå på samma ståndpunkt som 1914, vilket jag strax skall söka påvisa. Det är visserligen lika sant som det är sagt, att »en klok byggherre överlåter icke till arkitekten att bestämma vare sig omfattningen eller kostnaden för den byggnad han skall uppföra», men det är lika riktigt, att när den nuvarande byggherren gick att bestämma omfattningen av byggnaden och kostnaden för densamma, blevo arkitekternas förslag och beräkningar i mycket stor utsträckning följda.

Att 1914 års beslut blev en olycklig överbelastning, såsom vi reserverter tillåtit oss uttrycka det, har erfarenheten till fullo ådagalagt. Det dröjde icke länge, förrän det visade sig, att inskränkningar och förändringar i den plan, som uppgjordes och antogs 1914, blevo nödvändiga. Då försvarsrevisionen år 1919 tillsattes, erhöll densamma också sitt direktiv i bland annat följande ordalag: »Utredningen har att taga hänsyn till, dels de ofantligt stegrade kostnader för de hittillsvarande försvarsanstalterna, som blivit en följd av den under krigstiden inträdda prisstegringen, dels till de från *en övervägande majoritet* av folket gjorda anmärkningarna mot nuvarande *organisation, utsträckning och tidsförlängning* av de värnpliktigas övningar, dels till de rön, som under världskriget gjorts om *oändamålsenligheten* i vissa delar av den nuvarande planläggningen i övrigt av våra försvarsanstalter.» Härjämte betonades, att kostnaderna måste begränsas med hänsyn till vår ekonomiska bärkraft och vad som kräves för det fredliga kulturarbetets behov.

Från dessa utgångspunkter är det icke överraskande, att den av den nuvarande regeringen framlagda försvarspropositionen blivit en missräkning för alla dem, som tillhöra den nyssnämnda majoriteten bland vårt folk. Propositionen blev i verkligheten *motsatsen* till vad som utlovats och vad man på vänstersidan väntat. Den blev ett överbud åt högerhåll, *varken mer eller mindre*.

Det är visserligen sant, att dagantalet för t. ex. linjemanskapet vid infanteriet nedsatts under det av försvarsrevisionen föreslagna. Men denna lättnad innebär i själva verket mera ett sken än en verklighet. Jag skall tillåta mig belysa detta med ett par siffror. Det sammanlagda dagantalet, som regeringsförslaget utkräver av den värnpliktiga ungdomen av en årsklass tilldelad infanteriet, uppgår till över 5,000,000 dagar, under det att försvarsrevisionens majoritet stannade vid 3,800,000 dagar för ifrågavarande grupp, och den av herr Widell m. fl. reservationsvis framförda linjen stannade vid 4.4 miljoner eller cirka 600,000 färre dagar än Kungl. Maj:ts förslag nu innebär. Sådan ter sig *regeringens samförståndslinje* på denna punkt.

Betraktar man regeringsförslaget ur kostnadssynpunkt och gör en jämförelse med försvarsrevisionens beräkningar, blir resultatet enahanda. Försvarsrevisionens slutsiffror — engångs- och övergångskostnader inräknade — stannade vid omkring 120 miljoner — en siffra för övrigt, som redan när den publicerades möttes av kritik från den politiska meningsriktning jag tillhör. Herr Widells m. fl. motsvarande kostnad uppgick till cirka 132 miljoner, och regeringsförslagets samförståndslinje kräver omkring 138 miljoner kronor. Det är, synes det mig, fullkomligt obestriddigt, att det förslag, som nu av regeringen betecknas såsom ett samlingsförslag, medför både ekonomiskt och med avseende på de personliga bördorna större krav än högerrepresentanternas yrkande i försvarsrevisionen. Det kan under sådana förhållanden icke vara ägnat att väcka förvåning, att den paroll till nationell samling i försvarsfrågan, som den nuvarande statsministern utfärdat, icke blivit hörsammad. När statsministern emellertid förstod, att socialdemokraterna icke kunde vinnas för hans samlingslinje, förändrades inbjudningens adress, så att den endast riktades till de s. k. borgerliga partierna, Men, mina damer och herrar, denna maning till samförstånd synes hava slutat därmed, att en kraftanstängning behövs från statsministerns och regeringens sida för att samla *högern* i riksdagen och landet i övrigt kring den kungliga propositionen.

Jag tillåter mig emellertid ännu en gång återkomma till de ekonomiska utgångspunkterna. I verkligheten är det ju så, att statsministern lämnar åsido, i vad mån vårt nya försvarsprogram skall taga hänsyn till vårt ändrade militärpolitiska läge, eller, såsom statsministern uttrycker det: »Det lönar sig icke att närmare undersöka, huruvida det försämrats eller förbättrats.» Därefter blev saken ganska enkel för regeringen. Det blev det framlagda budgetförslaget, som blev utgångspunkten för propositionen. Men beträffande denna utgångspunkt, så har det ju redan förut i denna kammare, och särskilt här i dag, betonats, att den framlagda statsverkspropositionen i år med rätta kan betecknas såsom en »nödbudget». Beskärningar och indragningar möta oss där överallt. Därom är intet att säga, i den mån dessa besparingar avse en förenkling av statsförvaltningen. Däremot kan jag ej med tysthet förbigå, att dessa besparingar gått ut över anslag till produktiva ändamål, direkt och indirekt, uppenbarligen i syfte att kunna bibehålla militärutgifterna oförändrade.

Jag skall framlägga några få belysande exempel. Anslaget till vägbyggnader utgick 1922 med 5 miljoner kronor och budgetåret 1923—1924 med 3,6 miljoner kronor. I år begärdes av regeringen 3 miljoner kronor. Nedsättningen motiverades kort och gott med »allmänna sparsamhetsskäl». Ändå förklarar väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att »anslagen, som av riksdagen förut beviljats, stå ej i rimlig proportion till det år från år växande behovet». Styrelsen hade också för ändamålet begärt 7,5 miljoner kronor. Ett annat exempel. Till lindring av fraktkostnaderna å kalk för jordbrukets behov begärde jordbruksministern i årets proposition 250,000 kronor. Tidigare har detta anslag utgått med betydligt högre belopp, senast med 800,000 kronor för budgetåret 1923—1924. »Av statsfinansiella skäl är emellertid», säger departementschefen, »en begränsning av anslaget nödvändig.» Under tionde huvudtiteln förekommer samma resonemang på flera punkter beträffande nedsättningar och borttagande av gamla anslag, sida upp och sida ned. Så t. ex. prutas på anslaget till hantverkets upphjälpande. Av statsfinansiella skäl prutar kommerskollegium där 1,000 kronor, och även när det gäller så små belopp som en prutning på 500 kronor, anför handelsministern, att på grund av budgetära skäl måste siffran i detta fall minskas med nyssnämnda lilla belopp. Jag förmodar, att finansministern gärna senterar det vanliga uttrycket, att »de minsta bidrag mottagas med tacksamhet» för att få tillfälle att överlämna desamma till försvarsministern att användas för militärutgifternas bestridande. En ekonomisk

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

utgångspunkt, som innebär dylika beskränningar för att få största möjliga anslag till försvaret, kan av oss icke godkännas. Det måste skapas en helt annan och bredare marginal för fortsättningen. Detta kan icke ske genom att pålägga högre eller nya skatter. Icke heller torde några avsevärda besparingar kunna göras på andra områden. Det återstår alltså att betydligt reducera våra militärutgifter, sådana de för närvarande utgå enligt gällande provisorium.

Detta kan emellertid icke ske utan en kraftig beskränning av försvarsorganisationen. Det är ett allmänt talesätt, att väsentliga besparingar kunna göras, blott man sänker övningstiden. Naturligtvis inverkar denna på kostnaden men ingalunda i den grad man föreställt sig, innan man börjat närmare undersöka sammansättningen av militärbudgeten. Nej, kostnaderna äro intimt sammanknutna med framför allt organisationen. Regeringen behåller samtliga arméfördelningar och i det närmaste samtliga nuvarande truppförband. Socialdemokraterna gå ned till hälften, och den reservation, som jag m. fl. framburit, innebär en reduktion av arméfördelningar och truppförband med en tredjedel. Högerförslaget kan aldrig enligt min uppfattning komma att godkännas av Sveriges folk. Detsamma innebär, sedan nya vapenslag tillkomma, ökade militärbördor och icke minskade. Genom att »tunna ut» söker man visserligen för ögonblicket få ned kostnaderna, men detta medför fördyrande av administrationen i förhållande till arméns stridsvärde.

Å andra sidan vilja vi för vår del gå fram med något större försiktighet, än socialdemokraterna anse vara lämpligt. Vi förmena också, att det finnes åtskilligt större värde i vårt förslag till organisation vid en jämförelse mellan detta och utskottets, än vad den matematiska skillnaden mellan siffrorna 3 och 4 betecknar i fråga om operativa enheter. Vidare äro vi icke blinda för det faktum, att genom slopande av ytterligare ett tiotal truppförband redan nu betydligt större ersättningskrav komma att resas mot staten, liksom större svårigheter uppstå att inom rimlig tid ordna med användandet av tomma kaserner till andra nyttiga och nödiga ändamål. Slutligen bör i detta sammanhang avseende fästas vid de värnpliktigas egna intressen och förhållanden. I kostnadshänseende utvisar vårt förslag jämfört med utskottets en skillnad av 8,010,000 kronor första året, 8,740,000 kronor det andra, 10,410,000 kronor tredje året, 10,750,000 kronor fjärde året och 11,000,000 kronor det femte. Om härtill lägges eller rättare avdrages det belopp, som ersättningskravet från de indragna förläggingsplatserna torde komma att uppgå till, och vilket belopp givetvis blir åtskilligt större för socialdemokraterna än för oss, blir kostnadsskillnaden mellan vårt och deras förslag ännu mindre.

Innan jag övergår till att yttra något om flottan, kan jag icke underlåta att i likhet med den föregående ärade talaren nedlägga en bestämd gensaga mot det från högsta militära myndigheten framkomna talet om »uppgivelse» av vissa delar av vårt land. Det försvar vi förorda avse vi såsom en skyddsarmé för hela landet. Generalstabschefen anser sig nog ha opererat taktiskt klokt, men i verkligheten har han undandragit samtliga förslag sitt militära stöd. Man kan därför enligt min mening taga hans förklaringar med största jämnmod, och jag ifrågasätter endast lämpligheten av dylika förklaringar ifrån hans sida.

Beträffande flottan anknyter sig det förslag jag förordar till försvarskommissionens förslag. Det bibehåller i kust- och lokalstyrkorna samtliga de fartyg, vilka med fördel kunna användas. Det bereder också genom att bibehålla tjänstgöringsplikt för flottans värnpliktiga tillgång till för sjötjänst dugligt manskap.

Beträffande åter nybyggnader begränsa vi anslaget mera än utskottet. Vi tro oss härtill ha goda skäl. Den svenska flottans styrka i förhållande till andra länders östersjöflottor är och förblir *under den femårsperiod*, som nybyggnadsanslaget avser, relativt starkare än någonsin förut. Enligt vår uppfattning skulle också ett nu påbörjat forceerande av krigsfartygsbyggnader stå i dålig

samklang med den tendens, som genomgår hela vårt förslag. Härtill kommer, att det nya flygvapnet, så organiserat som representanter för samtliga partier gått in för, utgör ett stort tillskott även för vårt värn till sjöss.

Och allra sist beträffande flottan vill jag erinra därom, att på olika håll råder stor tveksamhet beträffande lämpligheten och ändamålsenligheten av att nu börja bygga en ny typ fartyg. Det må betvivlas, att denna nya jagartyp verkligen har det stridsvärde och den motståndskraft, som motsvara de stora kostnader byggandet av dessa medför. Torpedflygbåten lovar i det avseendet att bli ett mera effektivt och mindre kostsamt försvarsmedel även mot fientliga krigsfartyg.

Jag övergår nu att med några få ord beröra vissa detaljer av vårt förslag. Utbildningstidens längd har av oss såväl som av alla övriga partier minskats vid jämförelse med vad från olika håll inom försvarsrevisionen föreslogs. Tiden rätt utnyttjad anse vi vara tillräcklig. Förlängningen av utbildningstiden för underbefäl torde också enligt vårt förslag komma att medföra bättre tillgång till sådant befäl, än vad som kan åstadkommas genom utskottets förslag. En obestriddlig styrka i vår reservation ligger däri, att vinterutbildning skulle lämnas i viss utsträckning. År 1914 var ju denna utbildning kärnpunkten i striden kring de olika förslag, som då förelågo.

Det har, herr förste vice talman, väckt en viss uppmärksamhet, att jag och mina medreservanter icke uppfört anslag till den frivilliga skytterörelsen. Någon inkonsekvens beträffande förut intagna ståndpunkter innebär detta icke. Tvärtom, vi ha alltid hävdad, att skytterörelsen måste inordnas i härorganisationen, om staten såsom hittills skall stödja densamma på sätt som skett. Med den begränsning av övningstiden, som nu föreslagits, kan detta emellertid icke ske. I avvaktan på det slutliga resultatet av försvarsfrågans behandling har det definitiva ståndpunktstagandet uppskjutits. Detta betonades senast i år av ledaren för det parti jag tillhör. Såsom hitintills torde därför frågan om det frivilliga skytteväsendet böra behandlas såsom en fristående fråga, som icke direkt har sammanhang med härorganisationen.

Herr förste vice talman! Det förslag till försvarsväsendets ordnande, som jag förordat, utgör ett verkligt medlingsförslag. Detsamma antagande innebär på samma gång en betydande besparing för statsverket som ock minskning av de personliga bördorna, samtidigt som detsamma bibehåller tillräcklig försvarsberedskap enligt vår mening. Men det måste också redan från början av denna debatt uttalas klart och tydligt från det håll jag företräder, att förslaget *gått till gränsen av vad vi anse vara möjligt och från olika utgångspunkter rimligt.*

Förslaget utgör dock ett ärligt försök att samla alla dem, som, utan att inblanda frågan ovidkommande politiska synpunkter, vilja lösa försvarsfrågan vid årets riksdag. Sker icke detta, torde den situationen lätt komma att uppstå, att endast tvenne ytterlighetsståndpunkter återstå vid valen i år, och därför blir svalget mellan de olika ståndpunkterna oöverstigligt. Ansvaret härför drabbar i första hand högern, och det blir försvaret, som i sista hand får bära följderna. För den, som i likhet med mig tror, att det finnes andra vägar att beträda och andra medel att använda för skyddande av vårt lands självständighet och frihet än stora rustningar, vore häremot intet att invända i och för sig. Men medan kampen härom pågår förbrukas penningar för uppehållande av det nuvarande tillståndet, penningar, som bättre behövas för andra ändamål, vilka under kristiden blivit eftersatta. Det är också min livliga förhoppning, att om den reservation skulle bifallas, som jag biträtt inom utskottet, den dag icke är avlägsen, då ännu ett steg kan tagas på samma väg.

Vi rysa, herr talman, ännu vid minnet av krigets fasor, och vi kämpa ännu en hård kamp mot dess verkningar. Men jag vill för min ringa del i all anspråkslöshet instämma med den engelske statsman, som för kort tid sedan yttrade:

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

»Ett nytt krig förestår, ett krig mot kriget», en kamp för freden, segrar icke förnuftet i den kampen, går civilisationen under.

Jag ber, herr förste vice talman, att få yrka bifall till den reservation, som från frisinnade folkpartiets ledamöter i utskottet blivit avgiven och vilken jag för min del biträtt.

Med herr Hamrin förenade sig herrar *Carlström* i Helgagård, *Olsson* i Ramsta, *Olsson* i Labbemåla, *Gustafsson* i Vimmerby, *Lundén*, *Johansson* i Edsbyn, *Karlsson* i Gasabäck, *Olofsson* i Digernäs och *Schlin*.

Herr *Johansson* i Kälkebo: Herr förste vice talman! Det är första gången i egenskap av riksdagsman, som jag haft anledning att något vidlyftigare sätta mig med vår försvarsfråga. Då må det icke förtänkas mig, om jag har känt mig stå en smula på ett annat plan i fråga om möjligheten att bedöma denna mycket viktiga fråga, än de, som förut varit med om densamma behandling vid olika tillfällen och under olika situationer.

Det är klart, att även jag har fått försöka i den mån det varit mig möjligt att vid bedömandet av frågan sätta mig in uti vad man kallar för det försvarspolitiska läget. Jag har därvid icke kunnat komma till någon annan uppfattning, än att man bör erkänna, att vissa förhållanden inträtt, som göra, att detta läge har ganska väsentligt förbättrats, om nämligen vad som nu råder i fråga om statsbildning och dylikt i vårt grannskap kommer att bestå. Men då jag icke kunnat komma till någon bestämd övertygelse, att detta är ett tillräckligt starkt skäl för oss att i närvarande stund — märk, jag säger i närvarande stund — ordna vårt försvar på sådant sätt, att vi icke skulle vara beredda, därest ogynnsamma eventualiteter skulle inträffa, att göra vad vi kunde för att både i neutralitets- och försvarshänseende skydda vårt land. Då är det klart, att jag heller inte kunnat giva mig till att hålla med dem, som anse, att för närvarande inga risker förefinnas för vårt land, risker, som kunna fordra, att vi ha ett försvar, som är tillräckligt starkt att åtminstone taga emot den första stöten, om en olycka skulle inträffa.

Nu är jag medveten om, att våra resurser i försvarshänseende näppeligen kunna vara eller bli sådana, att vi under en längre tid och under en mycket stark påfrestning skulle vara mäktiga att sköta om vårt försvar, om vi bleve tillräckligt hårt ansatta. Men jag kan i alla fall icke frigöra mig ifrån den tankegången, att vi måste vara beredda att till en viss tid och till en viss grad sköta om oss själva; ty göra vi icke detta, så kan det hända, enligt mitt förmenande, att vi inte ha att beräkna tillräcklig hjälp och stöd utifrån. Jag utgår nämligen ifrån det ganska allmäntmänskliga förhållandet, som gäller personer emellan, att om en person ber en annan om hjälp, så brukar denne senare fråga honom i första hand, hur långt han kan hjälpa sig själv, och utsikten att få hjälp är större, om han kan hjälpa till något själv med egna krafter än om han säger till den, som han vänt sig till: jag kan absolut inte göra något, utan du får göra allt, som bör göras, om jag skall kunna räddas. Jag sade, att den som gör framställningen under den situationen vanligen åtminstone har mindre utsikt att erhålla den hjälp, som han ber om, än om han kan till betydlig del hjälpa till själv.

Beträffande den ställning, som jag har intagit i försvarsfrågan, så har jag inte kunnat utgå ifrån den förutsättningen, att jag skulle slå upp en kostnadsram, som vore orubblig i fråga om högsta beloppet, och sedan inrätta försvaret därefter, utan jag har också varit tvungen på samma gång att försöka klara ut, hur mycket jag anser, att vi borde ha i försvarshänseende, innan jag riktigt fixerat summan. Jag kan beklaga, att vi i vår reservation kommit till ett så högt belopp som 131 miljoner, och jag kan gärna säga beträffande siffran 131,

att det icke för mig är en så helig siffra, att jag anser den orubblig, om den nämligen skulle få rubbas i samverkans tecken och för att nu kunna föra fram försvarsfrågan till en lösning.

Jag har emellertid inte kunnat vara med om en sådan organisation, som skulle ställa sig så, att vid en eventuell mobilisering landets vitala delar på många ställen icke skulle kunna förses med skyddstrupper, samtidigt som man finge sätta upp en här, som skulle möta fienden, där han vore att möta. Detta har också haft till följd, att vi kommit med på den linje, som för närvarande icke har velat taga på sitt ansvar att göra regementsindragningar i vidare grad; vi ha i det avseendet endast velat förminska vissa regementen, omvandla dem från regementen till kårer, och på det sättet sökt nedbringa kostnaden så långt vi ansett det görligt. Den väsentligaste orsaken till detta är alltjämt enligt mitt förmenande det norra försvaret, ty det går, enligt mitt sätt att se, icke an att icke göra försvaret där uppe någorlunda väl organiserat, så länge vi icke ha järnvägsförbindelser till det inre av landet ordnade; men jag tillstår, att hade vi haft inlandsbanan klar, så att den kunnat vara en förbindelseled mellan norr och söder, skulle jag icke hesiterat att vara med om indragning av ett och annat regemente. Men det kan icke förnekas, att denna del av vårt land vid ofredstillfälle har en sådan belägenhet, att vi icke kunna uraktlåta att avskilja rätt mycket trupper, som icke kunna komma till användning i andra delar av landet.

Jag har redan varit inne på kostnadsfrågan, och jag har också varit inne på den ram, som vi ha velat giva vårt försvar. På en annan punkt ha vi emellertid velat gå ned så långt vi ansett det möjligt under nuvarande situation, och det har varit i fråga om övningstiden. Det torde här böra observeras, att den reservation, som jag står på, är den, som varit mest konsekvent av alla, när det gäller att gå ned med övningstiden, ty intet annat av de förslag, som föreligga, har så genomgående sänkt övningstiden, som vi gjort i vår reservation. Alla de övriga förslagen ha nämligen upptagit uttagningar till underbefäl och fackmän på helt annat sätt, och man kan inte komma ifrån, att just denna uttagning till underbefäl och fackmän har åstadkommit en utökning av den övningstid, som ansetts behöflig för specialvapnen. Detta har väsentligen ökat den värnpliktsbördan, som man lägger på vårt folk.

Den föregående talaren gjorde vissa jämförelser mellan de olika förslagen, men nämnde icke, såvitt jag hörde, antalet av de värnpliktsdagar, som enligt hans förslag skulle komma till användning. Jag kan då stå till tjänst med att lämna siffran, nämligen att hans förslag kommer att medföra c:a $5\frac{1}{2}$ miljoner övningsdagar, under det vårt förslag ligger med nästan 800,000 övningsdagar under den frisinnade reservationen i detta fall.

Nu har man heller icke alldeles kunnat komma ifrån denna så att säga något inlindade kategoriklyvning, ty man kan icke kalla olikheten i övningstiden med något annat namn. Vi ha måst taga denna i fråga om studenter och likställda, men vi ha i vår motivering sagt, att vi velat taga med detta endast under en övergångstid tills vi fått ett fulltaligt befäl, något som skulle möjliggöras genom den stamanställning, som vi tänkt oss.

Nu gick en föregående ärad talare, herr Thorsson, ganska hårt åt denna stamanställning, så hårt, att jag nästan förvånade mig över, att han i sammanhang med denna stamanställning kom in på böndernas deklaration och vad därtill hörde. Jag måste säga, att en sådan sammanställning och ett sådant yttrande av en förutvarande finansminister föreföll vara föga trösterikt för oss jordbrukare, för den händelse talaren åter skulle bli finansminister i det här landet, ty man vet ju, hur mycket en finansminister har att säga till om, när det gäller taxeringsväsendet m. m. — Men nog om detta. När herr Thorsson sade, att det indelningsverk, som vi ville skapa, bara var ett indelningsverk till nam-

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

net, så vill jag betyga, när han trodde, att jag nickade bifall till den utsagan, att det också var med rätta förhållandet överensstämmande; ty i grund och botten har man genom att giva detta uppslag namnet indelningsverk givit det ett annat namn, än det rätteligen skulle ha. Ty det är ju bara ett särskilt sätt att avlöna de stamanställda, ett sätt, som vi ha trots skulle vara till deras egen nytta och som även skulle vara till försvarets nytta. Jag skall i detta sammanhang icke vidare sysselsätta mig med den frågan; jag kanske får anledning att komma tillbaka till den litet längre fram.

Vi ha, som sagt, beträffande lantarmén föreslagit, att den skulle bestå af fem arméfördelningar, men vi ha gjort detta utan att göra någon annan indragning av regementen, än att Göta livgarde här i Stockholm indragits och att vi i dess ställe och i dess lokaler föreslagit, att ett annat vapen skulle inflytta. Vi ha vidare, i stället för av Kungl. Maj:t föreslagen indragning av regementena i Vaxholm och Karlskrona, velat, att dessa skulle ombildas till kårer, och ansett, att detta skulle vara ett rent försvarsintresse av stor betydelse i den händelse olycka skulle inträffa och vi bleve tvungna att mobilisera. Vi ha nämligen trots, att det skulle vara betydelsefullt att just i de säregna terrängförhållandena, som råda kring kustfästningarna i Vaxholm och Karlskrona, ha tillgång till folk, som i särskild grad voro förtrogna med orten och terrängen.

Hans excellens herr statsministern hade ett litet omdöme om vårt förslag, och detta hans omdöme, om jag nu skall tillåta mig att yttra något därom, gick ut på, att förslaget var något för dyrt i förhållande till värdet av detsamma. Jag vet ju icke riktigt vad han kunde mena med detta sitt omdöme — jag kan ju gärna kalla det kritik av förslaget. Men om vi jämföra den ram, som finnes i vårt förslag, med den i Kungl. Maj:ts, så finner jag beträffande infanteriet, att Kungl. Maj:t har 26 regementen, medan vi i vår reservation ha 25 regementen och 3 kårer, och vi torde kunna vara överens om, att detta kan vara ungefär detsamma, ty dessa tre kårer torde nog i huvudsak svara mot ett regemente.

Beträffande kavalleriet så har Kungl. Maj:ts 25 skvadroner, medan vi i vårt förslag ha 30 skvadroner. Jag kan här gärna infoga den upplysningen, att jag för min del varit en liten smula reserverad för att utöka kavalleriet till den styrkan. Ty jag har i varje fall fått den uppfattningen, att kavalleriet kan vara ett omstritt vapenslag i fråga om värdet, jämfört med andra vapenslag i vår tid; men jag har icke ansett mig ha skäl att skilja mig ifrån motionärerna och den grupp jag tillhör i fråga om det vapnet, när jag inte kunde ha en bestämd uppfattning om dess värde. Men jag tillstår, att jag i viss mån är av den mening, att kavalleriets uppgift redan har avlösts och kommer sannolikt att i än högre grad avlösas av luftförsvaret.

Jag skall återgå till jämförelsen mellan regeringens och vårt förslag.

Beträffande artilleriet ha vi verkligen kommit ett batteri under Kungl. Maj:ts, men jag skulle tro, att detta knappast kan vara tillräcklig anledning för hans excellens herr statsministern att i sin jämförelse säga, att vårt förslag i fråga om kostnaderna icke gäve tillräcklig valuta, då detsamma dock ligger 8 miljoner kronor under den kungliga propositionen. Jag kan heller icke tänka mig, att den inskränkning i avseende å trängen, som vi gjort genom att föreslå nio kompanier i stället för fjorton, skulle ha så förfärligt stor betydelse, då ju trängen har mera sekundära uppgifter än de stridande vapenslagen inom stridsorganisationen. Kan man överhuvud taget ordna någonting vid eller efter ett krigsutbrott, torde det gå betydligt lättare att ordna trängförhållandena än vad fallet är beträffande artilleriet och de andra specialvapnen.

Jag kan emellertid mycket väl förstå, att det icke var den punkten, som stats-

ministern främst syftade på, ty jag kan på goda grunder antaga, att det var nedsättningen i övningstiden för de värnpliktiga, som han ansåg vara betänkelig i vårt förslag. Man har nog heller ingen anledning att bestrida, att det från militär synpunkt kan vara otillfredsställande med en övningstid av 140 dagar, men skall man i fråga om vår försvarsfrågas lösning i någon mån taga hänsyn till de folkpsykologiska spörsmålen, tror jag, att just denna förkortning av övningstiden är vad som i främsta rummet måste komma till utförande. Om det varit någonting, som vårt folk reagerat emot, så är det den långa värnpliktstiden, och detta bl. a. därför, att det civila förståndet icke alltid förmått fatta, att hela den tid, varunder värnplikten utövats, varit av behovet påkallad och att icke samma resultat skulle kunna uppnås på väsentligt kortare tid. För den händelse det varit statsministerns mening att med hänsyn till denna korta övningstid ogilla vårt förslag, tror jag att vi få svårt att mötas, ty jag anser mig kunna säga, att från vår sida är principen om de 140 dagarna ganska fastslagen, ifall vi skola kunna vara med om någon lösning.

Vi ha emellertid sökt giva kompensation för denna korta utbildning i form av en förbättring av underbefälet. Det torde vara en tämligen allmän önskan, att underbefälet skall vara av god kvalitet. Detta är nödvändigt därför, att det är underbefälet, som i alldeles särskild grad skall taga hand om de värnpliktiga, när de inställa sig till tjänstgöring, och det är underbefälet, som har att göra med manskapet icke bara under deras arbete och övningar, utan även under fritiden. Jag skall icke tillåta mig ingå på bedömandet av detta underbefäls kvalitet för närvarande, ty det ligger utanför området för min kompetens. Jag har emellertid utgått från det förhållandet, att om man nu inför en väsentligt avkortad övningstid, blir det svårare att få stamanställda än tidigare varit fallet. Det kan icke hjälpas, att de unga människors villighet till stamanställning i betydlig grad påverkas av värnpliktstidens längd. Man resonerar ofta som så, att skall man ändå vara med om militärlivet, kan man lika gärna taga betalt under den tid man tjänstgör, och jag menar, att det i och för sig kunde komma att inverka ogynnsamt på stamanställningen, om man minskar värnpliktstiden så långt som vi föreslagit. Jag tror, att det under sådana förhållanden blir en bjudande nödvändighet, att man söker ordna det så för dessa stamanställda, att de verkligen få något att taga sikte på för framtiden genom den utbildning, som de erhålla i det militära livet. Det går icke bara att kasta bort den tanken med en gest eller att som herr Thorsson göra gällande, att den är omöjlig och opraktisk. Vi måste säkerligen litet var gnugga våra geniknolar för att få fram ett lämpligt sätt att försätta de stamanställda i ett så gynnsamt läge som möjligt och göra deras anställning i någon mån tilldragande. Militärlivet och militärtjänstgöringen är i och för sig, såvitt jag kan förstå, icke tilldragande. Även om den unge mannen till en början är något entusiastmerad, kommer han säkerligen, sedan han en tid gått och knogat och slitit i sin dagliga tjänstgöring och blivit både väl och mindre väl bemött av sitt befäl, in i ett sådant tillstånd av leda, att han är nästan färdig att göra vad som helst — han tager hellre arrest och går ifrån tjänsten än han fortsätter. Men få de stamanställda verkligen ett mål att sträva för, få de verkligen utsikt att, om de träla sina år vid regementena, erhålla en förmån efter tjänstetidens slut, tror jag detta skulle vara en ganska god sporre för dem och göra dem intresserade för sin tjänst. Detta komme att medverka till, att de skulle tjänstgöra vid vapnet med en helt annan känsla än vad nu är fallet, då den enda fördel, som följer med deras tjänstgöring är den, att de under sin värnpliktstid stå som underbefäl i reserven, med skyldighet att stå i första linjen tills de övergå till landstormen. Jag tror, att litet var måste erkänna, att detta just icke är några synnerligen stora fördelar.

Ang. för-
svarsväsendets
ordnande
m. m.
(Forts.)

Man kan naturligtvis diskutera om det sätt, som man bör välja för att få en ändring till stånd härvidlag. Att det skulle vara en mycket stor förmån, om man kunde giva de stamanställda någon slags företrädesrätt till vissa civila tjänster, lär ingen kunna förneka. Nu vet jag, att detta möter ett mycket starkt motstånd från dem, som ha anställning i sådan tjänst, och jag skall icke giva mig in på en vidlyftig diskussion om vad som är berättigat eller oberättigat i ett sådant förhållande. Men jag tillåter mig i alla fall att påpeka, att jag kan icke göra, ur allmän synpunkt, en så synnerligen stor skillnad mellan en sådan persons förtjänster, vilken varit ett visst antal år i militär tjänst, och en person, som varit samma antal år i ett civilt verk. Jag tror icke det skulle möta några stora sympatier, om man toge in rekryter i de civila verken och sedan efter en tid utan vidare avskedade dem, även om de skött sig på bästa sätt. Men vad den militära tjänsten angår, tycks man anse det både principiellt och sakligt riktigt, att en person icke skall ha någon som helst förmån av den tid han ägnar åt det allmänna värvet.

Det är naturligtvis fullständigt oriktigt att påstå, att vårt förslag skulle medföra »jordavlöning» av manskapet. Det gäller ju här dels en besparad del av avlöningen för en person, dels utbetalande av en annan del av samma avlöning vid personens avgång ur den aktiva tjänsten. Det är att märka, att personen skall ha en sammanlagd tjänstetid av ett visst antal år och att han skulle vara skyldig att tjänstgöra även efter det han ingått i reserven. Enligt reservationen skulle han vara skyldig att tjänstgöra två år av tre — jag kan i förbigående säga, att jag för min enskilda del ansett detta egentligen vara onödigt, då man lika gärna kunde ha sagt 30 dagar vartannat år. Detta är emellertid en ståndpunkt, som jag icke har anledning att bestämt precisera, därför att förslaget härvidlag skulle resultera i en skrivelse till Kungl. Maj:t, så att saken, om förslaget vunne beaktande, skulle genom Kungl. Maj:ts försorg komma tillbaka till riksdagen och där ånyo upptagas till prövning.

Herr Thorsson yttrade, att det skulle vara olämpligt att försälja jord på det sätt vi föreslagit, därför att detta skulle verka förryckande på jordsättningen. Detta visar enligt min uppfattning, att herr Thorsson icke satt sig in i denna fråga. Även om vårt förslag bleve genomfört i hela sin utsträckning, skulle man nämligen icke komma till mer än en lägenhet i två tredjedelar av Sveriges kommuner per år, och jag undrar ändå, om icke omsättningen av fastigheter i detta land är betydligt större, än att något dylikt skulle förrycka förhållandet mellan tillgång och efterfrågan. Jag kan åtminstone icke, med den erfarenhet jag har, inse, att detta skulle bli fallet. Förresten kan man icke tänka sig, att de unga män, som det här är fråga om, icke skulle någon gång komma på den idén, att de skaffade sig fastigheter av det ena eller andra slaget. Men genom den anordning, som vi föreslagit, skulle dessa stamanställda få något att tjäna för och ha ett framtidshopp att hålla sig till.

Jag vet, att det kommer att framställas andra principiella invändningar mot förslaget, men jag skall för att icke upptaga kammarens tid underlåta att ingå på dem i detta sammanhang. Om herrarna bliva för aggressiva, torde jag emellertid få anledning att återkomma. Ty, om ni börja med en kritik, som jag finner oberättigad, kan jag icke låta den bli obesvarad.

Sedan skall jag tillåta mig förklara, att jag ansett mig kunna vara med om det förslag, som utskottet enat sig om beträffande flygväsendet. I fråga om flottan ha vi däremot i viss mån anslutit oss till en annan linje, men den ligger i alla fall så nära Kungl. Maj:ts förslag, att den borde kunna godkännas av regeringen. Jag medgiver, att det för mig icke varit så alldeles lätt att göra en avvägning mellan hären och flottan. Jag har personligen haft den uppfattningen, att vi borde spara något på flottan; man kan icke enligt

min mening göra flottan till det förnämsta försvarsvapnet, utan vi måste lita mera på lantarmén, bl. a. därför att flottmaterielen är av den beskaffenhet, att den undergår en så kraftig teknisk utveckling, att vad som är modernt den ena perioden ganska lätt blir omodernt den följande. Vid ett sjökrig skulle, om vi alltför mycket litade på flottan, en överlägsen fiende lätt kunna förstöra större delen av vår försvarsberedskap, vilket ju däremot icke gärna är möjligt med lantarmén.

Herr vice talman, jag skall icke upptaga tiden längre, utan jag tillåter mig att yrka bifall till den av herr Reuterskiöld och mig afgivna reservationen.

I detta anförande, under vilket herr talmannen inträtt och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar *Pettersson* i Stäringe, *Johansson* i Bro, *Ryberg*, *Johanson* i Hallagården, *Persson* i Trången, *Johanson* i Hörninge och *Olsson* i Golvvasta.

Herr **Magnusson** i Tumhult: Herr talman! Jag har på grund av förkylning och därmed följande heshet svårt att göra mig hörd i kammaren och är därför icke i tillfälle att hålla något ingående anförande i denna viktiga fråga, utan måste nöja mig med att med några ord angiva min mening.

Men jag kan icke underlåta att först inlägga en allvarlig protest mot herr Thorssons beskyllning mot Sveriges bönder för att deklarerat falskt. Herr Thorsson, lägg fram bevis eller håll inne med att utslunga en sådan beskyllning mot en hel samhällsklass! — Det är helt enkelt oanständigt.

Det egendomligaste i den nuvarande situationen är, att medan vid alla föregående tillfällen, då försvarsfrågan diskuterats — med undantag av när det nuvarande provisoriet beslutades — striden stått om hur mycket försvaret skulle utökas, är det nu fråga om, hur mycket av försvaret, som skall avskrivast eller nedsättas.

Kungl. Maj:ts förslag, till vilket jag i det väsentligaste ansluter mig, innebär sålunda en kraftig nerskärning av 1914 års härordning, och beträffande övningstiden för de värnpliktiga vid infanteriet nöjer det sig med 45 dagars mindre övningstid än enligt det beslut, som gällde redan före 1914.

Då således alla äro ense om, att nedsättningar böra göras, och då det är lika angeläget för landets alla inbyggare, att vi måtte kunna värna om vår frihet och självständighet, i fall vi skulle hotas, hade man vågat hoppas, att enighet i denna fråga lätt skulle kunnat vinnas, i synnerhet som alla partier — med undantag av det kommunistiska — förklarar sig villiga att försvara landet.

Men hur är det i verkligheten? Jo, utskottet är så fullt av olika meningar, att man med rätta har liknat det vid en trasmatta.

Bondeförbundets förslag står närmast högerns, och om man kunde tro, att det vore görligt att förverkliga bondeförbundets förslag, vilket jag emellertid icke anser vara möjligt, så kanske jag skulle kunnat gå med på detsamma. Alla vänsterpartierna vilja däremot gå längre i nedskärningar, än jag och mina meningsfränder anse vara klokt och tillrådligt. Det frisinna partiet vill minska våra nuvarande 6 arméfördelningar till 4, under det att socialdemokraterna helt enkelt stryka bort hälften av våra nuvarande regementen. Militärväsendet är ju intet självändamål, utan dess uppgift är att kunna värna vårt land och vårt folk för fienden. Om någon garanti finnes för att andra länder, vilka kunna tänkas vilja störa vår fred, avrustade i samma grad som det socialdemokratiska partiet föreslår att vi skola göra, så kunde man ju möjligen utan tvekan stödja deras förslag. Men en sådan garanti finns ej. Flera stater rusta nu precis lika mycket som förr, världen är full av oro, strid och kiv, och ingen vet när ödestimmen kan slå även för vårt svenska folk. Det är sålunda inte kärlek till militärväsendet, utan ansvarskänsla för vårt folk, som gör att jag ej vågar

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

medverka till att rasera ett stort antal av våra gamla regementen. Det har sagts från vänsterhåll, att, hur vi än nu lösa försvarsfrågan, blir det endast en provisorisk lösning. Och jag tror, att det är sant. Men kunna vi inte i så fall ena oss om att nu taga ett steg, och sedan, om förhållandena det medgiva, taga steget dit, där vänsterpartierna nu stå. Det kan omöjligt vara en så stor fara för vårt folk, att nu behålla några flera regementen än som möjligen för närvarande kan vara absolut nödvändigt, som det är att slopa ett flertal regementen, som måhända snart nog kunna behövas för att värna om det, som vi alla hålla käraast här i världen.

Jag kommer sålunda att förorda bifall till den av herr Vennersten med flera avgivna reservationen, ehuru jag väl i en punkt ställer mig tveksam emot densamma. Så till exempel beträffande flygvapnet. Det är möjligt att den anordning, som utskottet och herr Vennersten med flera föreslagit i fråga om flygvapnet, är den lämpligaste. Men då de ansvariga militära myndigheterna ej blivit hörda i ärendet, och då jag givetvis inte på egen hand kan döma därom, har jag trott det vara riktigare och klokare att begära ny utredning, dock så att det nya förslaget skulle hålla sig inom utskottets kostnadsram. Men jag anser det lönlöst att hålla på denna min särmening.

Då Kungl. Maj:ts förslag förbilligar 1914 års härordning med omkring 50 miljoner kronor årligen, och till och med är något billigare än det nuvarande provisoriet, men i alla fall inte raserar vår försvarsorganisation, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i den form, det fått i den av herr Vennersten med flera avgivna reservationen.

Häruti instämde herrar *Jonsson* i Mörkhult, *Wallerius*, *Johanson* i Huskvarna, *Jonsson* i Hökhult, *Weibull*, *Magnusson* i Skövde, *Johansson* i Krokstorp, *Wiklund* och *Bengtsson* i Kullen.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Malmroth**: Herr talman! Då den nuvarande regeringen för något mer än ett år sedan bildats, angav statsministern uti ett till statsrådsprotokollet avgivet yttrande de allmänna riktlinjer, efter vilka regeringen ville söka lösa försvarsfrågan. Regeringens avsikt förklarades sålunda vara att inom de gränser, som bestämdes av landets ekonomiska och finansiella förmåga, söka få fram en försvarsorganisation, som i rent militärt avseende innebure det mest fullständiga utnyttjande av de för ändamålet till buds stående medlen och samtidigt gäve landet största möjlighet att i farans stund utveckla den försvarskraft, som rikets säkerhet kunde kräva. Med hänsyn till regeringens allmänna karaktär av en borgerlig samförståndsregering var det tydligt, att regeringen vid det praktiska utformandet av nyssnämnda program måste taga behörig hänsyn till de olika uppfattningar angående försvarets omfattning och kostnaderna för detsamma, som kommit till uttryck i de särskilda förslag, som av representanterna för de olika borgerliga partierna blivit inom försvarsrevisionen framställda. Därest en samförstånds lösning överhuvud taget skulle bliva möjlig, var det föliaktligen redan från början utslutet att framlägga ett förslag, som i det hela kunde karakteriseras som ett högerförslag, ett förslag, som på grund av partiställningen inom riksdagen dessutom icke skulle haft någon som helst utsikt att kunna genomföras. Regeringens uppgift måste i stället bli att under nödigt hänsynstagande till landets ekonomiska och statsfinansiella ställning samt med behörigt beaktande av de militära kraven, så långt förhållandena det medgäve, utarbete ett förslag, som enligt dess uppfattning borde kunna hava utsikt att vinna anslutning från alla dem, som, oavsett deras politiska hemvist, vore besjälade av insikten om vad rikets säkerhet krävde. Från denna utgångspunkt har regeringsförslaget utformats. Därav följer ock, att detta förslag icke är

att betrakta såsom ett partiförslag. Trots de påståenden om motsatsen, som i lätt genomskinligt syfte blivit från åtskilliga håll framställda, bestyrkes dock detta till fullo av den kritik, som från såväl höger- som vänsterhåll riktats mot detsamma.

En försvarsorganisation är icke något självändamål. Dess uppgift är att bereda ett land möjlighet att utveckla den försvarskraft, som erfordras såväl för att värna om landets säkerhet som för att hindra obehörigt intrång i dess självbestämmningsrätt. De offer i personliga bördor och penningar, ett land i fredstid bringar för sitt försvar, äro följaktligen att betrakta såsom en försäkringspremie med avseende å krigiska förvecklingar. Premiens storlek beror givetvis dels av det värde, man tillmäter det föremål, man vill skydda, dels av de faror, man anser föreligga. Att vårt lands självständighet är värd de största personliga och ekonomiska uppoffringar, därom torde icke någon som helst meningsskiljaktighet råda. Däremot gå meningarna betydligt i sär, när det gäller att bedöma farornas storlek. Medan somliga hysa den uppfattningen, att inga som helst faror för krigiska förvecklingar eller för intrång på vår självbestämmningsrätt inom överskådlig framtid hota vårt land, hålla andra före, att, särskilt så länge förhållandena i världen ännu icke på långt när stabiliserats, fara för oss att bli indragna i sådana förvecklingar eller utsatta för sådant intrång alltjämt föreligger. Uppfattningen i förevarande hänseende bliver givetvis bestämmande för den ställning, man intager till vårt försvarsproblem. Anser man inga som helst faror förefinnas, så har man tydligen icke heller behov av något försvarsväsende. Lika litet som man har anledning att brandförsäkra sitt hus, om man är övertygad om, att dess konstruktion är sådan, att det ej kan härjas av eld, lika litet har ett land anledning att årligen offra miljoner kronor på ett försvar, om vilket man är övertygad, att det aldrig behöver komma till användning. Det måste under sådana förhållanden anses rätt så anmärkningsvärt, att man på håll, där man ständigt gör gällande, att någon fara för krig inom överskådlig tid icke föreligger, dock finner sig böra föreslå försvarsanstalter, som draga inemot ett hundratal miljoner kronor om året, men som enligt samstämmig utsago av dem, som skola handhava dessa anstalter, icke äro i stånd att fylla sitt ändamål, därest trots allt kriget ändock skulle komma. Är man däremot såsom regeringen av den uppfattningen, att faror för krigiska förvecklingar i världen alltjämt äro för handen och att vårt land mot sin vilja kan komma att däri indragas eller att vår självbestämmningsrätt eljest kan komma att hotas, så måste man tydligen tillse, att vårt försvar ordnas på ett sådant sätt, att det verkligen bereder landet möjlighet till skydd i farans stund. En försvarsorganisation, som icke fyller detta krav, är i och för sig meningslös.

Under den allmänna diskussionen i försvarsfrågan har från åtskilliga håll och alldeles särskilt från socialdemokratiskt gjorts gällande, att vi nu böra inskränka oss till ett s. k. neutralitetsförsvar. Man förmenar uppenbarligen, att ett sådant försvar kan vara av betydligt mindre omfattning än ett självständighetsförsvar. Analyserar man begreppet neutralitetsförsvar, skall man emellertid snart finna, att på denna väg icke något står att vinna. Ett neutralitetsförsvar måste givetvis hava till uppgift att skydda mot neutralitetskränkningar. Dyliga kränkningar äro i stort sett av två olika slag. Det ena slaget utgöres av sådana, som äro en så att säga direkt följd av krigets natur och där någon bestämd avsikt hos de krigförande att med risk för krigiska förvecklingar kränka vår självbestämmningsrätt icke föreligger. Exempel på sådana neutralitetskränkningar äro de, för vilka vi under världskriget voro utsatta. Det andra slaget neutralitetskränkningar äro sådana, där någon av de krigförande är fast besluten att även med användande av krigiska maktmedel tilltvinga sig vissa bestämda fördelar, exempelvis fri passage genom ett

Ang. försvarsväsendets
ordnande
m. m.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets
ordnande
m. m.
(Forts.)

land för sina trupper, besättandet av visst territorium o. s. v. Ett typiskt exempel på dylika neutralitetskränkningar är Tysklands anfall på Belgien år 1914. För avvärjandet av det förra slaget av neutralitetskränkningar behöves icke någon krigsmakt i egentlig mening, utan kan man, vad lantförsvaret beträffar, nöja sig med något slags statlig gränspolis av ungefär den karaktär, som den nya socialdemokratiska ministären i Danmark synes åsyfta. Icke heller för avvärjandet av dylika kränkningar till sjöss erfordras på ort och ställe någon större styrka, utan är det, såsom våra erfarenheter från världskriget tydligt giva vid handen, i regel nog med att så att säga visa flaggan. För avvisandet av det senare slaget neutralitetskränkningar, de som avse att bereda de krigförande bestämda fördelar på vår bekostnad, krävas däremot uppenbarligen lika stora maktresurser, som då det gäller att avvärja ett direkt angrepp mot vår självständighet. Av det anförda torde framgå, att någon skillnad icke kan uppdragas mellan ett dylikt neutralitetsförsvar och ett självständighetsförsvar. De flyta över i varandra och utgöra i själva verket icke annat än olika uttryck för en och samma sak. Vid sådant förhållande är det uppenbart, att en försvarsorganisations värde måste bedömas med hänsyn till dess möjlighet att bereda skydd icke endast mot smärre neutralitetskränkningar utan framför allt mot sådana fiendliga företag, som rikta sig mot vår självständighet eller avse att begränsa vår självbestämmingsrätt. Varje försvarsorganisation, som icke innebär möjlighet till ett sådant skydd, är mer eller mindre värdelös, och de penningar, som utgivas för en dylik organisations upprätthållande, måste därför i stort sett anses som bortkastade.

Då det gäller att uppgöra en försvarsorganisation, har man alltså att i främsta rummet utgå från, att den bör vara av en sådan omfattning och beskaffenhet, att den bereder oss *möjlighet* att med utsikt till framgång upptaga en strid för vår självständighet. Detta krav måste betecknas som oavvisligt. Att sträcka sina fördringar längre och söka åstadkomma ett försvar, som giver oss *fullständig säkerhet* härutinnan, skulle innebära ett självbedrägeri. Intet land i världen har lyckats skapa ett sådant försvar. Även om det vore i och för sig möjligt, finnes det dock en gräns för de uppoffringar, försvaret kräver, och denna gräns ligger i landets allmänna ekonomiska bärkraft. Med hänsyn till nödvändigheten att sörja jämväl för den fredliga kulturens behov, bör för den skull — och detta blir den andra utgångspunkten — vid uppgörandet av en försvarsorganisation eftersträvas att ordna det hela så billigt som möjligt. Problemställningen bliver alltså att inom ramen för landets allmänna ekonomiska bärkraft söka åstadkomma ett försvar, som ger oss möjlighet att skydda vår självständighet.

Som bekant drager det nuvarande provisoriet — fränsett dyrtidstillägg och pensioner — en årlig kostnad av i runt tal 138,6 miljoner kronor. Efter en ingående prövning av vårt lands ekonomiska och statsfinansiella ställning har regeringen kommit till den uppfattningen, att denna summa, vilken i stort sett utgått under en följd av år, ungefär motsvarar, vad vi för närvarande och under åtskilliga år framåt kunna, utan åsidosättande av andra viktiga statsintressen, offra på försvaret. Såsom i den kungl. propositionen närmare utvecklats, är emellertid det nuvarande provisoriet behäftat med så stora brister i olika hänseenden, att den valuta det giver icke kan anses stå i rimlig proportion till de med detsamma förenade kostnader. Det enklaste sinne för ekonomi måste därför bjuda, att vi söka komma ut ur provisoriet. Att vid den nya försvarsorganisationens utformande överskrida de nuvarande försvarskostnaderna har regeringen av skäl, som nyss nämnts, icke ansett tillrädligt. Den uppgift, det gällde att lösa, var följaktligen att inom ramen för det nuvarande provisoriets kostnader söka åstadkomma en försvarsorganisation, som bättre än den nuvarande motsvarade sitt ändamål.

De skilda åsikter i försvarsfrågan, med beaktande av vilka regeringen sökt framlägga ett tillfredsställande förslag, återspeglas med full klarhet i försvarsutskottets nu föreliggande betänkande. De olika partierna framgå vart och ett efter sin linje, och man söker förgäves efter något som helst tecken till den samförståndsvilja, vilken i den föreliggande politiska situationen utgör den nödvändiga förutsättningen för att en lösning av försvarsfrågan överhuvud taget skall kunna komma till stånd. Om jag undantager högerpartiet, vilket sökt att inom den av Kungl. Maj:t angivna kostnadsramen åstadkomma en enligt dess uppfattning ur militär synpunkt bättre försvarsorganisation än den av Kungl. Maj:t föreslagna, hava samtliga övriga partier vid sina förslags utarbetande synbarligen i främsta rummet låtit sig ledas av strävan att så långt möjligt är nedpressa de med försvaret förenade kostnaderna. Längst i detta hänseende går utskottets socialdemokratiska grupp, i det den föreslår en organisation, som skulle draga en årskostnad av i runt tal 100 miljoner kronor, d. v. s. 38 miljoner kronor mindre än Kungl. Maj:t beräknat. Nu vare det mig visserligen fjärran att vilja rikta någon kritik mot strävandena att söka ordna försvaret så billigt som möjligt. Tvärtom bör ju, såsom jag nyss nämnde, detta vara den ena utgångspunkten vid uppgörandet av varje försvarsorganisation. Men — och därmed är jag inne på frågans kärnpunkt — huru ställer sig ifrågavarande förslag med hänsyn till det krav, som enligt vad jag förut sagt, bör vara den främsta utgångspunkten, då det gäller att uppgöra en försvarsorganisation, nämligen att denna bör vara av sådan omfattning och beskaffenhet, att den bereder oss möjlighet att med utsikt till framgång upptaga en strid för vår självständighet? Det är nämligen ur denna synpunkt den av utskottet förordade organisationens värde i främsta rummet bör bedömas.

Innan jag övergår till en närmare granskning av utskottets förslag, torde böra framhållas, att varje försvarsorganisation måste uppgöras med hänsyn till krigets krav. Huvudsaken är alltså, huru stora styrkor, som skola kunna uppsättas vid mobilisering. Vilken fredsorganisation, som sedan väljes för åstadkommande av de vid mobilisering erforderliga styrkorna, är visserligen en mycket viktig sak, men dock i jämförelse med den förra av underordnad betydelse. Man måste sålunda ihågkomma, att fredsorganisationen närmast är att betrakta som en ram för utbildningens bedrivande. Denna ram kan vara organiserad på många olika sätt, men den måste under alla omständigheter vara så beskaffad, att man omedelbart vid mobilisering kan uppsätta de krigsstyrkor, som oundgängligen erfordras för att kunna bjuda en anfallande fiende allvarligt motstånd, ävensom att man under krigets gång kan inom rimlig tid uppsätta erforderliga nyformationer. Som allmän regel gäller dock, att man för mobiliseringens underlättande bör eftersträva största möjliga överensstämmelse mellan krigsorganisation och fredsorganisation.

Vad då först *lantförsvaret* beträffar, avser detta i främsta rummet att möjliggöra uppställandet vid krig av en operations- och fältduglig armé. Fälthärens storlek bestämmes med hänsyn till den eller de uppgifter, densamma har att lösa. Vid uppgörandet av 1914 års härordning utgick man från, att landets strategiska läge var sådant, att fälthären borde vara i stånd att hindra en invasion över landgränsen och samtidigt anfälla en landstigen fiende. Med hänsyn till denna sin uppgift ansågs armén i fält böra räkna tolv operativa enheter eller arméfördelningar. För åstadkommande av denna styrka bibehöll man den bestående organisationen i fred på sex arméfördelningar, men organiserade de olika truppförbanden så, att efter den nya härordningens fullständiga genomförande antalet arméfördelningar vid mobilisering skulle kunna fördubblas. Till följd av de ändrade förhållanden, som sedan dess inträtt såväl i vårt rent strategiska läge som framför allt i vår ekonomiska ställning, har regeringen ansett, att vi för närvarande böra nöja oss med en avsevärt mindre

Ang. försvarsväsendets
ordnande
m. m.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets
ordnande
m. m.
(Forts.)

fälthär, än år 1914 ansågs erforderlig. På grund härav och med tillämpning av den nyss omförmälda principen om största möjliga överensstämmelse mellan freds- och krigsorganisation har regeringen föreslagit, att armén i fred skall fortflarande som hittills bestå av sex arméfördelningar, varvid dock de olika truppförbandens kadrer beskurits så, att vi omedelbart vid mobilisering kunna uppsätta endast sex operativa enheter eller arméfördelningar, d. v. s. hälften av den styrka, som år 1914 ansågs erforderlig. Härtill komma nödiga säkerhetsbesättningar för fästningarna samt för Gotlands försvar erforderliga trupper. Genom att bibehålla de sex arméfördelningarna i fred blir det därjämte möjligt att redan vid mobiliseringen organisera så starka depåer, att icke blott avgången vid fälthären kan ersättas med utbildad manskap utan jämväl nyformationer inom rimlig tid uppsättas. Enligt den militära sakkunskapen — och i detta hänseende torde man vara nödsakad att tillerkänna densamma vitsord — kräves en mobiliserad styrka av minst nämnda storlek för att vi skola kunna bjuda en i landet inträngande fiende allvarligt motstånd.

Den av Kungl. Maj:t sålunda föreslagna arméorganisationen har nu av utskottet högst väsentligt reducerats. Sålunda föreslås, att armén i fred skall bestå av endast tre arméfördelningar jämte de i Norrbottens militärbefäl i och för det tidiga gränsförsvaret samt för försvaret av Bodens fästning avsedda trupperna. På grund av det sätt, varpå såväl själva truppförbandsorganisationen som värnpliktsutbildningen är anordnad, förefinnes icke någon möjlighet att vid mobilisering uppställa större antal operativa enheter än som redan i fred finnas. Den fälthär, som enligt utskottets förslag kan uppsättas, kommer alltså att bestå av endast tre operativa enheter eller hälften av vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Med hänsyn till vad jag nyss nämnde angående den militära sakkunskapens uppfattning rörande den vid mobiliseringen erforderliga styrkan, torde det ligga i öppen dag, att en fälthär om endast tre arméfördelningar icke är på långt när tillfyllest. Någon utsikt att hejda ett allvarligare fientligt *anfall över landgränsen* förefinnes sålunda icke. Även om förhållandena skulle vara så gynnsamma, att våra kuster icke samtidigt hotades av invasion, är dock tryggheten gentemot företag över havet sällan så fullständig, att icke landstridskrafter måste finnas i beredskap för kustskydd. Man måste därför även i det gynnsammaste fallet räkna med, att de tre arméfördelningarna icke kunna i sin helhet koncentreras mot den över landgränsen inträngande fienden. Med en så ringa styrka finnes emellertid ingen utsikt till, att vi — såsom enligt 1914 års härordning och Kungl. Maj:ts förslag är möjligt — skola kunna upptaga det första försvaret i gränsens närhet, utan torde vi bliva nödsakade att — i avvaktan på erforderliga nyformationers uppsättande — redan vid krigets början uppgiva stora delar av landet åt fienden.

Även för det fall, att fara för *invasion över havet* föreligger, utan att landgränsen hotas, är en krigsstyrka om tre arméfördelningar alldeles otillräcklig. Med all sannolikhet har fienden flera från varandra långt avlägsna landstigningsplatser att välja på, och hans planer äro icke av oss kända. Under sådana omständigheter måste uppenbarligen de fåtaliga operativa enheterna grupperas på ett sådant sätt, att man har bästa möjliga betingelser att gå fienden till mötes, vilken landstigningsplats han än väljer. Våra stridskrafter torde därför, innan vi känna fiendens anfallspunkt, komma att grupperas inom ett rätt så vidsträckt område av vårt land. Den sålunda nödtvungna spridda första grupperingen av arméfördelningarna omöjliggör emellertid en snabb koncentring mot den del av kusten, fienden väljer för sitt anfall. Denne har således alla utsikter att hinna verkställa landstigningen och sätta sig fast i land, innan våra landstridskrafter bliva i stånd att bjuda honom något större motstånd. Skall ett allvarligt landstigningsföretag kunna avvisas, måste dess-

utom med all sannolikhet alla tre arméfördelningarna i sin helhet insättas mot fienden. Men därmed äro också — om hänsyn till landstormen icke toges — kusterna i övrigt blottade på landstridskrafter. Möjlighet förefinnes alltså för fienden att med jämförelsevis svaga styrkor verkställa landstigning på andra platser och sätta sig i besittning av stora delar av landet, medan våra fåtaliga trupper äro bundna vid den första landstigningsplatsen.

Skulle krigsläget åter vara så ogynnsamt, att *såväl landgräns som kuster hotas* av allvarligare fientliga företag, så måste vi med en så svag fältstyrka, som det här är fråga om, med all sannolikhet inrikta oss på att försvara rikets vitalaste delar gent emot invasion över havet. Norrland och andra delar av landet måste sålunda från början praktiskt taget lämnas öppna för fienden.

Vad jag nu sagt om otillräckligheten av den fälthär, som enligt utskottets förslag kan uppsättas, gäller i stort sett jämväl i fråga om den fälthär om fyra arméfördelningar, som skulle kunna uppsättas med den av det frisinnade partiet föreslagna arméorganisationen.

Som bekant äro enligt nuvarande organisation särskilda infanteriregementen förlagda till Vaxholms och Karlskrona fästningar. För vinnande av erforderliga besparingar har Kungl. Maj:t föreslagit, att dessa regementen skola indragas och de båda fästningarnas behov av infanteribesättning tillgodoses genom erforderliga utökningar av vissa andra truppförband. Ur militär synpunkt är givetvis den sålunda föreslagna anordningen icke så tillfredsställande som den nuvarande, men den torde dock få anses godtagbar. Att däremot, såsom utskottet gör, underlåta att vidtaga några som helst åtgärder för tillgodoseerandet av behovet av infanteribesättning i kustfästningarna, av vilka Karlskrona kräver så mycket mera skydd, som hela flottan är avsedd att dit förläggas, måste däremot anses såsom i hög grad anmärkningsvärt.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skola de för Gotlands försvar avsedda truppförbanden — Gotlands infanteriregemente och Gotlands artillerikår — alltjämt bibehållas. Enligt utskottets förslag skulle däremot artillerikåren helt och hållet indragas och infanteriregementet reduceras till en kår med så svag kader, att öns vapenföra befolkning vid mobilisering icke kan i erforderlig omfattning tagas i anspråk för försvaret. Det torde vara uppenbart, att genom den sålunda föreslagna reduktionen av Gotlands stridskrafter våra möjligheter att försvara denna ur skilda synpunkter synnerligen viktiga landsdel bli i hög grad förminskade, en omständighet som är så mycket mera betänklig, som Gotland såsom bas för flygstridskrafter måste för en fiende numera hava väsentligt större värde än tillföre.

Den av utskottet föreslagna arméorganisationen måste emellertid bedömas jämväl med hänsyn till de mobiliserade truppers beskaffenhet. Denna beror — under i övrigt likartade förhållanden — främst på de värnpliktigas utbildningsståndpunkt samt kadrernas styrka och beskaffenhet.

Vad då först utbildningsståndpunkten beträffar, kan denna i stort sett bedömas efter utbildningstidens längd. Med avseende å denna stå — såsom jag tidigare i denna kammare framhållit — två olika uppfattningar mot varandra, å ena sidan den militära sakkunskapen och å andra sidan den så att säga civila uppfattningen. Med stöd av erfarenheterna från såväl vår egen armé som världskriget gör den förre gällande, att för utbildandet av en fältduglig soldat erfordras en tid av minst ett år. Den senare uppfattningen åter bestrider i allmänhet icke, att en så lång utbildningstid kan vara ur militär synpunkt önskvärd, men håller före att utbildningstidens längd måste bestämmas jämväl med hänsyn till folkets villighet att ikläda sig de därmed förenade personliga och ekonomiska bördorna. Om jag bortser från år 1914, är det denna senare uppfattning, som här i landet städse avgått med segern. Enligt det för närvarande gällande provisoriet utgör sålunda utbildningstiden vid härens huvudmassa eller infan-

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

teriet sammanlagt endast 165 dagar, uppdelade i en första tjänstgöring om 90 dagar och tre repetitionsövningar om 25 dagar. Vid specialtruppernas utbildningstiden tillhoppas 225 dagar.

Då nu regeringen hade att taga ståndpunkt till frågan om utbildningstidens längd, var den givetvis nödsakad att räkna med det faktum, att riksdagen så sent som år 1920 fastställt den nuvarande korta utbildningstiden och sedermera år efter år fastslagit densamma. Uti det av försvarsrevisionen avgivna betänkandet hade såväl den av representanter för det liberala partiet bestående majoriteten som högerpartiets representanter visserligen föreslagit, att infanteriets till linjetjänst uttagna värnpliktiga skulle erhålla en utbildningstid av 255 dagar, men det är att märka, att denna kategori vid nämnda truppernas omfattade enligt majoritetens förslag endast omkring 10,000 man och enligt högerens förslag 12,800 man. Samtliga övriga samma trupper tilldelade värnpliktiga, den s. k. ersättningsreserven, utgörande omkring 17,500 man enligt majoritetens förslag och 12,000 man enligt högerens förslag, skulle däremot hava en övnings-tid av endast 63, respektive 73 dagar. Då nu regeringen i enlighet med en så gott som enhällig folkmening icke ville gå in på en kategoriklyvning i förening med lottnings, men å andra sidan måste tillse, att icke blott kostnaderna höllas inom den förut angivna ramen, utan även att de personliga bördorna ej gjordes tyngre än som var absolut nödvändigt, kunde regeringen uppenbarligen icke föreslå samma övnings-tid för samtliga ifrågakommande värnpliktiga som försvarsrevisionens majoritet och högerrepresentanter föreslagit för endast omkring 36 respektive 51 %. Vid sådant förhållande och på grund av regeringens uppfattning om situationen inom landet i övrigt, ansåg sig regeringen icke böra vidtaga annan ändring i den genom provisoriet fastställda utbildningstiden för infanteriets huvudmassa, än som ansågs oundgängligen nödvändig; d. v. s. att den första utbildningstiden om 90 dagar, vilken under den tid, den tillämpats, visat sig absolut otillräcklig, särskilt för meddelande av utbildning i kompani och i bataljon, utökades med 30 dagar till 120 dagar. Den sammanlagda utbildningstiden komme alltså att utgöra 195 dagar i stället för provisoriets 165. Samma utbildningstid föreslogs för trängen och intendenturtrupperna. För kavalleriet föreslogs en utbildningstid av 350 dagar och för artilleriet och ingenjörtrupperna 240 dagar. För att i möjligaste mån motverka olägenheterna av dessa i och för sig synnerligen låga övnings-tider föreslogs såsom en kompensation och såsom en enligt regeringens mening synnerligen viktig sådan, att utom vid kavalleriet 25 % av den inskrivna styrkan skulle uttagas för utbildning till underbefäl och fackmän samt erhålla en utbildningstid av sammanlagt 350 dagar, vid trängen och intendenturtrupperna dock endast 325 dagar.

De av Kungl. Maj:t sålunda föreslagna utbildningstiderna hava nu av utskottet väsentligt nedsatts. Sålunda föreslås för värnpliktiga vid infanteriet samt träng- och intendenturtrupperna en sammanlagd utbildningstid av endast 140 dagar, uppdelade på en första tjänstgöring om 90 dagar och två repetitionsövningar om 25 dagar. Vid övriga trupper skulle utbildningstiden bli 200 dagar. Såsom motvikt mot dessa synnerligen korta utbildningstider föreslås ingen annan anordning, än att vid förstnämnda tre vapenslag 15 % av de värnpliktiga skola uttagas till underbefäl och fackmän samt erhålla en utbildningstid av 200 dagar. För studenter och likställda skulle utbildningstiden bli 260 dagar.

Att de sålunda föreslagna utbildningstiderna äro absolut otillräckliga för att dana något så när användbara fälttrupper, torde med hänsyn till alla på förevarande område hittills gjorda erfarenheter få anses till fullo bevisat. Emellertid tillkomma åtskilliga omständigheter i utskottets förslag, som äro ägnade att än ytterligare nedsätta de mobiliserade truppförbandens kvalitet. Genom att utskottet strukit den av Kungl. Maj:t föreslagna underbefäls- och fack-

mannainstitutionen vid artilleriet och ingenjörtrupperna samt minskat uttagningsprocenten för underbefäl och fackmän vid infanteriet, träng- och intendenturtrupperna från 25 % till 15 % kommer sålunda truppens bristande utbildning att än mera framträda. Med bortseende från den lilla kontingenten skidlöpare, är vidare hela värnpliktskontingenten, i motsats till vad som är fallet enligt Kungl. Maj:ts förslag, i fullständig avsaknad av vinterutbildning. Rekrytskolan för en del av infanteriets värnpliktiga, den s. k. vågruppen, förlägges till den ur utbildningssynpunkt sämsta tänkbara tiden på året, nämligen till månaderna mars, april och maj. Genom repetitionsövningarnas förläggande i allmänhet till senast tredje året komma de äldre årsklasserna icke i tillfälle att uppfriska sina under den knappa första utbildningen förvärvade kunskaper och färdigheter. Stora delar av den mobiliserade styrkan komma således att ur utbildningssynpunkt vara så gott som oanvändbara. Slutligen är att märka, att det med den för studenter och likställda föreslagna övningstiden endast i enstaka undantagsfall torde bli möjligt att utbilda under de enklaste förhållanden något så när användbara plutonchefer. Tager man i betraktande nu angivna förhållanden och betänker, att icke blott de av Kungl. Maj:ts föreslagna landstormsövningarna strukits utan även statsunderstödet till det frivilliga skytteväsendet helt och hållet indragits, så torde det icke vara svårt att bilda sig en uppfattning angående genomsnittskvaliteten av de trupper, som enligt utskottets förslag komma att vid mobilisering uppställas.

Vad härefter de aktiva kadrens och reservpersonalens styrka angår, har denna av utskottet minskats i ungefär samma proportion som organisationen. På grund av den korta utbildningstiden för de värnpliktiga kommer emellertid det aktiva befälets rutin i att föra utbildad trupp under fältmässiga förhållanden att mycket nedgå. Vid vissa truppdrag blir manskapsnumreren under repetitionsövningarna jämväl otillfredsställande ur synpunkten av befälets övning.

Jämväl ur en annan synpunkt är utskottets förslag i förevarande hänseende otillfredsställande. Vid varje på allmän värnplikt grundad härordning är det av ekonomiska skäl omöjligt att tillgodose mer än en del av behovet av befäl och specialister med fast eller f. d. fast anställd personal. Vid mobilisering uppstår därför ett stort behov av befäl. Enligt Kungl. Maj:ts förslag kan detta behov utan större svårighet fyllas med särskilt utbildade värnpliktiga. Med utskottets förslag är detta uteslutet. Att de mobiliserade trupperna under sådana förhållanden icke kunna vara operations- och stridsdugliga, torde vara uppenbart.

Vad jag nu anfört rörande den av utskottet föreslagna arméorganisationen — och detsamma torde i väsentliga avseenden äga tillämpning jämväl å den organisation, som förordas av det frisinna partiet — torde vara tillräckligt för att påvisa, att densamma lider av så stora brister i såväl kvantitativt som kvalitativt hänseende, att den ur försvarets synpunkt icke kan godtagas. Endast en jämförelsevis ringa del av folkets levande kraft kan omedelbart vid mobilisering tagas i anspråk för försvaret och denna ringa del är därtill varken operations- eller stridsduglig.

All erfarenhet lär, att ett krig kräver den största kraftutveckling av hela folket. Ju snabbare efter krigsutbrottet en sådan kraftutveckling kan ske, desto större äro utsikterna för ett framgångsrikt försvar. Enligt såväl utskottets som de frisinnades organisationsförslag äro emellertid möjligheterna att inom rimlig tid åstadkomma någon avsevärdare utsvällning av krigsorganisationen synnerligen små. Den härför erforderliga ramen saknas. Då det jämförelsevis ringa antal befäl och föregångsmän, som vid mobilisering kan tilldelas depåerna, med all sannolikhet i stor utsträckning snart konsumeras för ersättande av vid fronten lidna förluster, kommer föga personal att stå till förfogande för utbildnings- och organisationsarbetet i hemorten. Det är under sådana förhål-

Ang. försvarsväsendets
ordnande
m. m.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

landen tydligt, att uppsättandet av erforderliga förstärkningstrupper skall draga mycket lång tid. Innan dessa bliva färdiga, torde emellertid med all sannolikhet vårt öde vara beseglat.

Vad härefter *sjöförsvaret* angår, torde till en början böra framhållas den grundväsentliga skillnad, som råder mellan å ena sidan armén och å andra sidan flottan. Medan armén bygger på den levande kraften, de värnpliktiga, bygger flottan i sin ordning på den döda materielen, krigsfartygen. Mellan båda råder dock den överensstämmelsen, att för deras upprätthållande erfordras en viss förnyelse för varje år som går. Liksom armén årligen tillföres en ny årsklass värnpliktiga i stället för den, som på grund av viss uppnådd ålder lämnar densamma, på samma sätt kräver flottan, att den för varje år tillföres ny materiel i stället för den, som blivit föråldrad eller försliten. Utebliver en sådan ersättning, sjunker flottans stridsvärde rent automatiskt, och får ett tillräckligt antal år gå, har den upphört att vara till. För att en flotta skall kunna upprätthållas och vara i stånd att fylla de uppgifter, som ställas å densamma, måste den därför ständigt förnyas. Detta bör ske efter en viss plan, uppgjord med hänsyn till den storlek och sammansättning, flottan bör hava, samt till den tid, de olika fartygsenheter beräknas kunna vara för sitt ändamål användbara. Det för förnyelsen årligen erforderliga beloppet — nybyggnadsanslaget — bör rätteligen vara uppfört å riksstaten såsom ett ordinarie anslag och utgå med samma bindande kraft, som en årsklass värnpliktiga för varje år med stöd av värnpliktslagens bestämmelser tillföres armén.

Grundförutsättningen för att en flottplan skall kunna uppgöras, är givetvis, att man har fullt klart för sig, huru stor flottan skall vara. Detta bestämes i sin ordning av de uppgifter, flottan skall hava att fylla. Ut i 1914 års försvarsproposition angavs flottans uppgift vara att förhindra landstigningsföretag inom skärgårdsområdena samt försvåra dylika företag å öppen kust. I överensstämmelse härmed var den för riksdagen då framlagda flottplanen uppgjord. Av kända skäl har denna plan emellertid icke på långt när blivit genomförd.

Som bekant har Kungl. Maj:t icke framlagt något förslag till flottplan. I full överensstämmelse med den uppfattningen, som inom försvarsrevisionen hävdats av samtliga där representerade partier, har Kungl. Maj:t ansett, att med uppgörandet av en flottplan borde anstå under en period av fem år. Detta uppskov har betingats av huvudsakligen två skäl, nämligen dels att det marinpolitiska läget i Östersjön ännu icke nått den klarhet, som erfordras, för att man skall kunna bedöma, vilka uppgifter böra tillkomma vår flotta, och följaktligen huru stor densamma bör vara, dels att meningarna ännu icke kunna anses fullt stadgade angående de för våra förhållanden lämpliga fartygstyperna. I avvaktan härpå har Kungl. Maj:t, likasom samtliga partier i försvarsrevisionen, vid uppgörandet av sitt förslag till marinorganisation utöått från det nuvarande fartygsbeståndet och föreslagit detta uppdelat på olika sjöstyrkor.

Vad då först sjöstyrkorna beträffar, innebär Kungl. Maj:ts förslag, att av de vid utgången av år 1923 befintliga stridsfartygen, till vilka hänföras artilleri-, torped-, min- och specialfartyg, 57 skola hänföras till kustflottan och 43 till lokalstyrkorna. I betraktande av flottans betydelse och värde för vårt lands och dess långsträckt kusters försvar har en ytterligare reduktion av detta antal icke ansetts tillräddig. Även om en viss del av den i sjöstyrkorna sålunda ingående materielen är försliten och omodern, hava de marina myndigheterna dock ansett det nödvändigt att tillsvidare, intill dess nybyggnad i erforderlig omfattning kommit till stånd, bibehålla ifrågavarande materiel, därest flottan överhuvud taget skall kunna fylla sin uppgift. Ut i det av utskottet förordade socialdemokratiska förslaget hava de av Kungl. Maj:t föreslagna sjöstyrkorna väsentligt reducerats. Sålunda skulle kustflottan räkna endast 40 fartyg och lokalstyrkorna 26.

Vad kustflottan angår, består den av utskottet föreslagna minskningen däri, att antalet artillerifartyg nedsatts till hälften eller från 6 till 3 och att antalet för skydd mot undervattensbåtar och för minsvepning avsedda torped- och vedettbåtar likaledes nedsatts med nära hälften eller från 28 till 15. Genom denna reduktion av artillerifartygen uppstår givetvis avsevärd svårighet att vid behov förstärka de försvagade lokalstyrkorna från kustflottan; och genom den alltför knappa tillgången på torped- och vedettbåtar kommer kustflottans skydd mot u-båtar och minor att i hög grad äventyras. Med avseende å lokalstyrkorna innebär den föreslagna minskningen, att en del jagare, torpedbåtar och u-båtar överförs till materielreserv eller utrangeras. Genom dessa åtgärder komma lokalstyrkorna att bli såväl till storlek som i fråga om krigsberedskap så försvagade, att vid krigsutbrott eller hot därom omedelbart erforderlig bevakning av respektive kustområden icke kan på effektivt sätt utföras. Med hänsyn till nu angivna förhållanden torde det vara uppenbart, att den av utskottet föreslagna starka reduceringen av sjöstyrkorna skall i hög grad minska flottans förmåga att verksamt bidra till rikets försvar.

Såsom jag nyss nämnde, är det för flottans upprätthållande nödvändigt, att den ständigt tillföres nya fartyg i stället för dem, som falla för åldersgränsen. För upprätthållande av den nu bestående flottans stridsvärde skulle enligt verkställda beräkningar erfordras ett årligt anslag av omkring 15 miljoner kronor. Ett så stort belopp har emellertid icke kunnat för ändamålet avses. Vid sådant förhållande och då det nu närmast gäller ett provisorium i avvaktan på uppgörandet av en fullständig flottplan, har Kungl. Maj:t ansett sig för närvarande kunna bortse från ersättningsbyggnad för artillerifartygen och i stället koncentrera nybyggnaden till torpedfartygen. I överensstämmelse härmed och i anslutning till marinmyndigheternas hemställan har Kungl. Maj:t för sådant ändamål beräknat ett belopp av sammanlagt 40 miljoner kronor, avsedda för byggande av 4 jagare, 3 u-båtar och 2 motortorpedbåtar. Detta i och för sig knappa belopp, vilket föreslagits att utgå med $3\frac{1}{2}$ miljoner kronor under budgetåret 1924—1925 och med $9\frac{1}{4}$ miljoner kronor under vart och ett av de därpå följande i provisorieperioden ingående fyra åren, har av utskottet nedsatts till 23,720,000 kronor. Om det av Kungl. Maj:t föreslagna nybyggnadsanslaget måste anses vara i knappaste laget, så torde det vara tydligt, att nyssnämnda belopp måste anses alldeles otillräckligt för att flottan skall komma ut ur provisorietiden i något så när stridsdugligt skick.

Utskottets förslag innebär alltså en synnerligen långt gående nedskärning av flottan. Med hänsyn till den uppfattning rörande flottans betydelse, som det socialdemokratiska partiet och dess press tidigare låtit komma till synes, måste detta tillvägagångssätt te sig minst sagt egendomligt. Sålunda har ständigt med styrka framhållits, att flottan på grund av den inträdda förändringen i vårt militärpolitiska läge måste tillmätas väsentligt större betydelse i vår försvarsorganisation än tillföre, samt att densamma jämte flygvapnet numera bör utgöra huvudfaktorn i vårt försvar. Man kunde under sådana förhållanden haft skäl förvänta, att partiet offrat åtminstone några av de många å armén inbesparade miljonerna till att upprätta flottan ur det svaghetstillstånd, vari den för närvarande obestriddigen befinner sig.

Det frsinnade partiet upptager beträffande flottans ersättningsbyggnad ett belopp av tillsammans 16,720,000 kronor att utgå under budgetåren 1924—1929. Ett godtagande av detta förslag till ersättningsbyggnad skulle givetvis i ännu högre grad än utskottets omöjliggöra vidmakthållandet av flottans stridsvärde.

För att en flotta skall kunna fylla sin uppgift i riksförsvaret, är det emellertid icke nog med att den har en tillräcklig styrka; den måste även hava till sitt förfogande nödiga operationsbaser, dit den kan ingå för reparationer, kom-

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

Ang. för-
svarsväsendets
ordnande
m. m.
(Forts.)

plettering av besättning, kol, ammunition o. s. v. Enligt nuvarande organisation har vår flotta fyra sådana operationsbaser, nämligen flottstationerna i Karlskrona och Stockholm samt örlogsdepåerna i Göteborg och vid Gustavsvik vid Angermanälvens mynning. Av de båda stationerna är av historiska skäl Karlskrona huvudstationen, ehuru på grund av de förändringar i vårt marinpolitiska läge, som inträtt efter det Karlskrona för omkring 250 år sedan anlades, Stockholm numera måste anses vara den i strategiskt hänseende viktigaste. Enligt den kungl. propositionen skola de nuvarande stationerna och depåerna bibehållas. Emellertid anser Kungl. Maj:t av skäl, som nyss nämnts, att Stockholm framdeles bör bliva flottans huvudstation, i vilket fall Karlskrona skulle kunna organiseras som en örlogsdepå. En dylik mot de strategiska kraven svarande förändring är jämväl ur ekonomisk synpunkt att förorda. Det torde nämligen icke lida något som helst tvivel, att den nuvarande anordningen med två flottstationer medför väsentligt högre organisationskostnader, än om endast en flottstation funnes. Med öppen blick härför föreslår utskottet, att flottan skall hava endast en station. När nu utskottet skall i praktiken omsätta denna riktiga tanke, föreslår det emellertid i rak strid mot vad en mångfald årslånga utredningar givit vid handen, att flottan skall förläggas till Karlskrona och att Stockholms station skall inskränkas till en örlogsdepå.

Ett dylikt tillvägagångssätt kommer givetvis att medföra de allvarligaste risker för sjöförsvaret. Den snabbhet, varmed sjökrigsoperationer redan före ett krigsutbrott kunna företagas, och den risk, som numera förefinnes för flyganfall, gör det nödvändigt, att fartygsmaterielen, i den mån densamma ej är rustad redan i fredstid, såvitt möjligt fördelas till de platser, varest den i krigstid är avsedd att användas, ävensom att den där förläggas i sådan beredskap, att åtminstone den viktigare materielen kan vid krigshot snabbt klargöras. Den av utskottet föreslagna koncentringen av fartygsmateriel och för densamma avsedd personal till Karlskrona innebär därför en uppenbar fara, vilken bliver desto större som enligt utskottets förslag stora delar av materielen äro avsedda att läggas i materielreserv. Denna fara växer i samma mån som det kommer att uppstå svårigheter att med de i utskottsförslaget beräknade knappa personalkadrerna av utslutande stampersonal bemanna de för rustning året om avsedda fartygen. All erfarenhet talar nämligen för att vakanser i denna bemanning skola uppkomma, medförande uppläggning av ytterligare fartyg. Förutom sistnämnda fartyg skulle enligt förslaget icke mindre än en tredjedel av flottans fartyg vid krigsutbrott kvarligga i Karlskrona för att sedermera — i den mån besättningar hinna utbildas — söka sig till för dem avsedda operationsområden. En av krigföringens första och enklaste regler är, att man städse bör söka undvika att göra vad fienden vill, att man skall göra. Här emot bryter nu utskottet genom att — såsom en fiende just skulle önska — i fredstid koncentrera flottan till det öppet och för bombardemang från sjön och luften lätt åtkomliga Karlskrona. Man må ihågkomma, att flertalet sjökrig börjat utan eller samtidigt med krigsförklaring, och vi hava exempel på vad en med överlägsen flotta försedd makt under rådande fredliga förhållanden kan företaga sig mot en svagare makt. Det är därför stor sannolikhet för att en eventuell fiende, med kändedom om svenska flottans koncentring till Karlskrona, redan före krigsutbrott genom plötsligt bombardemang av nämnda stad från krigs- och luftfartyg tillintetgör där befintliga fartyg och anläggningar och sålunda försätter stora delar av flottan ur verksamhet. Dylika överraskande anfall kunna icke så lätt utföras mot en i Stockholms inre skärgård belägen flottstation. Denna kan nämligen räkna på skydd av såväl de yttre spärrbefästningarna i skärgården, som av de i ständig beredskap varande luftstridskrafterna vid Hågernäs. Även om ett bombardemang mot Karlskrona i krigets början skulle utebliva, skulle utsikterna för därstädes förlagda far-

tyg, vilka i allmänhet hava låg fart, icke vara stora att kunna taga sig fram till de för dem avsedda operationsområdena. Genom den av Kungl. Maj:t föreslagna baseringen och förläggningen av samt beredskapen hos flottans fartyg undvikas i möjligaste mån dylika faror. Med hänsyn till flottans betydelse för riksförsvaret är det därför angeläget, att dessa av Kungl. Maj:t föreslagna åtgärder komma till utförande.

*Ang. försvarsväsendets
ordnande
m. m.
(Forts.)*

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skall för fartygens bemanning användas såväl stam som värnpliktiga. Utskottet föreslår för sin del enbart stambemanning. På grund härav har utskottet ansett sig kunna vidtaga väsentliga inskränkningar i officers- och särskilt underofficersbehovet. Denna uttunning av den mera kvalificerade personalen ombord minskar givetvis möjligheten att effektivt utnyttja fartygen och bliver än mera skadlig, därest genom bristande rekrytering otillräcklig stambemanning erhålles. Den i förslaget angivna inkallelsen av värnpliktiga, därest vakanserna skulle uppgå till 10 % eller däröver, blir nämligen i praktiken synnerligen svår att genomföra, då det ju gäller att i dylikt fall till tjänstgöring inkalla sjömän, som i de flesta fall äro till sjöss och sålunda svåra att vid behov anträffa. Fartygsrustningarna komma härigenom att under alla förhållanden försvåras och flottans krigsberedskap att minskas.

Till sjöförsvaret hänföras även kustfästningarna samt det för deras bemanning avsedda kustartilleriet. Kustfästningarnas uppgift är att skydda de rörliga sjöstridskrafternas operationsbaser ävensom att spärra inloppet till särskilt viktiga orter, trygga dessa mot anfall från sjösidan o. s. v. Våra kustfästningar utgöras för närvarande av Vaxholms, Karlskrona, Älvsborgs, Hörningsholms och Hemsö fästningar samt Luleå kustposition. Den för dessa fästningars bemanning avsedda personalen är organiserad å två regementen, nämligen Vaxholms och Karlskrona kustartilleriregementen, samt en kår, Älvsborgs kustartillerikår. Enligt Kungl. Maj:ts proposition skola samtliga dessa kustfästningar ävensom de för desamma avsedda truppförbanden bibehållas, ehuru vissa inskränkningar vidtagits beträffande såväl befästningsanordningarna som truppförbandens organisation. Med hänsyn till vikten av de platser, de hava att skydda, har ett nedläggande av någon kustfästning icke ansetts kunna tillrättas.

Utskottet går nu en helt annan väg. Enligt dess förslag skulle endast Karlskrona och Vaxholms fästningar bibehållas, men med betydligt reducerade besättningstrupper och minskade befästnings- och försvarsanordningar. Älvsborgs och Hemsö fästningar skulle nedläggas, varigenom icke allenast flottan berövas skyddade replipunkter vid Göteborg och Gustavsvik utan även Göteborg och Härnösand bliva oskyddade mot anfall av även lätta sjöstridskrafter. Detta är så mycket betänkligare som de lokala sjöstyrkor, vilka ingå i utskottets flotta, äro så fåtaliga och i så dålig krigsberedskap, att de sannolikt ej kunna i erforderligt antal avses för dessa orters försvar. Vad detta innebär för försvaret av vårt viktigaste industridistrikt i Norrland och för vår förnämsta tillförselort vid Västerhavet, torde icke närmare behöva utvecklas. Vidare skulle Luleå kustposition och Hörningsholms fästning, vilka äro avsedda, den förra för att utgöra ett flankstöd för Bodens fästning och den senare att hindra fiendliga sjöstridskrafter inträngande genom den nyligen vidgade Södertälje kanal över Mälaren till Stockholm, helt och hållet nedläggas.

Enligt utskottets förslag kommer icke heller något skydd att beredas flygstationerna. Detta gäller alldeles särskilt Fårösund, vars användbarhet såsom flygstation vid mobilisering under sådana omständigheter kan starkt ifrågasättas.

Vad Vaxholms och Karlskrona fästningar beträffar, anser utskottet dessa bliva i stånd att avvisa anfall av sjöstridskrafter. Däremot torde det knap-

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

past finnas någon möjlighet att skydda dem mot luftanfall på grund av brist på luftvärnsartilleri. Icke heller torde det vara möjligt att avvisa anfall från landsatta stridskrafter av även ringa storlek. Allt för dylikt ändamål användbart artilleri är nämligen avsett att uppläggas utan att någon för dess användning avsedd personal utbildas.

Någon anskaffning av rörligt artilleri för kustfästningarna har ej upptagits i vare sig utskottets eller de frisinnades förslag. Härmed har ett ööverstigligt hinder rests för den moderna utvecklingen av kustartilleriet, och möjligheterna att anordna tillfälliga spärrar och skydd av kustorter medelst anlåtande av kustbatterier hava blivit fullständigt avklippta.

De frisinnades förslag i fråga om kustfästningarna ansluter sig i stort sett till utskottets förslag; dock bibehålles Älvsborgs fästning men med högst betydligt reducerad bemanning. Detta medför att vissa stridsmedel av stor betydelse för Göteborgs försvar ej kunna bemannas, bl. a. det svåra artilleriet. Alla för kustfästningarnas bemanning avsedda personalkadrer äro enligt båda förslagen i övrigt mycket uttunnade.

Vad slutligen *luftförsvaret* angår, har flygvapnet under och kanske än mera efter världskriget nått en tidigare oanad utveckling. Vid uppgörandet av sitt förslag har regeringen, i full överensstämmelse med den uppfattning, som under den allmänna diskussionen rörande vårt försvar gjort sig gällande, låtit sig angeläget vara att giva detta vapen en sådan omfattning och ställning inom försvarsorganisationen, att det kan bliva i stånd att på ett någorlunda tillfredsställande sätt fylla sina uppgifter icke blott såsom ett hjälpvapen åt armé och flotta utan även såsom ett fullt självständigt vapen. Av utskottets betänkande framgår, att några meningsskiljaktigheter icke förefinnas rörande nödvändigheten av flygvapnets utveckling och förstärkning. Kungl. Maj:ts förslag att utbryta flygväsendet ur armén och marinen och organisera det som ett självständigt vapen har sålunda vunnit enhällig anslutning inom utskottet. De jämkningar i själva organisationen, som blivit av utskottet vidtagna och som åsyfta att än ytterligare markera detta vapens självständighet gent emot de båda andra försvarsgrenarna — ändringar beträffande vilkas lämplighet meningarna dock givetvis kunna vara delade — synas icke vara av beskaffenhet att äventyra en i stort sett tillfredsställande lösning.

Jag har härmed genomgått huvudpunkterna i det av utskottet framlagda förslaget. Av vad jag anført torde framgå, att regeringen för sin del icke kan biträda detta förslag. Ej heller kan regeringen giva sin anslutning till det förslag, som blivit av representanterna för det frisinnade partiet utarbetat. Ett antagande av någotdera av dessa förslag skulle nämligen innebära ett så starkt försvagande av våra försvarsanstalter, att det icke längre bleve oss möjligt att med utsikt till framgång upptaga en strid för vår självständighet. Av övriga reservationsvis framställda förslag är det endast det av herr Vennersten m. fl. framställda, som regeringen kan anbefalla till antagande av kammaren. Ifrågasvarande förslag innebär visserligen vissa modifikationer i det av Kungl. Maj:t framlagda, men då förslaget i stort sett håller sig inom den i propositionen fastslagna kostnadsramen och i militärt värde kommer Kungl. Maj:ts förslag närmast, tvekar regeringen icke att giva detsamma sin anslutning.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! På den föreliggande frågans deltaljer skall jag inte ingå utan instämmer härutinnan till alla delar i vad herr Hamrin här har anført. Försvarsfrågan tycks aldrig bli löst så, att lösningen kan bestå mer än högst ett årtionde, och säkert kommer frågan snart igen, även om den mot all förmodan skulle bli löst under denna riksdag.

Enligt min mening har vid nya härordningsförslags antagande under senare år tvenne okloka beslut blivit stadfästa. Det ena var då indelningsverket —

ej att förväxla med bondeförbundets indelningsverk — slopades och allmänna värnplikten infördes, och det andra var det beslut, varigenom riksdagen lade i regeringens hand avgörandet om förläggningsorterna för de olika regementena, vilket hade till följd, att de förra, naturliga övningsfälten övergävos samt mycket kostbara kaserner uppfördes i vissa städer och nya övningsfält anlades, varvid mången gång landets bästa åkerjord måste släppas till. Det var en efter-
apning av Tysklands militärorganisation, som krävde detta, och på samma gång fick man in det s. k. drillsystemet, som gjorde många av landets söner till avgjorda motståndare mot militärsystemet och i stor utsträckning till antimilitarister.

Den gloria, som i olika länders historia lyst kring tappra krigare, har förbleknat inför det senaste världskrigets fasa och elände, och folk har i stor utsträckning omstämmts till fredliga värv. Visserligen kan krigsfacklan ännu en gång komma att tändas i Europas länder, men den opinion bland folkets breda lager i olika länder, som med stöd från Nationernas förbund växer sig allt mer och mer stark, bör i sin mån påverka alla statsmakter att på allvar taga itu med försvarets nedskärning, tills målet nåtts, vilket för alla rättänkande måste vara allmän, internationell avrustning.

Ur dessa synpunkter är det omöjligt att understödja regeringens förslag och lika litet högerns. Hittills har det för varje gång ett nytt förslag skulle prövas av riksdagen gällt att öka på i fråga om organisation, kostnader och övningstid, men härefter torde man komma att gå motsatta vägen. Det förra är betydligt lättare organisatoriskt sett än det senares och militärt stöd har därvid ingalunda saknats, men liksom förut, då ökningarna skedde stegvis, gäller det att nu gå stegvis fram fast åt motsatt håll. Dessa steg måste stå i full harmoni med den politiska utvecklingen såväl i vårt land som i andra länder och rätta sig efter den ändring i folkens tänkesätt, som skall leda till fred och samförstånd. Då därför det frisinnade folkpartiet ansett sig kunna föreslå riksdagen att nedskära försvaret med cirka en tredjedel, tro vi, att detta är ett efter tidsläget väl avvägt förslag. En nedskärning av organisation är det enda möjliga för nedbringande av de årliga kostnaderna. Denna nedskärning enligt vårt förslag innebär en besparing åt statsverket om nära 30 miljoner kronor årligen i jämförelse med regeringens och högerns förslag. Dessutom visa vi i handling både för vårt eget och andra folk våra fredssträvanden.

Denna gång är icke vårt land färdigt att avskriva den allmänna värnplikten, men i den mån internationellt sett fredsfrågan erhåller ett förbättrat läge, och det gäller att ytterligare minska våra försvarskrafter, torde den allmänna värnplikten bli svår att försvara. Att många redan nu anse, att det vittnar om bristande ansvarskänsla att rubba den nuvarande organisationen, får stå för deras egen räkning, men det kan ingalunda rubba oss i den vissheten att såväl vårt eget lands, som ännu mera vissa andra av Europas länders ekonomiska ställning nödvändiggör en kraftig nedskärning av försvarskostnaderna, så vida den europeiska fredskulturen i framtiden skall kunna ha en uppgift att fylla för folken. Å andra sidan finnas också de, som anse, att vårt parti ej gått tillräckligt långt på nedskärningarnas väg, men även åt det hållet må sägas, att varje parti får bära ansvaret för sitt eget förslag och med hänsyn därtill är jag förvissad om, att den åsikt, som vårt parti vid lösningen av detta nu framförda förslag har intagit, skall hos stora delar av vårt folk räknas oss till fördel. Vi ha i varje fall med de förhållanden, som nu råda i världen, ej för närvarande kunnat gå längre.

Det nya vapnet, flygvapnet, har, med den hastiga utveckling, som det under kriget och framför allt efter detsamma ernått, framtvungit ett ställningstagande till detsamma som måste beaktas och respekteras. Att detta ställningstagande

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

har medfört ökade försvarskostnader måste även vara ett skäl för att söka åstadkomma besparingar beträffande de båda andra vapenslagen. För övrigt står det klart för oss att även om en lösning under denna riksdag möjligen skulle komma till stånd, blir en sådan, om man tager i betraktande den utveckling, som pågår i olika länder, blott en lösning för några år framåt.

Till sist endast några ord rörande de krav, som mer och mer ha trängt sig fram och nu tyckas närma sig sin uppfyllelse. Det är kravet på respekt för samvetsfriheten. Själv har jag en gång haft tillfälle att som medlem av en deputation och även i skrivelser begära respekt för dem, som anse sig ej blott på grund av religiösa utan även etiska skäl förhindrade att öva sig i vapnets bruk och att dessa måtte få fullgöra sin värnplikt, även om tiden för densamma skulle bli förlängd, på det civila området. Med den minskning av de värnpliktigas uttagning, som kommer att ske enligt nu föreliggande förslag, torde detta krav med litet god vilja kunna uppfyllas i samband med den förestående lösningen av försvarsfrågan. Denna reform kommer säkert att hälsas med verklig tillfredsställelse av många oförvitliga medborgare i vårt land.

Med dessa ord, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till den reservation, som vid utskottets utlåtande är framställd av det frisinnade folkpartiets ledamöter.

Herr **Lindberg**: Herr talman! Då jag i egenskap av motionär begärt ordet i denna debatt är det icke med förhoppning att de synpunkter på försvarsproblemet, som jag kommer att i största korthet utveckla, skulle kunna befrukta den nu förestående lösningen av militärfrågan. Jag anser emellertid, med hänsyn till att frågan ju alltid kommer tillbaka, att här icke bör saknas en röst för den antimilitarisktiskt betonade folkmening, som i försvarsproblemet ser något annat och något mer än ett större eller mindre mått av militära rustningar. Enligt denna syn på försvarsproblemet är militärfrågan endast en del av detta och för övrigt just den del som i nuvarande situation torde kräva den minsta omsorgen. Försvarsfrågan i dess riktiga betydelse är frågan om fredsgarantiernas stärkande. Av alla fredsgarantier är, såvitt jag förstår, för vårt land de militära rustningarna icke blott den sämsta av alla utan ingen fredsgaranti alls. Vi räkna ju dock med att till en eventuell fiende få en stormakt, men att försöka rusta så, att vi vid en konflikt kunna värna vårt lands oberoende och självständighet med militära maktmedel förefaller mig vara en optimism, som har mera gemensamt med våra önskningar än med verkligheten. Här talas om att vårt militärväsende skulle komma att verka som ett avskräckningsmedel, men all historisk erfarenhet visar ju att en krigisk nation endast ryggar tillbaka för övermakten.

I den inledande motiveringen till försvarsutskottets betänkande hava författarna, med riktig insikt om våra militära rustningars jämförelsevis ringa betydels för landets försvar uttalat, att det för utskottet förefallit vilseledande att i ett något mer eller något mindre av militära försvarsanstalter se den verkliga livsfrågan för vårt land. Jag behöver knappast här säga, att jag och mina meningsfränder helt och fullt dela denna utskottets uppfattning. Vi äro också självfallet med om utskottets förklaring att »det säkra värdet kring vår nationella frihet endast kan nås i den mån som våldet vid de internationella avgörandena får vika för rätten, i den mån fredliga uppgörelser träda i stället för krig vid slitandet av mellanfolkliga tvister». Slutligen anse vi med utskottet att i detta arbete för en internationell rättsordning och ett verkligt fredstillstånd har vårt land att göra sin insats.

Går jag så över till de yrkanden, som framställts av utskottet och reservanterna, finner jag mycket detaljerade förslag till militärväsendets effektiva ordnande inom olika kostnadsramar, men jag finner intet enda yrkande, som har

avseende på de verkliga fredsgarantiernas stärkande, ja, mina herrar, icke ens en antydning om arten av de positiva insatser Sverige bör göra för den internationella rättsordningen och ett verkligt fredstillstånd. Till yttermera visso upptäcker jag, att utskottet icke ansett sig böra kosta på en motivering för avslagsyrkandena på de motioner, som ställt upp försvarsproblemet i den vidare belysning, för vilken utskottsmotiveringens författare icke varit alldeles främmande.

Nu vill jag icke påstå, att denna ensidighet i yrkandena skulle bero på att inom försvarsutskottet överhuvud skulle saknats intresse för fredsgarantier av annan art än de militära rustningarna. Men det har icke ansetts höra ihop med militärfrågan att gå in på dessa angelägenheter, och jag är villig att medgiva att vissa skäl kunna åberopas för denna utskottets uppfattning. Men om de fredliga garantierna icke höra oskiljaktigt ihop med militärfrågan, höra de i alla fall ihop med försvarsfrågan, och det var ju för behandlingen av den frågan, som försvarsrevisionen på sin tid tillkom.

Enligt den instruktion, som Sveriges statsminister gav åt försvarsrevisionen vid dess tillsättande i november 1919, borde Sverige medverka i strävandena att efter det förödande världskriget skapa en varaktig fred och internationell rättsordning, ägnad att trygga freden och möjliggöra rustningsbördornas avveckling, och han tillade att militärfrågan alltså bör behandlas i samband med det Nationernas förbund, som nu utgått ur dessa strävanden och med hänsyn till de förhållanden i världen, som i övrigt uppstått genom kriget. Denna instruktion gav uppenbarligen möjlighet för försvarsrevisionen att taga upp försvarsproblemet i hela dess vidd. Revisionen valde emellertid att syssla med militärfrågan och gav därmed riktlinjerna för frågans behandling i fortsättningen.

Under utredningsarbetet i försvarsrevisionen konstaterades emellertid, att Nationernas förbund icke i och för sig vore en tillfredsställande fredsgaranti, men att en rustningsminskning likväl vore motiverad med hänsyn till en inträdd förbättring i vårt militärpolitiska läge. De nu föreliggande förslagen i militärfrågan grunda sig på den sålunda inträdda förbättringen i det militärpolitiska läget. Till denna förbättring har Sverige i ingen mån bidragit; den är icke en frukt av någon vår egen ansträngning. De steg till nedrustning, som nu föreslås, och som framtråda med anspråk på att vara betingade av det militärpolitiska lägets förbättring, äro således i själva verket icke uttryck för en faktisk redobogenhet att taga en s. k. risk, som icke förut varit för handen, eller uttryck för en ny förut icke existerande utrikespolitisk linje, utan helt enkelt en anpassning till ett nytt militärt läge. Nu är det emellertid så, att detta läge, som statsministern och andra framhållit, kan försämrans, i varje fall teoretiskt sett. Om vi icke haft anledning, till vårt lands lycka för övrigt, att medverka vid den inträdda förbättringen i vårt lands militärpolitiska läge, är det däremot ett livsintresse, att vi i möjligaste mån förebygga uppkomsten av krigsfaror, som kunna äventyra vårt lands fred. Att detta icke sker enbart genom vår rustningsbördas anpassning efter det förändrade militärpolitiska läget ligger i öppen dag.

Militärväsendet är ingen garanti mot krigsfaror; tvärtom existera ju dessa tack vare militärväsendet. Fredens bevarande beror på de insatser vi kunna göra vid sidan om militärväsendet, inom Nationernas förbund, men även direkt genom att befästa och befrämja det goda förhållande, i vilket vi stå till främmande makter. Men det beror också på, att vi här i vårt land komma ur den tvångsföreställningen, att vårt militärväsen är en fredsgaranti, och i stället acceptera avväpningsprincipen.

Jag vet, att avväpnningen på sina håll här i riksdagen betraktas som en utopi, men den är icke mera överklig än att Danmarks nuvarande regering förklarar sig komma att gå in för densamma. Den är således i vårt södra grannland, med dess mer än vårt land utsatta läge och trots vissa antydningar inom tyska poli-

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m. (Forts.)

Ang. för-
svarsväsendets
ordnande
m. m.
(Forts.)

tiska kretsar om Slesvigs läggande under tyska riket, en praktisk politisk angelägenhet. Om nu vi, som hålla på den militära avvapningen, våga anse, att den i en icke allt för långt avlägsen framtid även i vårt land skall vara en aktuell fråga, draga vi därvid givna slutsatser ur det faktiska förhållandet att allt flera statsmän gå in för avvapningen och förklara sig beredda att ta konsekvenserna av sin ståndpunkt.

Jag tror nu icke, att majoriteten av Sveriges folk, ställt i valet mellan avvapning och militärförsvar, skulle vara berett att i dag gå till den militära avvapningen. Så länge försvarsfrågan är en militärfråga och ingenting mera i svensk politik, kommer folket att falla tillbaka på sin barnatro, så snart en verklig påfrestning av dess antimilitarism skulle komma. Jag kommer därför icke att framställa något yrkande om en nu skeende avvapning, ett yrkande som ju för övrigt endast skulle bli en demonstration. Men jag kommer vid behandlingen av punkt 6 att göra ett yrkande, som innefattar att riksdagen skall erkänna att avvapningen redan nu bör vara en praktisk angelägenhet för vårt land och därmed bidra till att ge folkmeningen en annan inriktning.

Ett steg mot den militära avrustningen, som är resultatet av en bestämd vilja att i fredens intresse ge ett föredöme för andra länder, att ikläda vårt land en s. k. risk, förutsätter, att man ger vårt folk något i stället. Den nu föreslagna nedrustningen kompenseras genom förbättringen i det militärpolitiska läget. Men nya buffertstater uppstå icke varje gång vår försvarsfråga skall lösas. Vill man söka komma ännu ett steg mot avrustningen, får compensationen sökas i en konstaterbar, stadigvarande förstärkning av de fredliga garantierna. Vårt medlemskap i Nationernas förbund förpliktar oss att där göra de insatser vi kunna. Men det lär därvid icke vara tillräckligt, att den nu gällande ordningen upprätthålles, enligt vilken folkrepresentationen faktiskt står utanför vad som göres inom förbundet. Lord Cecil har i det föredrag han hållit med skärpa betonat, att bakom ländernas representanter inom förbundet måste stå en stark folkmening och att strävandena att av Nationernas förbund göra en verklig fredsorganisation måste på ett helt annat sätt än nu bli en folkens hjärtesak. Detta kan icke sägas vara fallet i vårt land. Såvitt jag kunnat döma, är intresset för Nationernas förbund ute bland folket mycket ringa, och i den mån det finns präglas det övervägande av misstroende till förbundets både vilja och förmåga att göra något för freden. Det sörjes för övrigt just nu för, att detta misstroende får ökad näring. Vill man i detta avseende ha en förändring, måste det ses till, att vi här i vårt land under folkrepresentationens medverkan får ett program för Sveriges insatser inom Nationernas förbund.

En angelägenhet av utomordentlig vikt är enligt min uppfattning också, att vi ordna våra mellanhavanden med vår gamla s. k. arvförande. Försvarsrevisionen har öppet tillkännagivit, att våra rustningar före 1914 voro inriktade med uteslutande tanke på ett anfall österifrån. Hans excellens statsministern har sört för att våra nuvarande militära rustningar tillagts samma uppgift. Vi ha nu erkänt judiciellt den ryska regeringen och ordnat de diplomatiska förbindelserna. Vi äro i färd med att ordna övriga förbindelser med Ryssland. Hur vore det, om Sveriges regering, till omväxling med underhandlingarna med den ryska regeringen om köpenskap och postförbindelser, skulle inleda förhandlingar i fredsfrågan? Jag har den känslan, att man där borta i Ryssland har en önskan att ådagalägga de fredliga avsikterna mot vårt land, och det är min bestämda övertygelse, att Sveriges representanter icke skulle gå tomhänta från förhandlingarna med den ryska regeringen i fredsfrågan.

Det har vid åtskilliga tillfällen i vårt land talats om en skandinavisk militärallians, om en sådan mellan Finland, de baltiska staterna och Sverige; och vid ett visst tillfälle även om en modig uppslutning vid Tysklands sida. Detta tal har alltid visats tillbaka. Sist kostade det en svensk utrikesminister hans

plats vid konungens rådsbord. Militärallianser ligga icke för vår röst. Jag tror emellertid, att den svenske utrikesminister, som ginge in för ett skandinaviskt försvarsförbund på annan grund än militäralliansers, med andra ord ett förbund för en gemensam skandinavisk insats i fredsarbetet icke skulle röna samma öde som herr Hederstierna.

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

Jag har här antydningssvis angivit några uppgifter, vilka jag och mina meningsfränder i riksdagen samt en icke obetydlig folkmening anse böra tillkomma svensk utrikespolitik, uppgifter, vilka alla ha sammanhang med försvarsproblemet. Jag tror, att den dag Sveriges riksdag är villig att gå in för en aktiv utrikespolitik med de syften jag antytt, detta skulle för vårt land beteckna det stora steget ut ur rustningstävlingen och dessutom vara inledningen till en period, då vi över huvud icke behöfve räkna med någon krigsfara.

Jag kommer att såsom resultat av vad jag här sagt senare framställa ett yrkande om en skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och skyndsamt framläggande av plan för den successiva militära avrustningen och fredsgarantiernas stärkande, varvid samverkan bör sökas med Norge och Danmark. Detta yrkande innebär i huvudsak ett bifall till de av mig m. fl. i denna kammare och av herr Lindhagen m. fl. i första kammaren väckta motionerna.

Beträffande den nu förevarande punkten komma jag och mina meningsfränder i valet mellan utskottets förslag, de olika reservationerna och det nu rådande provisoriet i militärfrågan att lämna våra röster för utskottets förslag. I de av mig m. fl. och av herr Lindhagen m. fl. väckta motioner hava vi föreslagit en provisorisk lösning av militärfrågan och som en lämplig sådan anvisat det av socialdemokraterna inom försvarsrevisionen framställda förslaget med modifikation beträffande övningstiden. Det nu föreliggande utskottsforlaget är i väsentligen två avseenden avvikande från den av oss förordade lösningen. Övningstiden, som vi ansett böra stanna vid 90 dagar, är väsentligt högre. Den särskilda och utökade flygorganisationen är en påbyggnad på det ursprungliga förslaget. Denna flygorganisation finner jag för min del icke gärna förenlig med den begränsade uppgift, som vårt militärväsen skulle komma att fylla. Jag har emellertid ingen anledning att framställa yrkanden angående detaljerna i det föreliggande förslaget, medveten om att sådana yrkanden icke skulle samla många röster. Jag anser mig emellertid böra meddela, att när jag och mina meningsfränder rösta för utskottsforlaget, vi betrakta detta som ett provisorium att gälla under en pågående förnyad utredning om ytterligare begränsningar av de militära rustningarna.

Jag har, herr talman, vid denna punkt i utskottsbetänkandet intet särskilt yrkande.

Med herr Lindberg förenade sig herrar *Johansson* i Sollefteå, *Bäcklund* och *Hage*, fru *Thüring* samt herr *Blomquist*.

Herr Hamilton: Herr talman! Blickar man tillbaka några årtionden i Mellaneuropas historia och stannar vid den tidsperiod, som betecknas som kapprustningarnas period, märker man hur dessa kapprustningar hava nedtyngt folken, lagt större bördor på desamma än folken kunde bära. Man förledde dem hårtill genom att uttala den satsen: Vill du ha fred, skall du rusta. — Vi kommo snart ifrån den villfarelsen. Kapprustningarna födde kriget. Kriget krävde miljontals människors liv, förstörde oerhörda värden och lämnade i många lyckliga hem kvar blott en sörjande änka och svältande barn. Vi kommo sedermera till den tredje perioden, den som kom efter kriget. Ännu lider mänskligheten av krigets elände, och det ser icke ut, som om man i den närmaste framtiden kunde komma till någon bättring.

När man ser på dessa förhållanden, frågar man sig: Är det icke var och en

Ang. för-
svarsväsendets
ordnande
m. m.
(Forts.)

rättänkande människas plikt att söka över hela världen få en allmän opinion mot krig, en opinion för att tvister folken emellan skola avgöras efter rättens grund och icke efter våldets. Få folk äro mera skickade att bli föregångsfolk i det internationella fredsarbetet än det svenska. Det är ett upplyst folk, ett relativt bildat folk. Det har visat sig, att det i över hundra år kunnat leva i sämja med andra folk. Det har på ett ärofullt sätt löst en bland de svåraste konflikter, som uppstått mellan folken, nämligen unionskonflikten 1905 och det har även varit mäktigt att mästra den chauvinism, som sökte förmå svenskar att i germanernas led gå ut i kriget. Vi hava njutit i över hundra år av fredens välsignelse. Det är vår plikt att stå i främsta ledet, när det gäller fredsarbetet. Fredsarbetet bör gå ut på att understödja den stora tanken, förverkligandet av Nationernas förbund, att understödja våra representanter i detta förbund, så att de kunna peka på att det svenska folket står bakom dem, Europas mest fredsälskande folk.

Jag erkänner, att det sett mörkt ut för Nationernas förbund att kunna uträtta något i världen, men det börjar ljusna. Det framgår av valen, att åsikterna i England och Frankrike hava kantrat till förmån för fredsidén. Även om i Tyskland revanschtanken har djupa rötter, höras också där röster för att förståelse må åstadkommas mellan folken. Tyskarna, de klokt tänkande, inse nu, att det är militarismen som fört dem till avgrundens brant; och om det tyska folket fortsätter med densamma, kommer det att falla ännu djupare.

Det är klart, att när man har den åsikten, att varje folk måste gå till nedrustning fram mot avrustning och i främsta rummet avlyfta det vidrigaste tvång, som staten någonsin kan lägga på sina undersåtar, värnplikten, man icke vill att det land man tillhör skall göra stora rustningar. Jag delar icke den mörkmålning, som hans excellens herr statsministern i dag på förmiddagen upprullat för oss. Den har jag sett i trettio år. Det var likadana mörkmålningar 1892, då jag som ung riksdagsman tillhörde medkammaren. Det är oupphörigen samma svartmålning. Det är naturligtvis ingen som vet, hur det kommer att gestalta sig i Europa, huruvida det blir fred eller icke. Men det finns ingen tanke på att Sverige inom de närmaste tiotalen av år skall bliva utsatt för anfallskrig. Det försvar vi behöva är neutralitetsförsvaret. Detta kan åstadkommas med en betydlig inskränkning av de nuvarande försvarsanstalterna. Vi behöva en väl övad mindre armé, försedd med nutidens tekniska hjälpmedel. Med den kunna vi också försvara vår neutralitet. Tills vidare kan också möjligtvis värnplikten i någon ringa mån bibehållas.

Intet av de förslag, som ligga på ert bord, herr talman, uppfyller de betingelser jag angivit. Jag vill icke tala om högerns förslag. Det vilar, påstår man, på sakkunskapen. Men sakkunskapen står ju på samma ståndpunkt som den gjorde 1914. Har den sovit under hela denna tid; har den icke tagit del av vad kriget inneburit? Andra länder, Frankrike och England, nedsätta sina stora infanterimassor. Här talar man om, att man får icke borttaga ett regemente, än mindre en arméfördelning. Kan man hava förtroende för sådan sakkunskap? Åtminstone inte jag.

Ja, mina damer och herrar, jag skall icke gå vidare i detalj. Jag erkänner, att vänsterpartiernas förslag kunna vara en etapp på vägen mot det stora målet: nedrustning till avrustning och värnpliktens avskaffande; men de män som framburit dessa förslag hava icke mod att taga steget fullt ut, såsom jag ville.

Jag har, herr talman, velat med dessa ord få till protokollet antecknat, att jag står fast vid den åsikt, som jag har utvecklats i den motion, som jag jämte några andra väckte vid riksdagens början. Jag vet väl, att jag står i denna kammare och även i riksdagen tämligen ensam om mina åsikter, men, herr talman, jag är van vid sådant. Jag har stått ensam i många år i medkammaren för vad jag kämpade för. Ibland var en eller annan med mig, men i allmänhet

var jag ensam. Tiden har emellertid givit mig rätt. Vad jag kämpade för då har blivit en verklighet och fortare och i större omfattning än jag själv vid den tiden vågade hoppas. Jag är också nog förmäten att anföra till dagens protokoll, att mina åsikter i försvarsfrågan ha framtiden för sig. Blir min uppfattning icke biträdd i dag, så bli dock dessa riktlinjer: nedrustning mot avrustning och värnpliktens borttagande — en verklighet förr än någon av eder, mina damer och herrar, tror. Jag har velat få denna min åsikt till protokollet för att någon gång, om också inte i dag, med mig liktänkande skola kunna peka på, att den tanken har dock framkommit i andra kammaren år 1924.

Något yrkande, herr talman, lönar det sig icke för mig att framställa.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman, mina damer och herrar! I sitt stora tal på förmiddagen gjorde sig herr statsministern en viss möda med att bevisa, att utskottsförslaget, d. v. s. det förslag som omfattas av de socialdemokratiska ledamöterna och som i själva verket endast är med några förändringar det förslag, som framlades i den socialdemokratiska motionen, är ett avrustningsförslag. Den möda, som herr statsministern i detta avseende gjorde sig, är onödig, därför att socialdemokraterna själva låtit sig angeläget vara att framhäva mycket starkt just avrustningskaraktären i den aktion, vi här hava inlett för en avsevärd minskning i de militära bördorna. Det är vår förhoppning icke blott att den nedrustning, vi här föreslå, om icke vid denna riksdag så vid en kommande skall bli ett faktum, utan dessutom att den skall utgöra endast ett av stegen på den väg vi vilja vandra, ett steg som skall följas av nya steg fram mot avrustning, så snart som förhållandena enligt vår uppfattning kunna tillåta ett vidare gående. Socialdemokraterna sätta en ära i att kunna gå från ord till handling i fråga om avrustningen. Vi förutsätta också att vårt folk är beredvilligt att taga den risk, som kan vara förenad med att ett litet land djärves att gå i spetsen för avrustningspolitiken. Det må vara sant, som är sagt, att fäderneslandet går före allting annat, men detta får icke betyda, att vi i nationell trångsynthet skola försumma att göra vår insats för den bättre världsordning, som skapar den enda verkliga tryggheten för de små nationernas liv, för fäderneslandets frihet. Jag säger göra *vår* insats, därför att dess bättre är det så, att vi icke sträva ensamma, att samma tankar och samma strävanden, som vi här företräda, omfattas och föras fram av socialdemokratien över hela världen. Det växande inflytande, som följer socialdemokratien och som senast har fått ett uttryck i de engelska och franska valen, vittnar också om, att denna strävan skall komma att på ett helt annat sätt än hittills spela en roll även inom de stora staterna.

Det gjordes av herr statsministern här på förmiddagen en antydan, beträffande vilken jag vill ifrågasätta, om den från regeringsbanken var särskilt lämplig. Med tydlig syftning på ett grannland, som styres av en socialdemokratisk regering, gjordes det uttalandet, att avrustningsförslag ju lätt nog kunna väckas, när man inte löper någon risk att få dem bifalna. Detta uttalande ville tydligen hänvisa till den aktion, som är ifrågasatt av den danske socialdemokratiska regeringen, till gesternas område. Jag tror, att detta är oriktigt, och jag tror att det är olämpligt att försöka på det sättet karakterisera vad våra partivänner i Danmark vilja. Det ligger alldeles säkert bakom deras strävan den allvarligaste föresats att förverkliga ett program, som partiet i oppositionsställning i många år kämpat för, ett lika stort allvar som det allvar, som bär upp den socialdemokratiska motionen här hemma, ett allvar, syftande till att pressa så långt möjligt nedrustningspolitiken kraftigt framåt för att kunna leda oss in på banor, motsatta dem man hittills i de olika länderna vandrat.

Om jag sålunda på denna punkt måst ge en replik åt herr statsministern, vill

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

jag å andra sidan med tillfredsställelse konstatera, att herr statsministern i dag försökte hålla sig inom de gränser, som han har anvisat sig själv i det ögonblick han uppträder som chef icke för en partiregering utan för en »riksregering». I sitt senaste tal på Auditorium för en tid sedan hade herr statsministern tydligen glömt bort den gränsen och underlät icke att insinuera, att bakom det socialdemokratiska förslaget skulle ligga bristande känsla för värdet av fosterlandets självständighet och värdet av vårt anseende utåt. I dag hördes icke dessa toner, och tidigare vid sitt tillträde till regeringen har ju samme statsminister haft vackra ord att säga om socialdemokraternas fosterlandskärlek. Jag anser mig berättigad att säga, att hela vårt arbete för att göra hela folket på ett annat sätt än förut delaktigt i vad fosterlandet kan bjuda av hemkänsla, trevnad och välstånd berättigar oss till att energiskt tillbakavisa varje försök att i våra förslag spåra bristande omsorg om fosterlandets frihet och ära.

När vi föreslagit, som här skett, en betydande minskning i våra militära försvarsanstalter, så har det skett i den fasta övertydelsen att denna minskning, denna nedrustning kan företagas utan att vårt lands självständighet på något sätt äventyras. Jag skall icke gå in på en diskussion ånyo om det världspolitiska läget. Jag hade vid remissen av den kungl. propositionen tillfälle att i det stycket tillkännagiva inför kammaren mina synpunkter. Jag vill endast konstatera, att regeringens eller i vart fall statsministerns uppfattning om det utrikespolitiska läget varierar vid olika tillfällen, eller att den i varje fall finner uttryck som giva vid handen, att hans mening icke är synnerligen stadgad. När herr statsministern talade på Auditorium, gick han så långt i medgivande åt den sida, som hävdar att vårt försvarspolitiska läge har i hög grad förbättrats, att han uttryckte den meningen att vi hava att genomgå en lång fredsperiod innan det osäkra läget i Europa kan utlösa sig i en akut fara för vårt land. Det föreföll mig, när jag läste det talet, som om det innebure en viss reträtt från mörkmålningarna i Uppsala. Men i dag slogos åter an de gamla tonerna, och i stället för den långa fredsperioden, som man kunde motse innan den akuta faran stode för dörren, så talades det i dag om att vi befina oss i en jäsningsprocess och att det *när som helst* kan jäsa över. Det är uppenbart, att det är av betydelse vid uppgörandet av förslag till ordnande av våra försvarsanstalter, om man tror, att den faran för att det skall jäsa över, är omedelbart inne, eller om man anser, att trots det oroliga läget vår egen ställning dock är sådan, att man kan motse många år av fred och därmed också många år av överväganden om hur vi lämpligast skola ordna för oss på detta område, och även många år av möjligheter till ekonomiska besparingar genom inskränkningar i rustningarna — låt oss gärna kalla dem inskränkningar av provisorisk karaktär.

Det är på denna punkt också en replik till herr Lindman, som jag icke vill underlåta att ge. Vi ha motiverat vårt förslag om nedrustning bland annat med hänvisning till den förbättring av vårt försvarspolitiska läge, som har inträtt genom att gränserna till den ryska grannen har flyttats längre bort, att mellan oss och Ryssland har uppkommit det fria Finland och bandet av randstater. Herr Lindman försökte nu framställa saken så, som om vi menade, att vi kunde krypa bakom ryggen på Finland och randstaterna, att vi skulle anse, att den fara, som under de gamla förhållandena troddes hota vårt land, nu skulle avvärras av dessa randstater och av Finland, och att vi i den trygga känslan härav skulle kunna gå till en stark reducering av vårt försvar. Vi ha ingalunda resonerat på det sättet. Det har ingalunda varit vår mening, att andra skulle göra vad som var vår plikt. Vi ha emellertid ansett oss ha rätt att peka på detta faktiska förhållande, att vårt försvarspolitiska läge genom den förskjutning, som har skett, har förbättrats. Men vi ha aldrig sagt, att någonting som är vår plikt, skall övertagas av andra och ännu mindre att något som är vår plikt skall övertagas av dem, som äro svagare än vi.

Sedan vi sålunda med hänsyn till hela det försvarspolitiska läget ha ansett oss kunna föreslå mycket starka inskränkningar i våra militära anstalter, så kommer man givetvis in på frågan, huruvida några militära anstalter över huvud äro behöfliga. Det finns inom det socialdemokratiska partiet en stark meningsriktning, som anser, att det skulle varit befogat att redan nu taga steget fullt ut till den fullständiga avrustningen och att av militära anstalter bibehålla endast en liten säkerhetsvakt, en vakt, som kanske kunde vid något tillfälle konstatera, om försök gjordes till neutralitetskränkning, men som icke skulle ha till uppgift att på något sätt kunna avvärja ett försök till sådan kränkning. Den meningsriktningen har ju här fått en talesman i partivännen Lindberg. Men jag är viss om, att den ställer sig fullkomligt solidarisk med majoriteten inom partiet, som anser, att det angelägnaste nu är icke att *tala* om avrustning utan att *göra* nedrustning.

Till min förvåning fick jag emellertid höra chefen för försvarsdepartementet förebrå oss för det vi icke tagit ut steget. Han förklarade gentemot vårt förslag, att det är meningslöst, som orden ungefär föllo — det är inte ett ordagrant citat, men det är ett riktigt referat — att kasta bort 100 miljoner kronor, om man ej tror på krig. Vi socialdemokrater ha dock aldrig gått så långt, att vi sagt, att varje risk för vårt land är utesluten. Vi ha sagt, att vår mer än hundraåriga fred, att hela vårt läge, att våra möjligheter att bedöma de intressen, som andra länder skulle kunna ha av ett anfall på vårt land, att allt detta säger oss, att risken för Sveriges inblandning i krig genom ett direkt anfall på vår självständighet är ytterst ringa. För egen del skulle jag vilja tillägga: jag tror, att den icke finns. Jag tror inte, att något annat land har sådana intressen förankrade i vårt land, att detta skulle kunna föranleda det till ett anfall på Sverige. Men vi ha sagt, att så länge läget ännu är oklart, så länge det måste medges, att oron i världen kan utlösa sig i nya krigiska konflikter, så räkna vi med som en möjlighet, att även kring våra gränser kan det än en gång komma att föras krig och att de krigförande då kunna behöva avskräckas från kränkning av vår neutralitet, genom att vi ställa mot sådana kränkningar ett allvarligt skydd, tillräckligt allvarligt för att göra kränkningen dyrbar för den som skulle försöka. Det är sålunda inte alls fråga om att kasta bort 100 miljoner kronor på en organisation, som man i själva verket finner onödig. Vore det så, skulle det ju vara en fullkomligt ansvarslös politik. Utan det är fråga om att försöka inom en rimlig kostnadsgräns skapa ett skydd av den art, som jag här har försökt angiva. Herr försvarsministern använde bilden om att man inte brandförsäkrar ett hus, när man tror, att det huset över huvud inte kan brinna. Det är ju dock på det sättet, herr försvarsminister, att även inom brandförsäkringen har man olika sorters premier. Särskilt i vårt land, där man bygger så olika, med trähus i norr och stenhus i söder och i de mellanliggande delarna en blandning därav, vet man, att premierna kunna få sättas någorlunda i förhållande till risken. Jag tror för min del, att vårt land är ganska befriat från brandrisker, och jag tror därför, att vi kunna sätta premien relativt lågt.

Nu har man också gjort gällande, att det icke finns någon möjlighet att göra en skillnad mellan neutralitetsförsvaret och självständighetsförsvaret, att detta är endast en konstruktion och att i samma ögonblick neutraliteten på allvar angräpes, så ställes landet också inför nödvändigheten inte bara att värna neutraliteten utan att också deltaga i den utveckling av konflikten, som kommer att beröra själva vår självständighet. Jag vill icke här säga, att vi socialdemokrater icke räkna med att på det sättet neutralitetsförsvaret kan gå över i ett självständighetsförsvaret. Skulle jag yttra mig bestämt på den punkten, så skulle det bli, att den neutralitetsskyddsorganisation, som vi föreslå, är tillräckligt stark för att den — med hänsyn till den tid, som måste förflyta, innan

Ang. försvarsväsendets
ordnande
m. m.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets
ordnande
m. m.
(Forts.)

ett krigsutbrott kan komma över oss, vilken tid möjliggör förstärkning av fredsorganisationen — skall kunna bilda grundval även för ett försvar, om detta skulle övergå från neutralitetsförsvar till självständighetsförsvar. För egen del räknar jag emellertid icke heller med ett sådant angrepp på vår självständighet. Världskriget har lärt oss, att man kan med rätt ringa medel skydda neutraliteten. Men jag tror inte, att herr försvarsministern har rätt, när han ur världskrigets lärdomar på den punkten drar slutsatsen att den sortens neutralitetsskydd, som vi presterade under världskriget, skulle kunna presteras med betydligt mindre medel. Jag tror tvärt om, att lockelsen för en krigförande makt att kränka en neutral stats neutralitet, kan vara så stor, att det icke räcker med att endast ha till förfogande ett fartyg, som kan konstatera neutralitetsbrott och som kan avge protest, utan att det är nödvändigt än så länge att göra detta neutralitetsskydd så pass allvarligt, att det avskräcker från varie försök att genomföra neutralitetsbrottet. Den socialdemokratiska motionen skulle ha utfört denna tanke ännu konsekventare, om den hade genomfört en ännu starkare reducering av armén och i stället lagt mera på flottan. Ty det är uppenbart, att i ett neutralitetsskydd av den arten kommer flottan och flygvapnet att spela den stora rollen, under det att armén, om man undantar vissa möjligheter vid vår norra gräns, endast kan vara anvisad vissa stöduppgifter till flottan och flygvapnet. När vi emellertid på denna punkt inte ha konsekventare, än som skett, utbyggt vår linje, så beror det på en hel del omständigheter. Enligt min mening kan man icke gå till en reducering av armén utöver den av oss föreslagna, försävt man inte vill göra sig kvitt hela värnpliktsystemet och bygga armén på värvat manskap, en utveckling, som jag för min del inte motser med någon glädje, men som kan komma därför att det till sist befinnes, att behovet av en militär lantorganisation är så ringa, att den icke kan motivera ett system, som bygger på utbildandet av landets alla vapenföra söner.

Herr försvarsministern hade också ett annat uttalande. Han sade: en försvarsorganisation, som ej bereder landet trygghet, är meningslös. Det var ett mycket farligt uttalande. Ty det innebär i själva verket, att Kungl. Maj:t har föreslagit den svenska riksdagen att antaga en meningslös försvarsorganisation, att herr statsministern och herr försvarsministern här i dag gjort sig stor möda att få svenska riksdagen att acceptera en sak, som enligt herr försvarsministerns eget uttalande är meningslös. Naturligtvis vill jag inte påstå, att *herr försvarsministern* anser den av regeringen föreslagna organisationen meningslös. Men han har å andra sidan vid två tillfällen under den tid jag haft tillfälle höra honom åberopat den militära sakkunskap, som absolut dömer även regeringens förslag i fråga om möjligheten att bereda landet trygghet. Jag ser, att herr försvarsministern gör min av att vilja protestera. Men faktum kvarstår. Svenska Dagbladet, som ju inte visat regeringen någon större kärlek under behandlingen av försvarsfrågan, har stått till tjänst med att i dag på morgonen publicera generalskommissionens nu rätt åldriga uttalande rörande regeringens förslag. Jag skall erinra herr försvarsministern om ett par satser i detta uttalande, som skola styrka mitt påstående. Generalskommissionen säger bland annat: »Det inom försvarsdepartementet utarbetade förslaget till ny försvarsorganisation motsvarar *icke* landets behov av försvarsmedel.» På ett annat ställe: »Det nu föreslagna sättet att förse kustfästningarna med infanteribesättning är (därför) *icke* tillfredsställande.» På ett tredje ställe: »En annan fråga, ägnad att väcka betänkligheter, är att uppsättandet av någon reservorganisation i egentlig mening icke synes ingå i förslaget. De föreslagna sex linjearmfördelningarna motsvara nämligen *icke* på långt när vårt behov av operativa enheter.» Och slutligen rörande förslaget om utbildningstiden: »Detta innebär, att den utbildningstid, det inom försvarsdepartementet utarbetade förslaget tillmäter flertalet infanteriet tilldelade värnpliktiga,

måste anses otillräcklig för utbildande icke endast av fullgoda linjesoldater utan även av ersättningsmanskap. Om detta förslag antages, kan vårt infanteri icke uppfylla ens de lägst ställda anspråk på krigsduglighet.» Jag tror, att den, som har mottagit ett uttalande av denna art och sedan i proposition till riksdagen bara avfärdar det med, att man icke kan taga någon hänsyn därtill, icke gör vidare klokt i att här komma och tala om den militära sakkunskapen. Ty i själva verket dömer den militära sakkunskapen samtliga här föreliggande förslag, även herr Lindmans, som går längre än regeringens. Det finns intet förslag, som föreligger på riksdagens bord, som har funnit nåd inför den militära sakkunskapen. Och jag kan ju ytterligare utöka citaten med att taga också en liten sats ur det uttalande, som på försvarskottets förordnande har avgivits av generalstabschefen rörande förläggning av regementena i händelse av minskning av arméorganisationen. Det heter där på sidan 3 i generalstabschefens yttrande i andra delen av utskottets utlåtande: »Grundsatsen att försvaret mot fientlig invasion under alla förhållanden bör upptagas vid gränsen har icke förverkligats i Kungl. Maj:ts proposition till innevarande års riksdag angående försvarsväsendets ordnande. Härtill är den fälthär, vilken uppsattes omedelbart efter mobilisering, alltför fåtalig.» Alltså även på denna punkt, som har spelat en viss roll, kanske inte från regeringsbänken men i högerpressens agitation, får man veta, att icke ens den organisation, som föreslås av regeringen och högern, möjliggör ett mötande av fienden vid gränsen, utan också denna nödvändiggör enligt den militära sakkunskapens åsikt en sammandragning, ordnande av ett centralförsvar, som träder i aktivitet först sedan fienden ryckt in i landet. Herr försvarsminister, låt oss vara ense om att inte vidare tala om den militära sakkunskapen! Vi göra klokast i det, båda två.

Låt oss alltså lämna den militära sakkunskapen och gå över till att använda det civila förståndet, som ju herr försvarsministern antydde också kunde få ha en viss mening i detta fall. Herr försvarsministern försökte visa, att den av socialdemokraterna och särskilda utskottet föreslagna arméorganisationen är fullkomligt otillräcklig. Resonemanget var, om jag inte missförstod saken, det, att om man ponerar, att fienden försöker en landsättning på en punkt, så måste, om man har en armé med tre arméfördelningar, hela armén koncentreras på att avvärja detta landstigningsförsök. Jag kan inte upptaga någon diskussion om, huruvida detta är riktigt, eftersom jag inte kan bilda mig en föreställning om arten av det av hr statsrådet tänkta landstigningsförsöket. Men jag frågar mig, hurudan ställningen då blir med sex arméfördelningar. De kunna tydligen hindra landstigning på endast två punkter. Men blir det tre, så äro vi inne i samma fördömelse igen. Jag tror, att den sortens strategi, som herr försvarsministern i denna punkt sökt prestera, inte får något högt betyg ens av det civila förståndet, för att nu inte tala om den militära sakkunskapen.

Om man skall bedöma utskottets förslag, det socialdemokratiska förslaget, så får det ske från dess egna utgångspunkter. Det förvånade mig ganska mycket, att en civil försvarsminister visade sig i så hög grad biten av armésynpunkterna, att det knappast existerade för honom någon flotta och något flygväsende vid avvärjandet av landstigningsförsök. Det förefaller mig, som om efter flygväsendets stora utveckling riskerna för en stat, som vill försöka överskeppa en armé till ett annat land och landsätta den där äro så stora, att man knappast skall våga sig på det experimentet. Och jag tror, att även en relativt liten flotta och ett relativt ringa flygvapen skola i det avseendet bereda en fiende, som försöker att göra en invasion, sådana svårigheter, att det stöd, som kan lämnas av den armé, som vi kunna ställa till förfogande även efter utskottets förslag, skall vara tillräckligt för att betaga honom lusten att göra försöket och, om det göres, förhindra det. Det är å andra sidan uppenbart,

Ang. försvarsväsendets
ordnande
m. m.
(Forts.)

att om man här vill spekulera över alla möjligheter vid angrepp, då kan ingen i detta land föreslå ett försvar tillräckligt starkt att hindra en invasion på en gång i söder och norr, på östkusten och västkusten. Jag skulle vilja se den, som vågar påstå, att den armé vi ha här i riket på något sätt skulle motsvara behovet inför en sådan eventualitet. Jag anför detta endast därför, att jag vill illustrera, hur lätt man går till överdrifter, hur lätt man kommer ut i spekulationer, då man talar om tänkta förhållanden, om vilkas farligheter försvarsministern för övrigt tycktes veta en hel del, när det gäller det socialdemokratiska förslaget, men sväva i absolut okunnighet, när det gäller regeringens förslag. Herr försvarsministerns argumentation var icke en militärt sakkunnigs utan en politikers argumentation, en politisk argumentation, där man, som så ofta är fallet, hittar på de skäl, som skola anföras, när man ej har några verkliga.

Skulle jag här ingå på ett bedömande av motparternas förslag, måste jag till min ledsnad säga, att det förslag, som ligger det socialdemokratiska närmast, förefaller mig vara det sämsta, så långt man kan döma av ett försök att bilda sig en föreställning om försvarets användande. De frisinna ha tydligen under uppgörandet av sitt förslag letts av två huvudskäl, det första att ej utmana de lokala opinionerna och det andra, att ifråga om kostnaderna komma socialdemokraterna så nära som möjligt. Man måste medge, att intetdera är någon princip att bygga en försvarsorganisation på. Detta har lett till, att de frisinna, i stället för att på ett naturligt sätt organisera ett neutralitetsförsvar med tyngdpunkten på flotta och flygvapen, skapa en onödigt stor — jag vill ej säga stark, ty det uttrycket vore oegentligt — armé på bekostnad av flottan, som har de främsta uppgifterna i neutralitetsförsvaret. Det är sant, att de frisinna också presentera en dyrare flotta än utskottet, men det beror på, att man bibehåller en kader, större än utskottet föreslår, men vägrar att i tillräcklig utsträckning lämna medel till nybyggnader, d. v. s. till materiel åt de kadrer, man anser sig böra behålla. Nu sades av herr Hamrin, att ett forcerat fartygsbygge skulle stå i dålig överensstämmelse med de frisinnaes förslag i övrigt. Ingen har ifrågasatt, icke ens regeringen, icke ens herr Lindman, ett fartygsbygge av den art, att man skulle kunna beskylla någondera för att forcera fram onödigt stora nybyggnader. Det är intet tvivel om, att den förslitning vår flotta undergått, särskilt under neutralitetsvakten, skulle kunna motivera mycket betydande nybyggnadsanslag, mera betydande än utskottet föreslår. Men det är därmed icke sagt, att det är nödvändigt att på den korta tid, man här velat räkna med, genomföra hela den nybyggnaden. När vi socialdemokrater stannat vid att förorda ett nybyggnadsanslag på 5 miljoner kronor om året, ha vi kunnat göra det dels därför, att det i själva verket i konkurrensen med de andra förslagens kommer dessa mycket nära, därför att socialdemokraterna vilja organisera flottan på ett sätt, som kräver mindre omfattande nybyggnader, än enligt de andra förslagen är fallet, men dels också från våra allmänna utgångspunkter. Om, innan vi komma att ställas inför allvarliga uppgifter för vår försvarsorganisation, förflyter en tid av den långvarighet, att vi ha möjlighet att under flera år göra de nödvändiga fartygsnybyggnaderna, behöva vi ej i tider av statsfinansiell ansträngdhet med ens kasta ut de stora beloppen på den punkten.

Jag vill härom endast säga ännu en sak. Då högern presenterar sig som de verkliga vännerna av sjöförsvaret, de enda, som vilja ge detta vad det behöver, så vill jag konstatera, att när i fjol försvarsförslagen framlades av försvarsrevisionen, fanns icke en, som gick över de 5 miljonerna. Då ansågs detta tillräckligt även av högermännen, och jag tror ej, att sedan dess inträffat omständigheter, som kunnat föranleda ändrad uppfattning. Jag vill tillägga, att samma höger, som för ett år sedan ansåg 5 miljoner kronor tillräckliga, natur-

ligtvis har rätt att anse det dubbla nödvändigt nu, men den har ej rätt att komma med förebräelser mot dem, som nu intaga den ståndpunkt, som för ett år sedan var alla partiernas inom försvarsrevisionen.

Jag skulle kanske också säga ett par ord om övningstiden. Herr Lindman frågade, om det i denna kammare funnes någon, som vågade träda fram och förklara, att han av verklig övertygelse ansåg den av utskottet föreslagna övningstiden tillräcklig. Vi ha ju sådana parlamentariska vanor i den svenska riksdagen, att man ej gärna avbryter en talare, men jag gjorde under herr Lindmans tal ett svagt försök att presentera mig som den mannen. Jag använder tillfället att göra det nu. När vi föreslagit denna korta övningstid, har det icke skett så lättsinnigt, att vi räknat ut, hur långt vi kunde komma ner eller med hänsyn till folkopinionen kunde komma upp, och så fixerat siffran utan hänsyn till, om den föreslagna övningstiden kunde utnyttjas på ett meningsfullt sätt eller icke. När vi föreslog denna övningstid, så skedde det under försök att få fram en tid, som enligt vår uppfattning bör kunna räcka för att ge de svenska unga männen den elementära insikt i militära ting, som de anses böra äga. Vi ha under provisoriet haft en första utbildning på 90 dagar, kritiserad starkt av militärerna och det säkerligen med skäl, därför att en stor del av denna tid, i synnerhet under de första provisorieåren, slösades bort i handräkningsarbete. I stället för att överföra handräkningsarbetet åt vissa grupper och ge andra grupper en tillräcklig utbildning, förstörde man utbildningen för alla genom att på detta sätt fördela handräkningsarbetet. Under de senaste åren har en förbättring inträtt och därmed en förbättring i utbildningen av det manskap, som tages ut för utbildning. Tidigare ha vi visserligen haft längre utbildning, men även den så anordnad, att stora delar av utbildningen gått åt till handräkningsarbete. Under krigsåren förekom faktiskt fall, då över 50 procent av utbildningstiden slösades bort i handräkningsarbete. Vad vi föreslå här är 90 dagar, renodlade från handräkningsarbete, 90 dagar, varifrån naturligtvis avgå helgdagar och nödiga permissionsdagar, men 90 dagar, som icke skola förspillas genom en handräkningskommendering, som icke bara tar bort tid för dem, som äro kommenderade på handräkning utan även förstör utbildningen genom att man aldrig har truppen helt samlad. Enligt vårt förslag skall hela handräkningsarbetet övertagas av ersättningsreserven, och därmed vinner man en renodlad övningstid för större delen av det inkallade manskapet. Det är min övertygelse, att man skall på den tiden hinna ge åt svenska pojkar, som ju dock icke äro alltför dumma, den nödvändigaste insikten i militära ting.

Från bondeförbundets sida har det här i dag lagts särskild vikt vid att man har konsekvent genomfört den kortaste utbildningstiden. Det föranleder från min sida bara en reflexion, som jag gjorde, då herr Johansson i Kälkebo talade om att psykologiskt sett vore det nog det viktigaste att gå ned med övningstiden. Kanske är det också på det sättet, att bondeförbundet, som presenterar en mycket dyr militär organisation, tror sig kunna fria till folket med den korta utbildningstiden. Jag tror emellertid, att den sortens frieri icke är nyttigt, ty folket kommer dock en gång att fråga, vad det kostar, om icke förr så åtminstone i det ögonblick då bönderna få betala skatt i samma utsträckning som arbetare och löntagare. Då kommer även den sidan av saken att intressera bondeförbundet.

På beräkningen av kostnaderna har jag ingen anledning att ingå närmare, men när herr statsministern försökte i förmiddags att komma undan anmärkningarna mot regeringens sätt att avvåga kostnaderna med den invändningen, att utskottet självt icke hade föreslagit någon bättre form för beräkning av kostnadsramen, och när han försökte göra gällande, att Socialdemokraten hävdade den uppfattningen, att försvaret skall få endast vad som blir över, när

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets
ordnande
m. m.
(Forts.)

andra fått sitt, så måste jag säga, att det senare är ju alldeles vad regeringen säger sig ha gjort. Regeringen gör upp budgeten och tillgodoser behoven och konstaterar, att 138 miljoner kronor äro över. Den får försvaret. Vi socialdemokrater ha icke räknat på det sättet. Vi anse det icke nödvändigt, att försvaret skall ha allt, som icke går åt till andra ändamål. Vi anse, att man bör bilda sig en uppfattning om det behov av militära anstalter, man anser att landet har, och därefter bygga upp försvarsorganisationen. Vi ha gjort så och kommit till en kostnadssumma. För min del skulle jag vilja säga, att vore det så, att landet för bevarande av sin självständighet, för bevarande av sin frihet krävde militära anstalter av mera omfattande art, och hade jag den uppfattningen, att landets självständighet och frihet icke kunde skyddas, om icke en militär organisation av den och den dyra arten anskaffades, skulle jag utan tvekan gå med på kostnader till och med högre än regeringens, därför att det primära och väsentliga är naturligtvis landets frihet och självständighet. Vi ha icke någon nytta av förmåner inom landet, om landet förlorat sin frihet. Det är endast under det förhållandet, att man kan anse denna frihet tryggad på annat sätt och utan en stor militär organisation, som man kan vara med om nedrustning. En regering, som säger — enligt vad herr statsministern yttrat i sitt dikta-
men till statsrådsprotokollet — att egentligen motiverar läget ett beslut, betydligt närmare 1914 års organisation, en regering, som framträder med anspråk på att presentera ett betryggande försvar, har icke rätt att räkna på det sätt, som den nu sittande regeringen gjort, och säga, att inom en så begränsad budget ha vi lyckats få 138 miljoner kronor att giva åt försvaret. En sådan regering har från sina egna utgångspunkter att försöka konstatera, vilket mått av militära anstalter vi behöva och begära av riksdagen de därför behövlige medlen. Det andra sättet är ett schackrande, som jag för min del icke kan anse vara god politik, och det bör icke vinna anslutning, även om det draperar sig såsom samförståndspolitik.

Jag skall icke nu fortsätta längre, eftersom det är sagt, att vi skola vara fria klockan 12. Annars vore det åtskilliga detaljer, som kunde förtjäna att beröras, men det är möjligt att återkomma därtill, då de särskilda punkterna föredragas. Särskilt vill jag till ett sådant tillfälle spara en polemik mot herr Lindman om de samvetsömma.

Det har sagts av herr statsministern i dag, att regeringen kan icke acceptera utskottets förslag, regeringen kan icke acceptera de frisinnades förslag, regeringen tycker, att herr Hellbergs förslag lider av vissa bristfälligheter, regeringen tycker, att vissa ändringar från herr Vennerstens sida icke äro lyckliga, regeringen tycker, att man icke bör gå så långt som herr Lindman, men man har icke riktigt fått reda på vad regeringen positivt vill. Accepterar regeringen det Vennerstenska förslaget? Jag antar det. Då accepterar regeringen bl. a. en övningstid, som är mindre än den, som redan sakkunskapen förklarar otillräcklig, och mindre än den, som regeringen i sitt första förslag ansett vara nödvändig.

De frisinnade ha förklarar, att de icke komma att gå högre i kostnadsavseende än de gjort. Det skulle vara intressant att veta, hur långt *under* den summan man är beredd att gå.

För min del tror jag, att socialdemokraterna kunna förklara, att det förslag, som har framlagts i vår motion, fortfarande behåller den karaktär det hade, när det först framställdes, såsom ett ärligt och uppriktigt inbjudande till samling av alla dem, som vilja en verkligt betydande minskning i våra rustningskostnader, men som samtidigt vilja på ett efter de förhållanden, varunder ett försvar i denna begränsade omfattning kan komma till användning, förnuftigt avpassat sätt ordna en organisation inom kostnadsramen för vårt förslag. Vårt förslag utgör fortfarande denna samlingspunkt. Jag skall icke inbjuda något av riksdagens andra partier till kompromiss på högre belopp. Jag tror, att

om vårt förslag icke kan bli samlingspunkten vid denna riksdag, för lösande av försvarsfrågan, så skall folket i val göra det till en samlingspunkt för alla, som vilja en kraftig nedsättning av kostnaderna, och hur angelägna vi socialdemokrater än äro om en lösning av försvarsfrågan i år, så äro vi dock icke mera angelägna, än att vi kunna vänta över valen. För oss är det det angelägnaste att få genomförd en organisation, som ger snar nedrustning på samma gång som den är byggd på förnuftiga principer. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. försvarsväsendets ordnande m. m.
(Forts.)

I detta yttrande instämde herrar *Jonsson* i Eskilstuna, *Andersson* i Katrineholm, *Sjögren*, *Eriksson* i Stockholm, *Hagman*, *Holmström* i Stockholm, *Ward*, *Ericson* i Boxholm, *Karlsson* i Vätö, *Andersson* i Igelboda, *Andersson* i Tungelsta, *Karlsson* i Vadstena, *Carlsson-Frosterud*, *Olsson* i Mellerud, *Norling*, *Norsell*, *Pettersson* i Köping och *Eklund*.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på hemställan av herr talmannen att uppskjuta den vidare handläggningen av förevarande utlåtande till morgondagens plenum kl. 11 f. m.

§ 2.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från konstitutionsutskottet, nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen;

från statsutskottet:

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 117 av åttonde huvudtiteln gjorda framställning angående kommunala mellanskolor ävensom en i anledning härav väckt motion;

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående arvode till ytterligare en amanuens vid karolinska mediko-kirurgiska institutets kemiska institution m. m.;

nr 183, i anledning av väckt motion om anvisande ytterligare av visst belopp för uppförande av nya byggnader för folkskoleseminariet i Linköping;

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränsorter;

nr 185, i anledning av väckt motion angående omorganisation av skytteanska lappfolkskolan i Tärna;

nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till tullverket jämte i ämnet väckta motioner;

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlöning åt pastorn vid svenska Victoriaförsamlingen i Berlin;

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av byggnad, omfattande vaktmästarbostad och amanuensrum, vid patologisk-anatomiska institutionen vid universitetet i Lund m. m.;

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till täckande av brist å tekniska högskolans anslag till bränsle, lyshållning m. m. för tiden 1 januari 1923—30 juni 1924;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till nybyggnader för de kemiska och fysiska institutionerna vid Chalmers tekniska institut;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för läroverksadjunkten J. A. Kjellander att för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillsättande av viss ämnesläroarbefattning vid institutet för blinda å Tomtebodå;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskilda kurser vid lärlingskola med syfte att förbereda till inträde i teknisk fackkola;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet av kostnader för inköp av segelfartyget G. D. Kennedy m. m.;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts under fjärde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till förbättringar å vissa skjutbanor;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts under fjärde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av medel för inköp av ett intill Södermanlands regementes övningsfält gränsande område invid Strängnäs;

nr 197, i anledning av väckt motion om befrielse för länsassessorn A. Adler m. fl. från viss dem ålagd återbetalningsskyldighet;

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag av postmedel till centralkassan för postpersonalens fackliga och ekonomiska sammanlutningar m. m.; och

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av visst av postsparbanksmedel felaktigt utbetalt belopp;

från första lagutskottet, nr 201, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om förslag till bestämmelser rörande fastighetsfideikommissens upphävande eller fideikommissjordens tillgodogörande för egna-hemsbildningen; samt

från jordbruksutskottet;

nr 179, i anledning av väckta motioner om anslag för bearbetande av taxeringsmaterialet från den 1923 verkställda inventeringen av skogarna i Småland och Dalarna; och

nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till riksskogstaxering.

§ 3.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 59, angående godkännande av att traktater rörande inrättande av undersöknings- och förlikningsnämnder avslutas mellan Sverige samt Danmark, Finland och Norge;

nr 60, angående rättsskydd för alster av konsthantverk och konstindustri;

nr 61, angående lag om utförande och nyttjande av elektrisk anläggning för telegrafering eller telefonering utan tråd m. m.;

nr 62, angående beredande av pensionstillägg för barn åt änka efter enligt pensionsförsäkringslagen pensionsberättigad man;

nr 63, rörande förordning med vissa bestämmelser angående handel med brännved och annat virke i löst mått m. m.;

nr 64, angående godkännande av ett mellan Sverige och de Socialistiska Sovjetrepublikernas Union avslutat handelsavtal;

nr 65, angående viss utredning om understödsföreningar;

nr 66, angående statsmonopolet å tobakstillverkningen i riket;

nr 67, angående förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering m. m.;

nr 68, angående ordningen för samarbete mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter;

nr 69, angående ändrad lydelse av § 13 regeringsformen;

nr 70, angående ändrad lydelse av 16 § i lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete;

nr 71, angående ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna till epidemilagen den 19 juni 1919;

nr 72, angående ändrad lydelse av 14 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring;

nr 73, angående förordning om vissa ändringar i förordningen den 1 juli 1918 angående handel med skattefri sprit m. m.;

nr 74, angående vissa ändringar i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka;

nr 75, rörande förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 17 maj 1923 om utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor med flera lyxvaror;

nr 76, angående upphävande av den i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt stadgade B-skatt för vissa bolag; och

nr 77, angående ändring i vissa delar av förordningen den 2 juni 1922 om automobilskatt m. m.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 46, i anledning av väckt motion om upphävande av tullsatserna för kaffe; och

nr 47, i anledning av väckt motion om sänkning av tullen å vissa torkade frukter;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckta motioner om ändring i vissa delar av lagen om försäkring för olycksfall i arbete; och

nr 26, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § strafflagen m. m., dels ock en i ämnet väckt motion;

jordbruksutskottet utlåtanden:

nr 62, i anledning av väckta motioner om anslag till upprätthållande av den vid Weibullsholms växtförädlingsanstalt bedrivna praktiskt-vetenskapliga verksamheten; och

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av statens centrala frökontrollanstalt m. m.; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av från första kammaren delgivet beslut rörande inom nämnda kammare väckt motion angående utredning och åtgärder i syfte att nedbringa kostnaderna för av allmänna medel icke bekostade jordfästningar.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11,57 e. m.

In fidem
Per Cronvall.